
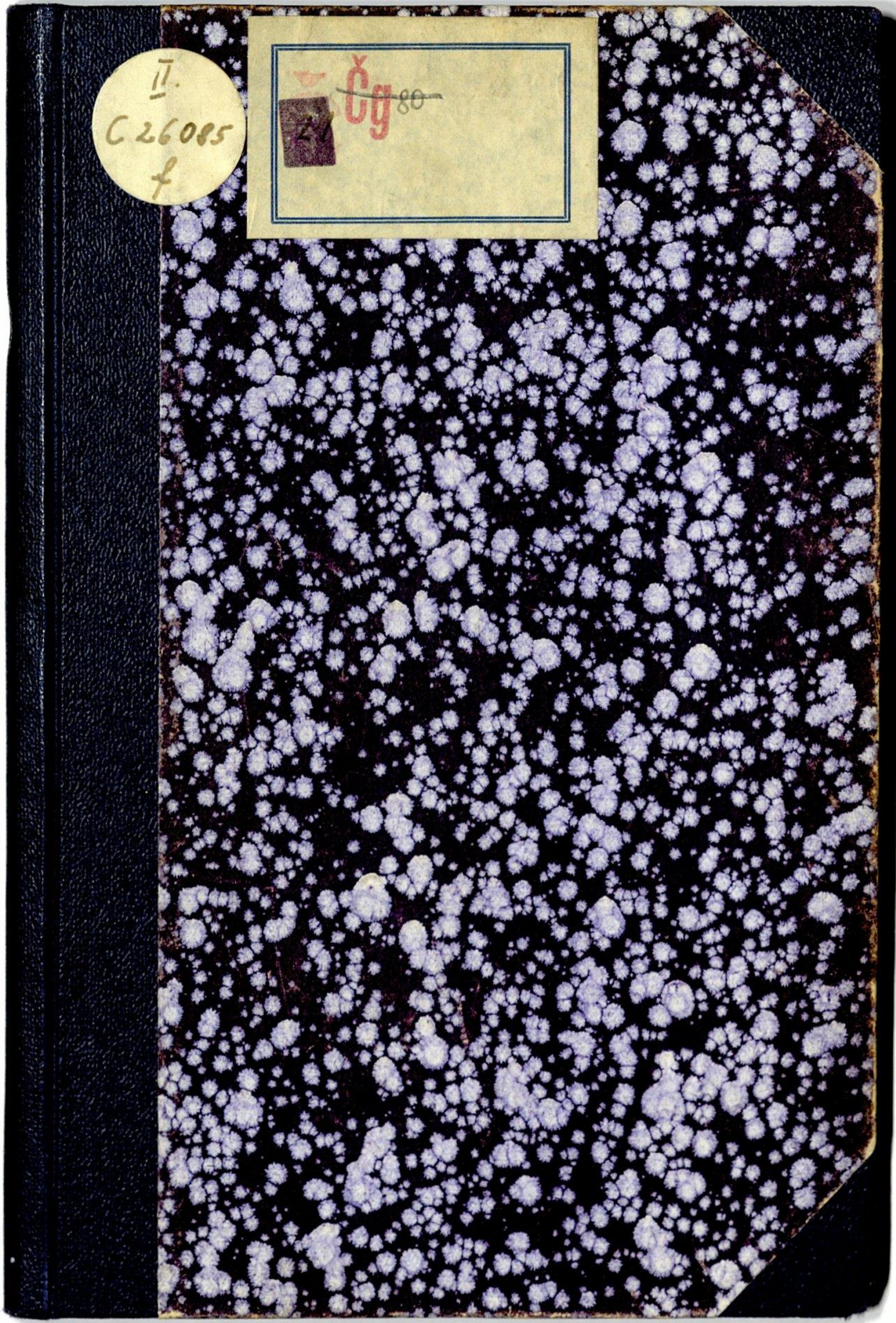
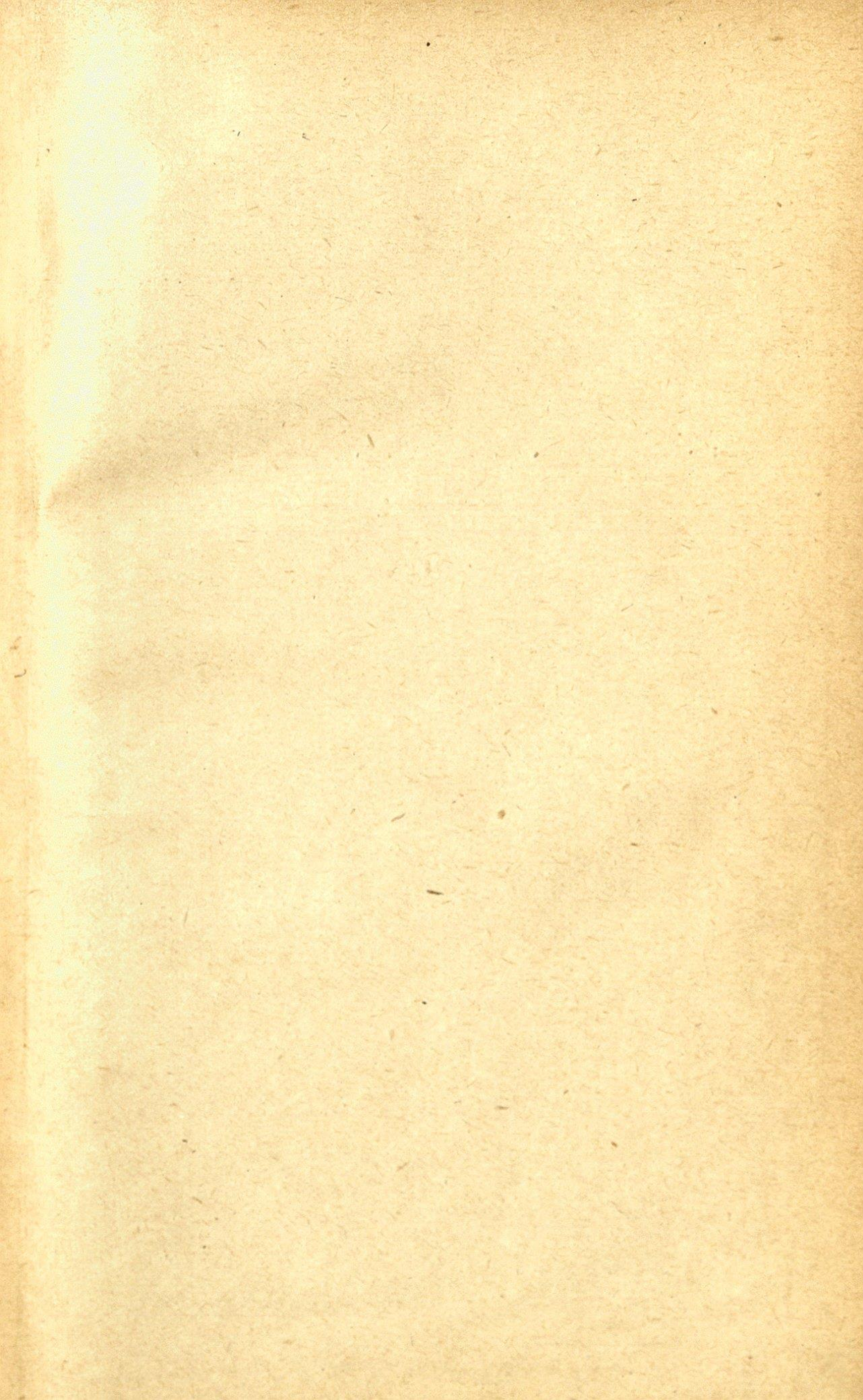

II.
C 26085
f

 ~~80~~
Cg

© Kazimirski Pokrajinski

Dr. Franc Detela:

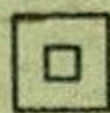
Takšni so!

Zgodovinska povest.

=

Begunka.

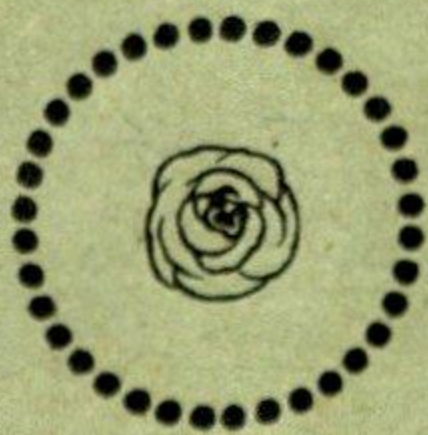
Drama v treh dejanjih.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja na Prevaljah.

Slovenskih Večernic 74. zvezek.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja na Prevaljah.

Takšni so!

Zgodovinska povest.

Begunka.

Drama v treh dejanjih.

Spisal

dr. Franc Detela.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja na Prevaljah.

Slovenskih Večerŋic 74. zvezek.

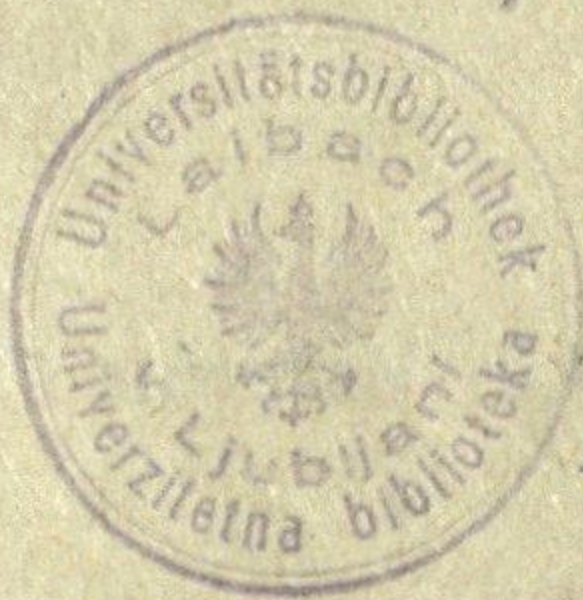

1921.

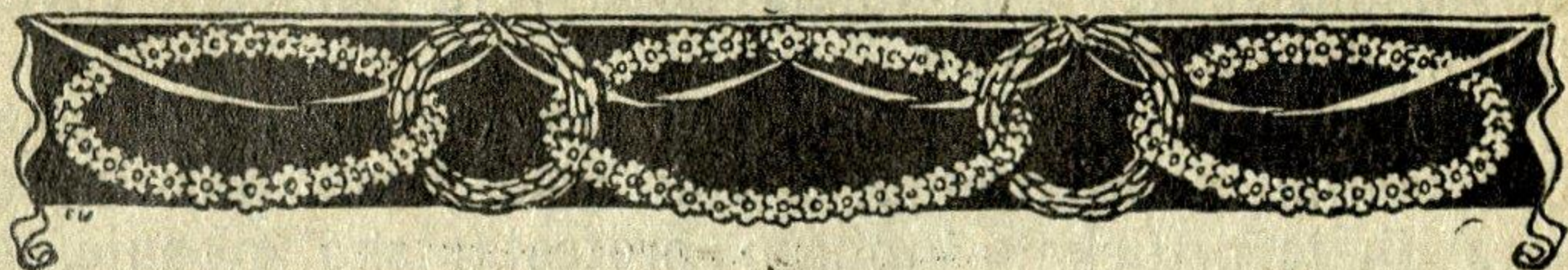
Natisnila tiskarna Druŋbe sv. Mohorja na Prevaljah.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

II 26085 d f

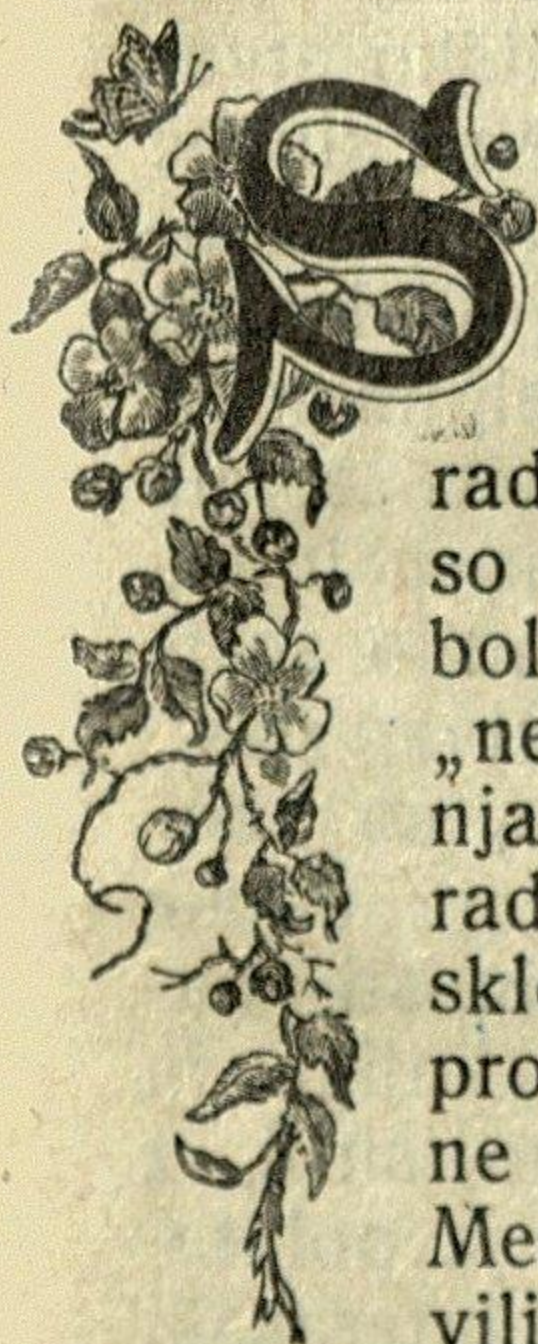

IN = 030003376

Takšni so!

Zgodovinska povest. — Spisal dr. Fr. Detela.

I.

Sredi XVI. stoletja se je jela širiti po slovenskih krajih nova, Lutrova vera. Pozdravili so jo radostno vsi, katerim je bila katoliška odveč, ki so se šteli zaradi tega za kaj imenitnejšega in boljšega in zrli z ošabnim milovanjem na verno, „nerazsodno“ maso. A sprejeli so jo iz prepričanja tudi premnogi tesnosrčni poštenjaki, ki so zaradi nevrednih vernikov zavrgli po napačnem sklepanju pravo vero, kakor sklepa dandanes preprost človek, da so zakoni slabi, če vidi, da se ne izpolnjujejo ali da se izpolnjujejo nemarno. Med temi je bilo mnogo duhovnikov, ki so zakrivali z odpadom veliko pohujšanja. Našli pa so takoj mogočnih zaščitnikov med najvplivnejšimi posvetnimi veljaki, ki niso vprašali, kakšen da je odpadnik in zakaj da je odpadel; samo da je začel napadati in sramotiti vero in Cerkev, ki ga je bila vzgojila v svojem naročju, so ga začeli hvaliti, braniti, podpirati. Odmev te slave zveni še dandanes po mnogih ušesih.

Največ zaslombe je dobila nova vera po gradovih, kjer so se bili imenovanim vzrokom pridružili še drugi nagibi. Plemeniti graščaki so bili s potratnim življenjem ali po vojnih nezgodah izgubili večinoma svoje imetje; še več davkov in tlake niso mogli iztisniti iz podložnih kmetov; sosedje pa so bili premožnim cerkvam in bogatim

samostanom in te je ponujala nova vera pohlepni zavisti v lahek, dobrodošel plen.

Habsburški knezi, poglavarji slovenskih dežel, so se pač ustavljali novotarjenju; a rok niso imeli prostih: od severa jih je pritiskalo uporno protestantsko gibanje, od juga grozni turški meč, ki je zmagoval po ogrskih, hrvaških in slovenskih pokrajinah. Tako je pretilo od ene strani protestantstvo, od druge mohamedanstvo vzeti slovenskemu ljudstvu, kar je človeku najdražje, vero, svobodo in blagostanje.

A dokler so mogli zvesti branitelji katoliške Cerkve in njenih pravic na dvoru nadvojvode Karla v Gradcu prosto zagovarjati katoličane, se je preprečila marsikaka protestantska nakana; ko pa je leta 1566. zasedel sedež deželnega glavarja na Kranjskem Herbart Turjačan, strasten luteranec, so se obrnile razmere za katoliško stvar takoj na slabo. Vse važnejše, dobro plačane deželne službe so si hitro porazdelili protestantje in z doslednim odrivanjem onih, ki niso bili njih nazorov, so potegnili kmalu za seboj, kar je bilo slavohlepnih in dobičkaželjnih mož. Ako so se genili katoličani braniti svojih pravic, so jih napadali nasprotniki doma in jih črnili v Gradcu in na Dunaju, da kale ljubi in potrebni mir. In zgodilo se je čudo. Dasi se je držala velika večina prebivalstva, zlasti preprosto ljudstvo, še vedno vere svojih očetov, so zbudili vendar protestantje z vplivom, ki so jim ga dajale deželne službe, s pomočjo nove tiskarske umetnosti, kateere so se bili takoj polastili in s katero so knjige in spise po svoji volji in v svojem duhu spretno širili, z brezobzirnim postopanjem videz in mnenje, da je poluteranjena vsa dežela. Čul se je iz nje samo luteranski glas. Katoličani so bili tako oplašeni, da si v Ljubljani in v Novem mestu niso več upali z javno službo božjo „izzivati“ mogočnih protestantov.

Med splošnim odpadom plemstva so vendar stari veri zvesti ostali na Dolenjskem hrabri Lenkoviči.

Ta hrvaška rodbina se je bila proslavila v turških vojnah in si pridobila veliko imetje. Mehovo, Podbrežje, Otočec, Pogance, Mirno, Ruprč-vrh so imeli v lasti Lenkoviči in v to ponosno rodbino so se tedaj koprneče upirale oči zavednih katoličanov.

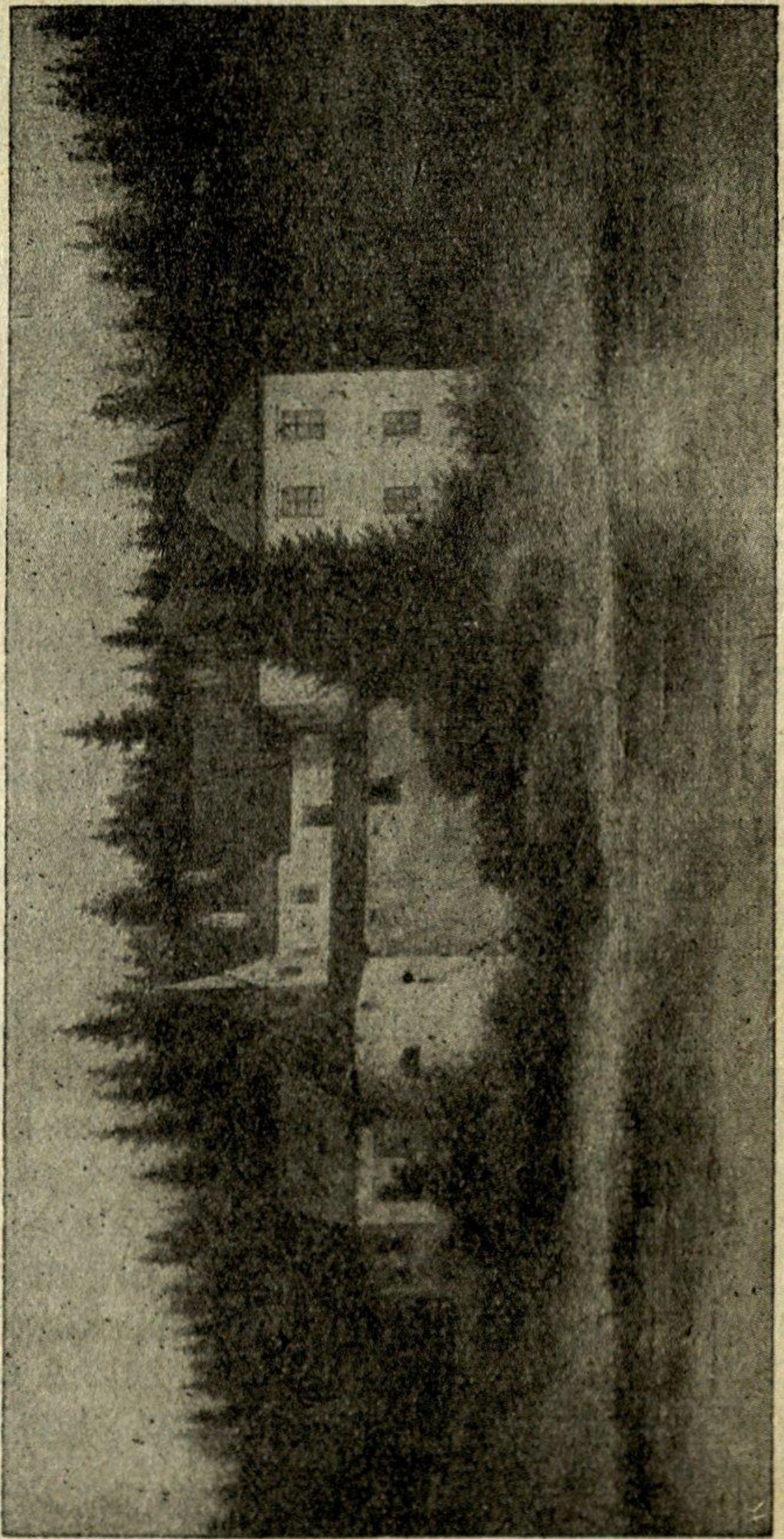
Leta 1569. je bil umrl Ivan Lenkovič, vrhovni vojni poveljnik Štajerske, Koroške in Kranjske. Naslednik mu

je bil Jurij Lenkovič, junaškega očeta junaški sin, branitelj vere in domovine in strah Turkom. Na strmem hribu vrh Gorjancev mu je stal trdni Mehovski grad, ki je branil prehod čez Gorjance in opazoval dogodke ob turški meji. Odtod je pošiljal Lenkovič oglednike po gorjanskih potih in prelazih poizvedovat, kakšni ljudje da hodijo v deželo in iz dežele; tja so mu naznanjali dan na dan, kaj da se godi onstran meje; tam je stala ob gradu grmada pripravljena, da se zažge v znamenje, da je Turek v deželi.

Dolenjec je bil pač siromak v tistih časih. Vedno je bil v nevarnosti, da pri-

dere Turek in pograbi in požge, kar so bile s težkim trdom pridobile pridne roke, da pobije ali odvede v grozno sužnost, kar bi mu prišlo živega v roke. Vznemirjale so ga vrhutega še izmišljene vesti, katere so raznašali popotniki in trgovci in katere je v svojem strahu tem zvesteje poslušal in tem rajši verjel, čim groznejše in neverjetnejše so bile.

Kdo bi torej zameril novomeškima mestnima svetovalcema Ravnikarju in Krivcu, ki sta se ustavljala takim neosnovanim govoricam, ko sta lepega septemberskega večera leta 1575. sedela pred Matijevo krčmo v Gotni vasi. Priromala sta bila iz mestnega ozidja čez Težko vodo

Lenkovičev grad Otočec.

semkaj na vznožje prijaznega gričevja pred Gorjanskim pogorjem, bogme ne zaradi krasnega dne, tudi ne da bi se naužila svežega zraka; za take ničemurnosti so se malo menili v tistih časih; a dobrega vina glas je šel že tedaj v deveto vas.

„Kaj boste govorili!“ je dejal torej svetovalec Krivec trgovcem, ki so bili na potu v mesto ustavili pred Matijevo krčmo dolgo vrsto natovorjenih konj. „Poguma nimate, poguma. Turek je človek kakor nas kdo; poldrug palec železa med rebra ali pol unče svinca v bučo, pa obleži.“ In začel je pripovedovati, kolikokrat so se hrabri Novomeščani ubranili Turkov, dasi jih je bilo kakor listja in trave.

„Čujte, mož!“ je ustavil svetovalca popotnik s kratkim mečem ob boku in z dolgo gorjačo v rokah.

„Mestni svetovalec, prosim,“ je popravljajl Krivec.

„Za visokim ozidjem smo vsi svetovalci,“ je poudarjal popotnik, „in čim dalje je nevarnost, tem bliže dober svet. Če bi pa hodili Vi z nami čez Gorjance na Hrvaško, bi Vam zastajala beseda v grlu, kadar bi začuli rezget turških konj.“

„Ej, popotni mož, saj sem jih videl in slišal. Povej, svetovalec Ravnikar, kako smo pred tridesetimi leti streljali Turke, ki so plavali s konji čez Krko. Kakor pondirki so se potapljali in nobeden ni več pogledal iz vode, kogar sem zadel. Povej, Ravnikar, če ni res!“

„In kako res!“ je pritrdil prijatelj. „Velikega Šmarna dan je bilo; jaz se spominjam, kakor če bi bilo včeraj. Pod bregom so lezli janičarji že na ozidje; a odbili smo jih, ker smo imeli pogum. Jaz sem podrl tri z drogom. Priče še žive.“

„Moža svetovalca,“ je opomnil popotnik, „naši to-vorni konji tudi lepo zvone in mi pojemo in vriskamo, kadar se bližamo Novemu mestu; kadar pa zavijemo v hrvaške šume, snamemo konjem zvonce in kraguljce in korakamo tiho svojo pot.“

„Poguma manjka, kakor sem dejal,“ je razlagal svetovalec svoj pot.

Pristopil pa je dolg suh človek z divjo brado v duhovski obleki.

„Mir vam bodi!“ je pozdravil.

„Et cum spiritu tuo,“ je odgovoril Krivec, ki se ga je bil že nekoliko nalezal. „Ali ga poznaš?“ je sunil Ravnikarja s komolcem.

„Kaj bi ga ne?“ je dejal postrani tovariš.

„Ali hočete kaj jesti ali piti?“ je vprašal krčmar.

„Ne skrbite za to, kaj boste jedli, kaj boste pili!“ je propovedoval mož.

„Vlahovič je, Gregor Vlahovič iz Metlike, lutrski predikant,“ so začeli šepetati popotniki.

„Kdo pa ste, gospod?“ je vprašal zopet krčmar.

„Glas vpijočega v puščavi: Pripravite pot Gospodovo! Oznanjevalec čistega evangelija.“

„Grešete k nam, v mesto?“ je vprašal Ravnikar.

„V Novo mesto pokoro oznanjat kakor prerok Jona v Ninive.“

„Ravno prav,“ je opomnil krčmar, ne posebno vesel takega gosta. „Tukaj sta dva mestna svetovalca; kar začnite!“

„Sem sedite, gospod Vlahovič!“ je vpil Krivec. „Nama boste kaj povedali o novi veri. Ali imate gospo s seboj? Kaj je novega po Metliškem? Kako kaže trta? Ali sili Turek iz dežele?“

Pomilovalno je gledal Vlahovič puhlega človeka, ki poprašuje po takih ničemurnostih.

„Jutri bo doletela vaše mesto velika čast,“ je izpregovoril naposled in zabodel ostre oči v dobrovoljne svetovalčeve.

„No, no, no, gospod Vlahovič,“ je Krivec nos vihal. „Vi menite, ker pride naš deželni glavar, Herbart Turjačan. A takih časti je naše mesto vajeno. Mi smo sprejeli pod svoje strehe že drugačne veljake.“

„Takega še ne,“ se je razvnemal predikant. „To je pravi Izraelec, brez krivice in goljufije; to je Jozve, ki popelje izvoljeno ljudstvo v obljubljeno deželo, kjer se mleko in med cedi.“

„Tega jaz ne vem,“ je kimal Ravnikar, „in se ne brigam ne za mleko, ne za med. To je za ženske in za otroke. Ampak če mislite Vi, da je glavarjev prihod za naše mesto kakšna neznanska čast, katere mi takorekoč vredni nismo, se motite. Če pride, prav; če ne, pa ostane naše mesto še vedno to, kar je, in ne izgubi nobene časti.“

„Jaz nastopim jutri na trgu kot oznanjevalec pravega in čistega evangelija.“

„To mene jako veseli.“

„Kdor je od Boga, poslušá rad božjo besedo.“

„In pa zabavljanje, če ne leti nanj, poslušá sleherni človek rad,“ je pritrdil Ravnikar. „Vaš rojak Tuškanič je

bil lansko leto v teh krajih. Vse se je trlo okrog njega. Vam, gospod Vlahovič, vsa čast; a v zabavljanju ne vem če ste mu kos. Naši korarji so zbežali vsi, ko je odprl usta. Prsa kakor sod in glas kakor grom. Kadar je odmolil na trgu: Čast bodi Bogu! so onstran Krke odgovarjali: Amen. Torej jutri se pa Vi izkažite, gospod Vlahovič, in če Vam smem kaj svetovati: opominjevanje in svarjenje kar ob kratkem; tega se človek hitro naveliča; zabavljajte pa, kar se da! Saj veste, kakšen je svet: pod kožo smo vsi krvavi; kdor pa zabavlja, tega imamo za boljšega.“

Zmračilo se je bilo in popotniki so se odpravljali proti mestu.

„Ali se vzdigneva,“ je vprašal Ravnikar Krivca, „da nama ne zapro mestnih vrat?“

„Brez skrbi!“ je dejal tovariš. „Meni odpro, če pridem o polnoči. Ali se morda bojiš? Kakšen starejšina pa si? — Da, da,“ se je obrnil zopet proti Vlahoviču, „zabavljati znate Metličani in ljudi begati; bojevati se pa ne znate. Turki vam požgo mesto vsakih deset let. Sramota! Če bi bili vi za kaj, ne bi hodili Turki čez Gorjance.“

V tem trenutju vzplamti na Mehovskem gradu grmada; iskre se uspo na vse strani in nebo zažari nad silnim ognjem. Kmalu potem se pokažejo kresovi po daljnih gorah. Na mah je umolknil pogovor in pobledeli obrazi so se spogledali; potem pa se je vzdignil hrup in vpitje in drevenje od vseh strani: „Turki, Turki so v deželi.“ Gostje so vstajali, se poslavljali, plačevali. Najhitreje sta odšla mestna svetovalca, ki niti računa nista utegnila poravnati. Vpila sta Matiju, da naj zapiše; njiju da kliče dolžnost, in drla sta proti mestu. Strah ju je bil popolnoma iztreznil.

„Počasi, junaka, počasi!“ so klicali za njima trgovci; „idemo skupaj.“

Vlahovič pa se je obrnil proti Mehovskemu gradu in mrmral: „Kazen božja, pravična kazen božja. Bog maščuje svoje preroke.“

Čez Krko v tistih časih ni še vodil most v mesto; ampak brod je vozil do dolenjih mestnih vrat. Proti brodu so hiteli ljudje in živina, da bi se skrili za mestnim ozidjem; nekateri so iskali zavetja po gradovih v okolici. „Pustite naju naprej! Midva sva mestna svetovalca,“ je kričal Ravnikar in odrival ljudi, ki so se mu ustavljali, češ, da je vsak sebi najbližji. V hudih stiskah sta stopicala svetovalca med razburjeno množico, se plaho ozirala proti

Gorjancem, in kadar se je prikazala nova tolpa beguncev, se jima je izvil vzdih: „So že tu!“ in vsak vzklik je pomnožil zmešnjavo in gnečo.

„Kakšen vrag naju je nesel v Gotno vas!“ je klel Krivec.

„Naj se zgodi božja volja!“ je tarnal Ravnikar, obujal na tihem kes in delal nedoločne obljube.

Ko pa sta stopila na ladjo in so brodniki odrinili od brega, se jima je povrnil stari pogum.

„Kam rinete? Saj pridete vsi na vrsto,“ sta mirila prestrašene ljudi. „Pred štirimi ali petimi urami se ne more prikazati noben Turek. Nevarnost je samo ta, da boste koga v Krko zrinili.“

Novo mesto je bilo v tisti dobi važno tržišče za vso Dolenjsko, za sosednjo Štajersko in Hrvaško in za južne ogrske dežele. Tu se je tudi zbiralo vojaštvo namenjeno na mejo. Stalnih prebivalcev je štelo mesto mnogo več kakor v poznejših časih; mudilo pa se je v njegovem ozidju vedno tudi precej tujih trgovcev in cele čete vojakov. Zdaj pa so pritisnili še begunci. Tako je bilo po ulicah vse živo ljudi, ki so se živahno razgovarjali in v varnem zavetišču važno ugibali, kod da bodo prodrli Turki in do kam.

Krivec in Ravnikar pa sta hitela ob mestnem ozidju po hodnikih in stolpih tja do ljubljanskih vrat in gledala, če so stražniki na svojih mestih, če je vse za bran pripravljeno. Opominjala sta, naj strogo pazijo na vse sumne pojave; če bo pa treba, naj se izkažejo vredne sinove hrabrih očetov, ki so vsekdar zvesto in uspešno branili mestno čast in varnost. Pri ljubljanskih vratih sta dobila mestnega sodnika Gričarja, ki je nadzoroval priprave za brambo. Pripovedovala sta mu, da sta bila daleč gori proti Gorjancem, a da nista opazila nič nenavadnega.

„Naši ljudje izgube takoj glave,“ se je jezil Krivec. „Majhna nevarnost in velika zmešnjava. Seveda, marsikdo še videl ni živega Turka in poguma manjka. Po moji sodbi ni nobene nevarnosti.“

In res je ni bilo. Ozidje je bilo visoko in trdno, prebivalcev za brambo zadosti in poleg teh v mestu še premnogo vojakov, ki so čakali poveljnika, glavarja Herberta, da odidejo nad Turka.

Mestni očetje pa niso bili samo hrabri, ampak tudi previdni možje. Pripravljale so se puške in topovi, do-

našalo in dovažalo se je strelivo in meščani so se zbirali pri svojih oddelkih. Utrdbe so bile polne ljudi, ki so govorili le o Turkih. Nekateri so prestrašeni gledali kresove in strmeli v temno noč, kje da se pokaže kak janičar; večina je pasla svojo radovednost in brila norce s Turki in kristjani. Brod je vozil celo noč in vojaški poveljnik je pošiljal brze jezdece čez Krko proti Gorjancem poizvedovat, kje da je sovražnik. Tudi gradovi v bližini so se pripravljali, da odbijejo napad, in graščak na Grabnu, ki ni imel vrat pri tleh, ampak hodil po lestvi skozi odprtino v prvo nadstropje, je potegnil zgodaj lestvo za seboj in razvrstil hlapce ob oknih in linah. Malo je bilo spanja tisto noč. Komur ga nista pregnala strah in skrb, temu ga je odganjala razburjenost in radovednost.

Proti jutru so dohajala poročila, da je udaril Turek na Metliko, a da se mu je mesto ubranilo in da se vrača čez mejo. Vesela novica in svetli dan sta pomirila in osrčila ljudi, da so začeli ostavljati pribežališča.

Od ljubljanske strani pa so prihajali konjeniki, kranjski plemenitaši, oblečeni in oboroženi kaj raznovrstno. Največ jih je nosilo oklepe iz losove kože in kape s perjanicami ali šleme s šopi. V rokah so držali eni kopja, drugi karabinke ali bate in dolgi meči so jim viseli ob straneh. Vsakega plemiča je spremljal eden ali več hlapcev na konjih ali peš. Na trgu so poskakali s konj, jih oddali hlapcem in se porazgubili po mestu.

Hiše po novomeškem trgu so se takrat ponašale s širokimi lopami pod oblokanimi, na stebrih slonečimi pročelji. Tu se je prodajalo in kupovalo ali pa tudi jedlo in pilo. Tega dne so mize pod lopami kmalu zasedli hrabri junaki, ki so se živahno zabavali s pripovedovanjem svojih dogodkov in junaških činov in pili na svoje zdravje. Drugi so hodili oblastno po trgu gori in doli in smelo ogledovali mimo hodeče moške in ženske ali pa so stali razkoračeni v gručah in preudarjali, kateremu častniku bi se ponudili v službo.

Vedne vojne so bile namreč vzgojile prav mnogo vojakov po poklicu. Povod, da so si izbrali ta stan, je bil pri nekaterih pogum, druge je bila prignala lakomnost, večino pa mržnja do dela. Na zimo, ali če se je bilo nadejati miru, so se odpuščali ti vojaki; ob vojnah so jih zopet nabirali častniki, in kakor prebirajo dandanes posli gospodarje, tako so si prebirali takrat vojaki službe. Opravo,

orožje, konja si je moral oskrbeti vsak sam; a dobro oborožen junak z iskrim konjem je služil mnogo več kot slabo opravljen pešec.

„He, Jernej!“ je potegnil vojak, ki je sedel za mizo, mimo idočega tovariša za pas. „Sedi sem in pij; ne poslušaj teh čenč!“ Mahnil je z roko proti mestni hiši, pred katero je visoko na zaboju stal in kričal na ves glas lutrski predikant Gregor Vlahovič. „Tu moj prijatelj Janez Strniša.“ Vojaka sta si segla v roke.

„Ali imaš ti že službo?“

„Ne še,“ je dejal prišlec in sedel. „Turjačana čakam. Če mi kaj primakne, vstopim. Kaj pa ti? Lenkoviča si pustil.“

„Kaj pa! Tam je pasje življenje: straža in hoja in boj; počitka in plena nič.“

„A imenitni so Lenkoviči.“

„Imenitnost ne redi človeka.“

„Glej, tamle oni veseli plešasti mladenič, ki trka s trebanjskim župnikom — oba sta lutrovske vere — ta je sedaj moj gospodar. Strniša mi ga je priporočil.“

„Priporočila vreden gospod,“ je segel Strniša v pogovor in nagnil vrč z vinom. „Vojskovanje namreč, ljuba moja tovariša, je umetnost, velika umetnost, ki se deli v dva dela: razumeta? dva dela. — Ta far tam tako vpije, da človek samega sebe ne sliši. — Torej dva dela: prvi obsega vzvišeno vojskovanje ali strategijo, drugi nizko, navadno, prostaško bojevanje, ki se imenuje taktika. Strateg dela načrte in naklepe, premišljuje in računa, kako bo sovražnika ugnal; taktikar se za to ne briga; on zgrabi sovražnika, kjer ga dobi.“

„Lenkovič je tak vražji taktikar,“ je opomnil Jernej.

„Naš gospod pa je izboren strateg, dasi je še mlad. Na primer: Mi ležimo v trdnjavi, pijemo in kvartamo. Strel počí. Sovražnik je tu; Turek prirožlja, kakih dvesto, tristo konj. Taktikar bi ga napadel; mi jih pustimo mimo; potem pa pod orožje in na konje!“

„In za Turkom,“ je pristavil Jernej.

„Kaj še! Turek na desno gori, mi pa na levo doli. Turek požiga in ropa po naših krajih, mi pa po njegovih.“

„Torej se dobro tudi med Turki takih strategov?“

„Tudi. Ogiblremo se drug drugega in obojim se dobro godi. Človek bi mislil, da smo sporazumljeni. Taka služba je prijetna in nese; vojak se zredi in postara.“

„Res je umetnost vojskovanje in znati se mora,“ je premišljeval Jernej.

„Dober poveljnik, to je poglavitno. Jaz že služim petindvajseto leto in sem imel že cel tucat poveljnikov, a takega še ne. Pankrac Dolski je bil tudi duša, špogal pa je drugačno strategijo. Če so udarili Turki v deželo, je ostal miren in čakal. Pustimo jih, je dejal, sedaj so suhi in lačni in lačen volk je nevaren. Čez par dni bodo drugačni. Kmalu smo izvedeli, da se vračajo, obloženi kakor tovorni konji, in da ženejo pred seboj živino in ljudi. Tedaj jim zaskočimo pot in olajšamo bremena. Kar so bili naropali, vse je bilo naše; samo ljudi smo izpustili. Ali ni to umetnost, strategija? Zatorej, tovariša, na zdravje dobrih poveljnikov, naših strategov, in živela vojna! Da bi je ne bilo še konec!“

Mladenič, ki so ga imeli naši junaki v mislih, se je pri drugi mizi z odpadlim trebanjskim župnikom Vajkslerjem tudi dobro zabaval.

„Gospod Vajksler,“ je potrkal župnika po rami, „Vi ne greste propovedovat kakor tam Vlahovič? Nič se ne brigate za razširjanje čistega evangelija?“

„Zase sem ga že razširil,“ se je smehljal mož, „drugi naj ga pa zase. Zame ni to pehanje; jaz hočem imeti mir.“

„Čemu ste se tedaj poluteranili?“

„Čemu pa Vi?“

„Jaz?“ se je smejal mladenič. „Sprl sem se bil z župnikom. Cerkev se nam je hotela podreti in župnik je zahteval, da jo popravimo. Pritisnil je name, ki sem bil varih. Sklicjal sem kmete in jim razložil zahtevo. Godrnjali so kakor vselej, kadar je treba kaj plačati. — Jaz ne dam nobenega vinarja, sem dejal. Kdor je protestant, temu ni treba plačevati za katoliško cerkev. Jaz sem protestant. — Bomo pa še mi, so vpili kmetje in vsa vas je skočila na noge. Zapodili smo župnika, vdrli v župnišče in pojedli in popili, kar je bilo zaloge. Veselili pa se nismo dolgo. Jaz sem mislil, da sem se deželnemu glavarju močno prikupil, a glejte, čez dva dni mi že pošlje lutrškega predikanta. Torej iz dežja pod kap! Gospod predikant hoče namreč tudi živeti in se tudi boji, da se bo cerkev nanj podrla. — Kaj, gospod, Vi tudi hlepitate po posvetnem mamonu kakor papisti? ga zavračam. On pa se sklicuje na sv. pismo: Kdor oltarju služi in tako naprej. A lepo Vas prosim: Koliko pa služi? Saj nima nič dela; poleti bi mi lahko krave

pasel. Marsikaj mu seveda tudi ni všeč, a jaz mu navajam samega Martina Lutra: Kdor ne ljubi petja, bab in vina, ostane žive dni neumna živina. Martin Luter, to je svetnik, kakor se spodobi. — Trčiva, gospod župnik! — Torej jaz sem povedal, kako sem zadobil to milost, da sem se izpreobrnil; na kak način ste jo pa Vi prejeli, gospod Vajksler? Ali se mislite oženiti?“

„Če bi bil dvajset let mlajši, da,“ je vzdihnil Vajksler; „sedaj je prepozno.“

„Zakaj? Možak ni nikdar prestar. Nič se ne bojte! Saj sem jaz Vaš sosed,“ se je grohotal tovariš.

Vajksler pa je razlagal, da je zakonski stan popolnejši od samskega, češ, sam Bog je ustanovil zakonski stan, ko je dal Adamu Evo; samskega pa so si izmislili ljudje.

„Škoda, da nam je dal naš Zveličar v tem oziru tako slab zgled,“ je modroval tovariš. „Za ta del je bil Mohamed s svojimi ne vem že koliko ženami pametnejši, če bi ga le zastran vina ne bil hudič zmotil. Suadente diablo je vino prepovedal. — Pijva, gospod Vajksler! Vse drugo bo opravila in uredila milost božja.“

Nekoliko naprej pa je sedelo za dolgo mizo kakih osemnajst vojakov. Rjava polt, črne oči in kodrasti lasje so razodevali južni rod. Njih poveljnik pa je bil plavolas mladenič. Razgovarjali so se živahno v laškem jeziku; samo poveljnik je molčal in upiral svetle, modre oči v množico okrog Vlahoviča. Tujci so v tistih časih često prihajali v mesto; zato niso budili ti Lahi nobene pozornosti.

Nekaj drugega pa je zbudilo na mah splošno pozornost. Proti Gregorju Vlahoviču sta nastopila pred mestno hišo dva katoliška duhovnika: frančiškanski gvardijan, pater Ivan, in oglejskega patriarha, pod čigar oblast je spadalo Novo mesto, generalni vikar, pogumni in oblastni Polidor Montagnana. Ugovarjala sta živo predikantovim besedam in svarila ljudstvo pred zapeljivcem, frančiškan iz verske gorečnosti, Polidor bolj ogorčen, da sega predikant v njegove pravice.

Poslušalci so se razdelili na dve stranki; ena je pri-trjevala katoliškima duhovnikoma, druga lutrskemu. Nastal je hrup, kričanje in psovanje in same od sebe so prijemale desnice za meče. Pritekel je mirit mestni sodnik Gričar, ki je miril po svoje in očital katoliškima duhovnikoma, da izzivljeta in napravljata prepir.

Sodnikov nastop je osrčil Vlahoviča in njegove pristaše, ki so čutili, da so v večini in da imajo za seboj mnogo vojaštva. Vlahovič je začel kričati na menihe in samostane, da jih ni ustanovil ne Kristus, ne apostoli, ampak sam satan; da zbirajo bogastvo v potratno življenje, in hujskal je ljudi, naj ne trpe take sramote v svoji sredi. Vikar in gvardijan sta zavračala divjega govornika in hrup je rasel. Tu in tam se je zabliskal meč, ljudje so pobirali kamenje in rvali kole pri šatorih. Tolpa postopačev pa je drla nad samostan, kjer je pobijala šipe, razbijala po vratih in izkušala vlomiti. Tedaj pa se začuje topot konjskih kopit in žvenket orožja in razlegne se krik: „Bežite, bežite! Lenkovič.“ Pridirjal je mlad vitez in za njim deset vojakov od dolnjih mestnih vrat po ulici, ki pelje s trga k samostanu. Z divjim tuljenjem se je valila tolpa razgrajačev zopet nazaj na trg in se plaho ozirala na jezdece in njih poveljnika, ki mu je gorela jeza iz oči in obraza. Dirjajoč ob cerkvi in samostanu gori in dolí so pometli vojaki hitro vso cesto in oddirjali na trg.

Tu je trajal vrišč še naprej; a silovitemu Vlahoviču ni več ugovarjal gvardijan Ivan. Zabodli so ga bili v gneči in umirajočega so komaj branili katoličani. Vedno ljuteje so napadali nasprotniki in tudi tebi, ponosni vikar Polidor, so bile štete minute, da ni pridirjal Jurij Lenkovič in razgnal za trenotje osuplih napadovalcev. A le za trenotje; komaj so bili odnesli gvardijana in rešili vikarja, se je pričel iznova boj. Protestantje, ki so videli tako majhno četico pred seboj, so se hitro osvestili. Hrabril jih je Vlahovič, ki je kričal na Lenkoviča: „Približal se je Faraon in Izraelovi sinovi so trepetali. Mojzes pa je rekel ljudstvu: Ne bojte se! Glejte velika dela božja, katera bo danes storil!“

Lenkovič se ni brigal za kričavega preroka; ko pa so mu zastavili Vlahovičevi pristaši pot in je zgrabil eden njegovega konja za brzdo, se mu je zaiskrilo oko, zabliskal se je meč in trije prsti so odleteli na mah predrznemu napadovalcu. Stemnilo se je možu pred očmi, ko je zagledal krvavo roko, in bled se je opotekal iz gneče. Tovariši pa so izdrli meče in se postavili v bran. Vojaki so vstajali izza miz in se oboroževali; oboroženci so se stekali z vikom in krikom od vseh strani s kopji in puškami. Ženske in starci so bežali in se zapirali v hiše in tolika zmešnjava je nastala, da so Vlahoviču, ki je kričal, kako je prevrnil in polomil Gospod kolesa Faraonovih vozov,

izpodnesli za-
boje. Zahre-
ščale so deske
in mož se je
znašel na tleh,
kjer je nada-
ljeval svojo
propoved, da-
si se nihče
ni več menil
zanj.

Lenkovi-
čevi so prišli
v stisko. Od
treh strani so
jim štrlela
ostra kopja
nasproti in
težko so od-
bijali sovraž-
no orožje in
krotili nemir-
ne konje.

Mladi čast-
nik, ki je se-
del tako za-
mišljen med
svojimi Lahi,

pa je bil tudi skočil pokoncu in ž njim tovariši. Zasedli so konje, privezane za ranto ob hiši. Podkve so škrt-nile pod nemirnimi živalmi, ki so se spenjale, grizle brzde in se penile, in skokoma se je postavil častnik poleg Lenkoviča, ga pozdravil in mu zaklical, naj udari. Laški nje-govi spremljevalci so se bili že spopadli z nasprotniki in med žvižganjem in žvenketanjem orožja, med vpitjem in kletvijo je udarila tu in tam kri skoz obleko, lisala oklepe in barvala tla pod nogami.

Nekaj bojevnikov so kmalu odnesli z bojišča, drugi pa so se bili tako zagrizli v svojo strast, da so prezrli in preslišali prihod deželnega glavarja, ki je bil prijezdil na čelu oklopljenih konjenikov na trg in strme zrl na ta krvavi prizor. Trobenta je zapela in na povelje so nagnili gla-varjevi oklopniki kopja za napad.

Polidor Montagnana.

„Deželni glavar, Turjačan,“ se je razleglo. Boj je ponehal, nasprotniki so potiskali počasi in neradi meče v nožnice in se razhajali s kopji vsak na svojo stran.

Mestni sodnik je zbiral svetovalce, da se poklonijo glavarju; mladi častnik, ki je bil priskočil Lenkoviču na pomoč, se je zopet umeknil, ko je zagledal Turjačana, za svojo mizo; Lenkovič pa je obstal na trgu in čakal glavarja.

Gregor Vlahovič, ki je govoril naprej, je razprostrl zdaj blagoslavljač roke proti glavarju in vpil: „In zopet govori prerok Izaija: Izšla bo mladika iz Jeseta in vzdignil se bo vladat vsem narodom in vanj bodo upali narodi.“

Glavar je gledal mračno predse in nejevoljen popraševal sodnika, kaj da pomeni ta rabuka. Sodnik je razlagal, da ne puste katoličani evangeljskega pridigarja pri miru.

„Jaz lahko rečem,“ je vpil Vlahovič, „z apostolom Pavlom v listu do Korinčanov: Več težav sem prestal, več ječ, več udarcev, več smrtnih stisk; petkrat sem dobil po štirideset udarcev, trikrat so me topli s šibami, enkrat kamenali, trikrat se je razbila moja barka in en dan in eno noč sem bil v globočini morja.“

„Ni tako, presvetli gospod deželni glavar,“ je pristopil Lenkovič in pripovedoval, kako da so protestanti napadli in ranili, morebiti smrtno ranili gvardijana patra Ivana.

„Bog Vas sprimi, gospod baron!“ je odzdravljaj glavar in stiskal Lenkoviču roko. „Vi ste sin mojega dragega vojnega učitelja; moj sin pa bodi Vaš učenec!“ Predstavil mu je šibkega mladeniča, svojega sina, ki se je ravnal tedaj prvič na vojno. „Vi, gospod sodnik,“ se je obrnil h Gričarju, „pa ne poznate svojih dolžnosti. Kako ste sprejeli svojega glavarja?“

Mož se je opravičeval, da je moral skrbeti za red po mestu.

„In vzorno ste skrbeli za red,“ se je jezil glavar. „Pred Vašimi očmi se je prelivala kri. Kje so drugi oblastniki?“

„Poveljnik pregleduje utrdbe; zakaj snoči smo se bali turškega napada; kapiteljski korarji imajo pa najbrž svoje razloge, da ne sprejemajo presvetlega glavarja.“

„Ali pa se boje,“ je opomnil Lenkovič, „da jih pobije nahujskano ljudstvo kakor patra frančiškana.“

„Kaj se vse godi!“ je mrmral glavar. „Nered, razpor, poboj na vseh koncih in krajih v teh časih, ko je tako potrebna sloga znotraj, da bi imela vojna zunaj uspeh.“

Lenkovič je gledal predse in si mislil svoje; sodnik pa se je zagovarjal, da ima premalo moči, da bi mogel krotiti objestno vojaštvo.

Tako se je ponesrečil sprejem deželnega glavarja Herbarta Turjačana. Njegov prihod je zadušil rabuko, ni pa zadušil srda in sovraštva, ki je tlelo v srcih.

Jezdec so bili razjahali in se razkropili iskat hlevov za konje in okrepčila zase; Lenkoviča pa je pridržal glavar in ga rotil, naj neljubi dogodki ne motijo njunega prijateljstva, ki je tolike važnosti za obrambo skupne domovine. Naročal mu je, naj izrazi v njegovem imenu očetom frančiškanom iskreno sožalje nad veliko nesrečo; zločinec da ne odide ostri kazni, in vabil ga je na košilo, da razžene jasno vino skrbi oblake.

„Živio Turjačan! Živela nova vera!“ so pozdravljali pristaši glavarja, ko je jezdil v kapitelj; a ti znaki vdanosti mu niso razvedrili temnega obraza.

Lenkovič pa je poiskal pogumnega tujca, ki se je bil tako hrabro potegnil zanj. Krepko sta si stisnila mladeniča roke in zavzeta občudovala drug drugega plemeniti obraz, čvrsto postavo in ponosno samozavest. Bila sta skoro iste starosti; starejši pa je bil videti mirni Lenkovič poleg kipeče mladosti novega znanca.

„A s kom mi je čast?“ je vprašal Lenkovič. „Komu se moram zahvaliti za svojo rešitev?“

„Moje ime je Gregor,“ je dejal mladenič in zardel. „Drugo ime si moram šele z umom in mečem priboriti. Morebiti“ — pomolčal je nekoliko — „boste kmalu slišali o meni in mojem imenu, ki sedaj še ni vredno, da se pove. Ne zamerite torej, da Vam je prikrijem.“

„Kakor Vam drago. Dolgo ne more skrito ostati ime takega junaka. A kaj namerjate s svojimi izborni oboroženimi hlapci? Vstopite v moje krdelo in pojdite z nami na vojno! Ali pa Vas jaz priporočim Turjačanu.“

Siv plamen je švignil mladeniču iz oči, ustnice so se mu stisnile in srepro je pogledal Lenkoviča, ki se je začuden takoj pokesal svojih besed. Obrnil je pogovor drugam in ga vabil na svoj grad, v Pogance ali na Otočec ali na Mehovo, da ga spodobno pogosti.

„Jaz Vas častim, gospod Lenkovič,“ je dejal mladenič, „ker tako moško branite vero naših očetov. Tudi jaz sem se zanjo boril po Nemškem, po Francoskem, po Holandskem. V dveh dneh, če Bog da, Vas spomnim današnje

ponudbe in drago mi bo pod Vašim praporom pokazati, če sem se kaj naučil v tujini.“

Lenkovič se je poslovil zamišljen, kdo da bi bil mladi junak; ta pa je sedel zopet v senco k tovarišem.

II.

Plaho je pogledal brat frančiškan skoz samostansko okno, ko je začul trkanje na zaprta vrata; ko pa je spoznal Lenkoviča, je hitel odpirat. Frančiškani so obsuli viteza in ga zahvaljevali za pomoč; on pa je povpraševal, kako je gospodu gvardijanu.

„Umril je, za ranami je umrl,“ so mu povedali.

„Blagor mu,“ je tolažil vikar Polidor, ki je bil tudi prihitel sožalje izražat. „Meni, gospod baron, pa ste Vi rešili življenje, iz česar sklepam, da me Bog še potrebuje. Vi ste naša nada in steber katoliške Cerkve.“

V zakristiji je ležalo v krsti truplo umorjenega frančiškana. Ko ga je bil pokropil Lenkovič, je še pomolil na grobu svojega očeta, ki leži pokopan v frančiškanski cerkvi.

Vsi Lenkoviči so bili namreč iskreni prijatelji in veliki dobrotniki novomeškemu frančiškanom. Tam na porti še stoji iz kamna izklesana podoba Ivana Lenkoviča, z mečem opasanega korenjaka z zastavo in rodbinskim grbom v eni, z batom v drugi roki, ki zre tako mirno, tako samozavestno in odločno na šibke potomce pod seboj, kakor da bi pomiloval njih slabotnost in jim klical v spomin svojo živo vero in svoja železna dela.

V obednici, kjer je bil tolikrat frančiškanom ljub gost Ivan Lenkovič, so postregli tudi sinu Juriju in se spominjali nekdanjih lepih časov.

„Sedaj pa taka stiska!“ je tarnal star župnik, ki se je bil zbal nasprotnikov, zapustil župnijo v Soteski in pribežal v samostan. „Oh, Bog se nas usmili! Vse nas bodo pobili. Gospod vikar, Vas so poslali pregledovat naše nesrečne kraje; oh, poročajte, da pogiblremo.“

„Da, slabe so razmere,“ je dejal vikar. „Bog živi frančiškane! Vi nimate odpadnika v svojih vrstah. A odpadel je arhidijakon in župnik trebanjski in župnika mirnopedški in krški; topliškega in škocijanskega so zapodili graščaki in nadomestili z lutrovskima; soteški je pa sam pobegnil,“ je dostavil rezko, „kakor najemnik od ovac, kadar pride volk.“

„Oh, gospod vikar,“ je tožil župnik, „Vi si ne morete misliti, koliko sem prestal bridkosti! Da me niso že izdavna prepodili, je ubranil samo Jurij Turjačan, gospodar v Žužemberku, ki je vnet katoličan. A siromak leži za smrt bolan in morda je sedaj, ko govorimo o njem, že izdihnil. Njegova žena pa je huda luteranka in ima na gradu lutrškega pridigarja, Krištofa Sivca. Še strastnejši protestant pa je naš graščak, Franc Šajer, varih soteške cerkve. Ob nedeljah in praznikih kliče podložnike v grad, da ne morejo k službi božji; v gradu morajo poslušati predikanta, ki ga je že izbral za mojega naslednika. Kdor se upira, tega zadene kazen. Kmetom vsiljuje lutrške knjige in ob katoliških praznikih jim nalaga tlako. Na tlaki jedo druge dni nezabeljeno, ob petkih pa mast in ocvirke, da prestopajo postno zapoved. Če jaz kakega zakona zaradi zadržkov ne smem in nečem skleniti, hajdi pred predikanta! Tam ni nobenega zadržka. Koliko groženj, koliko hujskanja sem že jaz prebil! Kolikrat so mi pobili okna in razbili vrata, da bi me pregnali! In vse to na moja stara leta!“

„Vaša stara leta!“ ga je zavračal vikar. „Gospod gvardijan je bil mlajši od Vas in bi bil dvajset let dalje živel; a ni se pomišljal darovati toliko let Kristusu Gospodu; Vi se pa tresete za te borne ostanke svojega življenja. Kdo si more ceneje zaslužiti nebesa? Če so drugi pogumni za slabo reč, za krivo vero, tem pogumnejši moramo biti mi za pravico in resnico. Vi, gospod župnik, se povrnite še danes

Ivan Lenkovič.

v svojo župnijo in ostanete tam, dokler Vas sila ne iztira.“

Župnik se je branil, izgovarjal, tarnal in prosil, da se je smilil navzočnim; a neizprosen je ostal mladi vikar.

„Jaz sam Vas popeljem nazaj,“ je dejal, „in Vas iznova umestim.“

„In jaz Vas spremim,“ je pristavil Lenkovič. „Strah je po mojem mnenju večji kot nevarnost. Nasprotnikom daje pogum naša boječnost in največ je naša krivda, če nas strahujejo. Koliko pa jih je, nasprotnikov? Tu v mestu sodnik in par svetovalcev in dva ali trije denarni veljaki. Ti vpijejo in ropočejo in pritiskajo siromake; a razen nekaterih vedno lačnih priliznjencev nimajo nikogar za seboj.“

„Odmev iz Ljubljane,“ je razlagal Polidor. „Ti ljudje znajo. Nič ne vprašajo, ali je kdo vreden ali ni vreden kake službe ali plačila ali nagrade; samo da je pristaš. Ali menite, da bodo ti ljubljenci in varovanci naših protestantov premagali Turka?“

Lenkovič je zmignil z rameni in dejal, da se mu zdi ves način vojskovanja smešen. „Cesar sklepa s sultanom mir na osem ali dvanajst let, plačuje mu davek, podkupuje njegove ministre in sluge in ukazuje nam, naj mirujemo. Bosanski begi pa se ne brigajo ne za mir, ne za cesarja, ne za sultana in najmanj za njegove ministre in nas napadajo leto za letom. Če vrnemo napad z napadom, nas tožijo v Carigradu in na Dunaju, da kalimo mir, in iznova se nam naroča, da mir, mir, mir.“

„Ravnajo pač kakor protestanti s katoličani,“ je dejal vikar. „Ti nam jemljejo, kar imamo, in če branimo svojo posest, kriče, da jih preganjamo, in od vseh strani se nam kliče, da mir, mir, mir!“

„Če bi se tisti denar, ki ga plačujemo Turkom, obrnil za vojsko — ne za črno vojsko, ki ni za nič, ampak za izbrano in izvežbano in z živežem preskrbljeno vojaštvo, bi obvarovali Hrvaško in Kranjsko sovražnih napadov. Kako pa delamo sedaj? Kadar zvemo, da je Turek v deželi, začnemo zbirati vojsko. Potem se pomikamo počasi tja, koder pali in pleni. Ko pridemo na mesto, je sovražnik že odšel. Marsikdo vzdihne: Hvala Bogu! in vojska se razide. Komaj se je razšla, je Turek že zopet v deželi in mi zažigamo zopet kresove in zbiramo vojsko in se pomikamo počasi proti meji. Zakaj ne udarimo v

Bosno? Večina prebivalstva je še krščanska in bi prestopila na našo stran; če pa se navadi turškega jarma, se bo celo rešitvi upirala in s silo jih bomo morali osvoboditi.“

„To bi bilo vse res,“ je dejal zamišljen vikar, „če bi mogla cesar in nadvojvoda ravnati po svoji volji. A protestant in Turek prežita, da izpodneseta Habsburžanom prestol. Čim močnejši je Turek, tem bolj raste protestantom greben; in čim bolj pritiskajo protestanti na cesarja, tem brezobzirneje nas napada Turek. Saj veste. Ko je zahteval pred dvajsetimi leti rajni cesar Ferdinand pomoči proti Turkom, kaj so mu odgovorili naši poslanci na Dunaju? Da je treba predvsem skrbeti za kraljestvo božje, za lutrsko vero; da so turške zmage kazen božja za to, ker se upira cesar protestantstvu. Primož Trubar, odpadli duhovnik, se celo nadeja, da se poluteranijo Turki in napadejo še huje katoličane. Nova vera je voda na turški mlin.“

„In turška nevarnost voda, ki goni lutrsko kolesa. Korist je vzajemna,“ je dejal Lenkovič. „Vendar storimo, kar moremo, in potrpiamo, kar Bog dá!“

Vzdignil se je in naročil vikarju in župniku, naj se pripravita, da odrinejo ob treh popoldne; v samostanu da pusti dva hlapca za brambo, z drugimi pa bo pomagal umestiti kljubu gospodu Šajerju soteškega župnika.

„Rajši bi ostal med vami,“ se je poslavljaj, „nego sedel za glavarjevo mizo. Pa glavár sam naj bi še bil! A on vlačí s seboj vedno kakega predikanta; in jaz ne morem trpeti nadute ponižnosti in samoljubne milostljivosti teh ljudi, ki gledajo tako milovalno na nas, katoliške siromake, in zlasti na mene, tega Hrvata s hrvaškimi nazori, hrvaškim vedenjem, hrvaško vero. Vraga turškega! in vse to moramo prenašati in zatajevati se in mirnost hliniti, ko vre človeku kri v glavi. V boju si človek vsaj oddahne; a hujše je doma. Pa, kar Bog dá.“

V dvorani mestne hiše pa je kosil gospod glavár med drugimi imenitnimi gosti, ki so se bili sešli v mestu. Vsled dogodkov burnega dne, kjer so se bila tako odkrito pokazala sovražna nasprotstva in neukrotna strast, je bil slabe volje, dasi je sedel med dvema protestantskima predikantom. Enega, Krištofa Spindlerja, je bil pripeljal iz Ljubljane; drugi je bil Vlahovič, ki se je bil sam povabil.

„Pisano je,“ je dejal glavárju, ki ga je rahlo odklanjal; „Ostanite v tej hiši in jejte in pijte, kar imajo; zakaj delavec je vreden svojega plačila.“

„Prijatelj,“ ga je miril glavar, „tukaj imate denarja in jejte in pijte; a nas pustite pri miru!“

„Kdor vas zaničuje, mene zaničuje; pravi Gospod,“ je dejal mož z žarečimi očmi in povzdignjenim prstom in začel navajati prikladne in neprikladne izreke iz svetega pisma, iz katerih je izvedel zaključek, da mora sedeti za mizo poleg deželnega glavarja.

Tudi Spindlerju ni bilo po godu, da je prišel h kosilu ta „Hrvat“; a dušil je nejevoljo, kolikor se je dalo. Tako sta sedeli na glavarjevi desnici in levici dve živi nasprotji: Vlahovič dolg, z nepočesanimi lasmi, razmrščeno brado, blatno obleko in raztrganimi čevlji; Spindler, majhne postave, lepo počesan, gladko obrit, skrbno oblečen, kakor iz škatljice. Drug drugega sta preko glavarja pisano pogledovala. In rekel je Spindler kakor sam zase: „Gospod je šel gostov pogledat in je videl človeka, ki ni imel svatovske obleke, in je dejal: Prijatelj, kako prideš sem, ko nimaš svatovske obleke? Ta pa je umolknil.“

A umolknil ni Vlahovič, ki je dobro razumel, kam da merijo besede brata v Kristusu, in je dejal kakor sam zase:

„Bil je bogatin, ki se je oblačil v škrlat in tančico in preživel svoje dni v razkošju, in je umrl in bil pokopan na dnu pekla.“

Glavarju je bilo neljubo to zbadanje; naslonil se je na mizo, da ne bi prek njegovega obraza letele puščice. A kakor na povelje sta se sklonila predikanta nazaj in se zbadala za njegovim hrbtom.

„Ogibaj se onih,“ je dejal Spindler, „ki so praznega klepetanja; rastejo namreč v brezbožnosti in njih govorjenje razjeda kakor rak, pravi apostol Pavel v drugem pismu do Korinčanov.“

„V pismu do Hebrejcev, dragi brat,“ je popravljaj Vlahovič.

„Tako pravi apostol Pavel v drugem pismu do Korinčanov,“ je poudarjal počasi Spindler in rdel od tihe jeze.

„Do Hebrejcev in pri tem ostanem,“ je bil odgovor. Glavar se je naslonil nazaj, predikanta seveda naprej.

„Brat v Gospodu, Vi se motite.“

„Ali pa Vi.“

„Častiti gospod brat, jaz imam sv. pismo v glavi.“

„Jaz v mezincu leve roke.“

Srdita sta vstala predikanta od mize in hitela v drugo sobo, da se prepričata, kdo se moti. Začulo se je

besedovanje in psovke od obeh strani na veliko žalost glavarju in veliko zabavo drugih gostov; nazadnje — kakor pok po gladkih licih in — vse tiho.

„Prva mučenca nove vere,“ je šepnil Lenkovič sosedu, ki se je grohotal na ves glas.

Spindlerja ni bilo več k mizi, zmagoslaven pa se je vrnil Vlahovič. Z besedami sv. pisma: „Gospod je pokazal moč svoje roke in osramotil ošabneže,“ je zasedel zopet svoje častno mesto in začel razlagati, kako verjetno je, da sprejmejo Turki novo, Lutrovo vero.

„Kolika pridobitev!“ je vzdihnil. „Kristusova čreda bi se pomnožila in vojne bi bil konec.“

Vojščaki so zmajevali z glavami, kar je Vlahoviča jezilo. Srdit se je obrnil do Lenkoviča: „Vi seveda tega ne verjamete.“

„Res ne verjamem,“ je odgovoril Lenkovič; „vendar se dá poskusiti. Zberimo namesto vojakov gospode predikante in pošljimo jih nad Turke.“

Gostje so se muzali in glavar je pretrgal pogovor z vprašanjem, kakšne vesti dá dohajajo od meje.

„Ferhad paša, begler-beg bosanski,“ je dejal Lenkovič, „napade najbrž v kratkem zopet Metliko. Beg požeški, glinski in alajbeg belajski oblegajo s tritisoč možmi Bihač, kjer je živeža in streliva samo za kakih štirinajst dni. Tja bo treba udariti.“

„Jaz sem čul,“ je opomnil Lenkovičev sosed, „da se je obrnil Malkočbeg proti Senju.“

„Ne, ampak proti Ogrskemu. Naši ogledniki niso vsi zanesljivi. Nekateri so zanikarni in pazijo premalo na sovražnika; drugi zopet so plašljivci in vidijo povsod strahove. Če kihne kak Turek, že vpijejo: Bog pomagaj!“

Glavar se je zamislil in pogovor je zastajal. Konca dolgočasne pojedine so vsi težko čakali.

„Torej, gospod Lenkovič,“ se je vzdignil glavar in stisnil Lenkoviču roko, „pojutrišnjem se vidimo v Podbrežju ob Kolpi.“

* * *

Težke misli so mučile glavarja, ko je hodil sam po svoji sobi. Z majhno, v jedru razprto in razdrto vojsko je šel številnemu in složnemu sovražniku naproti. Ali naj prehití nasprotnika z majhnim krdelom ali naj čaka ojačenja, za to je šlo in tako ga je bilo prevzelo preudar-

janje, da ni čul ponovljenega trkanja na vrata. Stresnil se je, ko je zagledal pred seboj mladeniča Gregorja, ki je upiral vanj žareče oči.

„Zopet me nadlegujete?“ je dejal glavar in gubančil čelo.

„Zopet,“ je odvrnil mladenič z drhtečimi ustnicami. „Poslušajte me, gospod glavar! Moj oče, Vaš bratranec“ — glavar je odmahnil z roko, — „moj oče Jurij Turjačan,“ je naglašal Gregor, „leži v Žužemberku na smrtni postelji. Iz daljnega kraja sem prihitel, da ga vidim še enkrat. Danes teden sem bil v Žužemberku. Po Vašem ukazu se mi je zaprl grad, se mi je zabranil vstop. Vi ste prepredčili, da ne veljam javno za sina svojega očeta, Vi prepredčili, da ne morem pri njem živeti, Vi prepredčili, da mi njegove dediščine niti za spomin ne pripade; pa naj bo! A da me niti k njemu ne pustite, da ropate njemu morebiti zadnjo radost, meni gotovo največjo tolažbo, to ni plemenito, ni krščansko, ni človeško.“

„Mladenič,“ ga je ustavil Turjačan in vzdignil roko, „umirite se! Mladost hitro govori in se hitro kesa. Moja ponudba Vam je znana in velja še. Z velikim veseljem sem čul, da ste se hrabro borili po mnogih bojiščih, da niste sramotili krvi, ki teče po Vaših žilah. Vstopite v moj polk! Petdeset mož Vam izročim; in če ostanete, kakršnega ste se izkazali, in Vam bo sreča mila, postanete v enem letu stotnik. Moja podpora Vam je zagotovljena; a pod pogojem, da se odrečete imenu, do katerega nimate nobene pravice. Naša plemenitost ne prenese nobenega madeža; in ako Vi res ljubite svojega očeta, ne spominjajte ga s svojim prihodom njegove slabosti in sramote!“

„Torej ne dovolite, da mu poljubim še enkrat dobrotljivo roko, da slišim še enkrat njegov odzdrav?“

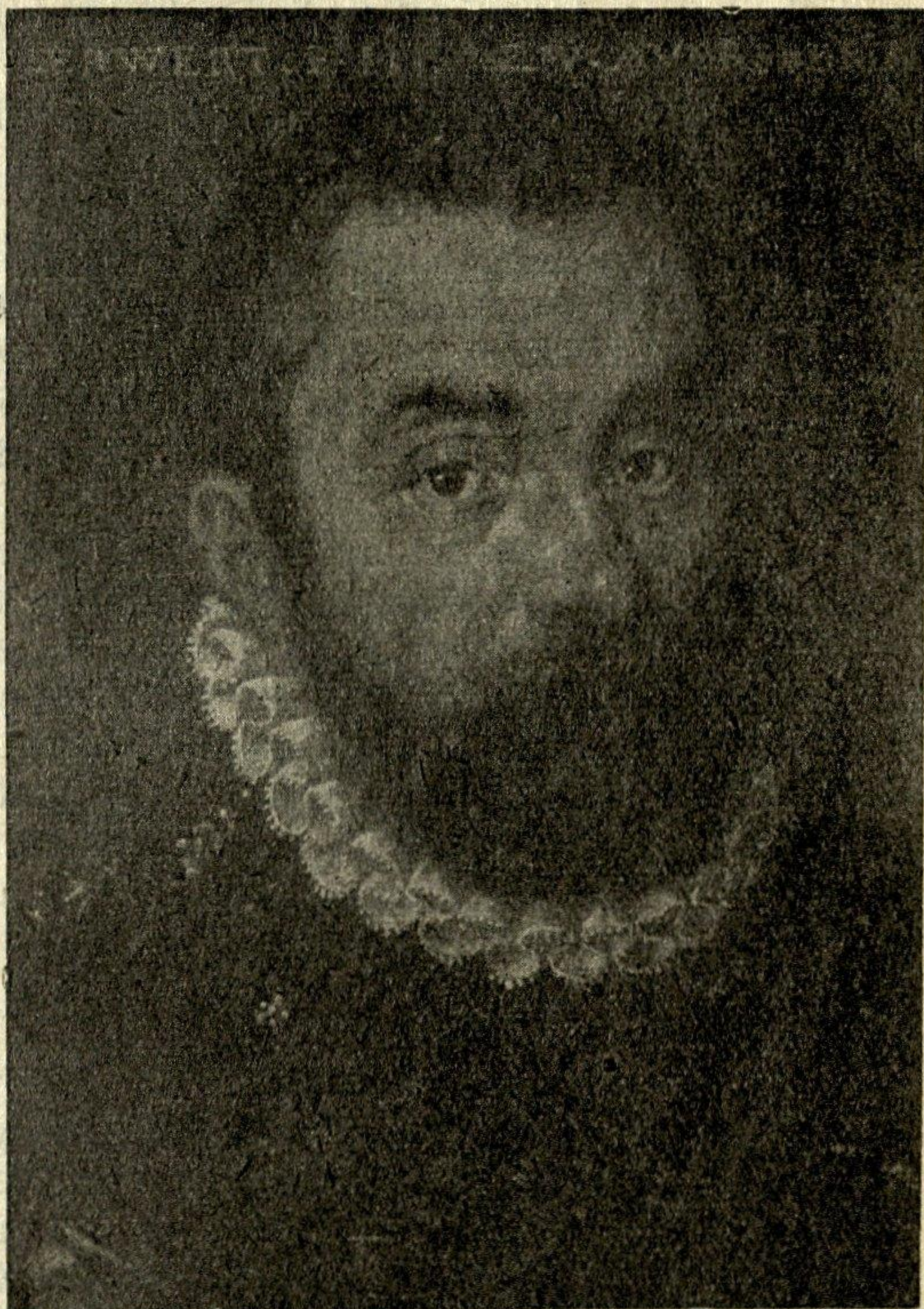
„Nikdar,“ je dejal glavar trdo.

„In vendar ga bom videl,“ je vzkipel mladenič in kri mu je šinila v lice, „in objel bom še nocoj njega, čigar sramota je neizmerno plemenitejša od vse Vaše časti. Od mojega rojstva sem preganjate Vi mene zaradi mojega očeta in mojega očeta zaradi mene. Ne bojte se! Ne odide Vam dediščina; moj oče umira in jaz sem brezpraven; pa če živi še Bog, ki kaznuje neusmiljenost in krivico, ne boste se veselili plena ne Vi, ne Vaš sin.“

„Vun, nesramni pankrt!“ je kričal glavar. „Primate ga!“

Dva stražnika sta prihitela in naperila sulici proti

Gregorju; a temu se je zabliskal meč v rokah; en stražnik je izpustil sulico, se opotekel in padel; drugi je odskočil. Mladenič je hitel k svojim ljudem, ki so urno zasedli konje in zdirjali navzdol proti Krki. Pridirjali so bili do mestnih vrat, ko je došlo povelje, naj se zapro. Gregor je izdrl meč in vratar, ki je poznal ljudi, je spoznal, pri čem da je; namesto pred jezdec, je za-

Herbart Turjaški.

prl vrata za njimi. Tedaj so pridrli glavarjevi konjeniki, da ujamejo Gregorja. Ustaviti so se morali pred zatvorjenimi vrati. Kričali so na vratarja; a ta je zmignil z rameni: „Ukaz je ukaz.“

Gregor in njegovi tovariši so zapodili konje v Krko ter jo preplavali. Z obzidja so parkrat strelili za njimi; zadeli niso nikogar.

* * *

Lenkovič pa je spremljal s svojimi hlapci naša dva duhovnika proti Valti vasi. Kratkočasil ju je s pripovedovanjem svojih bojev s Turki, z opisovanjem tujih krajev in šeg in osrčeval obupnega župnika soteškega, ki se je

čimdalje bolj bal svoje župnije in bi se bil najrajši zopet vrnil v samostansko zavetje.

Srečevale so jih dolge vrste tovornih konj, obloženih z žitom, sadjem, soljo, platnom, suknom. Za vozove so bile namreč ceste v tistih časih preslabe, nekako takšne kakor dandanes one, katere kmetje sami radovoljno popravljajo, koder marsikak poštenjak rajši desetkrat zvrne, ko da bi enkrat zasul jarek z gramozom. Za konji so korakali z okovanimi gorjačami v rokah krepki možje, ki so sumljivo pogledovali izpod širokokrajnih klobukov. Nekateri so spoznali mehovskega gospoda ali soteškega župnika in prijazno pozdravljali. Sami med seboj so hvalili gospoda Lenkoviča pogum in pohlevnost gospoda župnika.

Solnce je šlo za goro, ko so se bližali naši potniki Soteski. Lenkovič je ukazal dvema hlapcema, naj jezditata hitreje naprej in poskrbita, da se jim ne zapro vrata v župnišče, ako bi se ga bili že polastili protestanti.

Hlapca sta oddirjala in se ustavila par streljajev pred župniščem, ki je stalo tedaj blizu ceste, precej daleč od cerkve. Privezala sta konja k drevesu, skrila karabinki pod sukno in kakor brez posebnega namena korakala proti poslopju.

Prav pa je bil pogodil Lenkovič; po zapuščenem župnišču so že gospodarili hlapci soteške graščine, ki so pripravljali stanovanje za lutrskega predikanta. Ko so zagledali oddaleč četo konjenikov in spoznali med njimi starega župnika, so takoj razumeli, kaj da to pomeni. Prihiteli so zaklepat glavna vrata; a tu sta stala Lenkovičeva vojaka z napetima karabinkama in se rotila, da bo ustreljen, kdor pride blizu. Medtem je pridirjal Lenkovič pred župnišče in kričal, da, kdor ne ostavi takoj župnišča, ga bodo vrgli skoz okno.

Hiša se je hitro izpraznila; a na vik in krik je prihitel iz gradu gospod Šajer, oborožen, z oboroženimi hlapci, rdeč od jeze. Nadejal se je bil, da se bo tiho in mirno izpremenila katoliška župnija v lutrsko, ko se je umeknil preplašeni župnik. Kar ni šlo zlepa, je hotel dognati silo. Ko pa je ugledal Lenkoviča, je obstal in se začel pritoževati, češ, da je on varih cerkve; da oddaje on župnijo; da je župnija izpraznjena, ker jo je bil radovoljno zapustil župnik; da se ne sme nihče vtikati v te stvari; on da se bo pritožil pri deželtnem glavarju. Odgovoril mu je takoj vikar Polidor, da je župnija katoliška, in ako bi bila

tudi izpraznjena in njen varih sam turški sultan, bi ta vendar ne smel nikogar drugega predlagati kakor le katoliškega duhovnika; da pa niti izpraznjena ni, ker se ji župnik ni odpovedal, in da nima pri vsem tem niti deželni glavar niti noben drug protestant nikake besede.

Med preprirom se je bilo nagnalo od vseh strani grajskih podložnikov, ki so komaj čakali pretepa. Lenkovičevi so izpodbodli konje, ko je priletel prvi kamen in prvi

oklestek, in se zagnali v množico, ki se je tuleč umeknila do gradu. Skoz grajske line pa so pričeli streljati in krogla je zadela Lenkoviča v desno ramo, da se mu je pobesila oborožena roka. Umekniti so se morali Lenkovičevi od gradu in za njimi so pritisnili nasprotniki, osrčeni vsled uspeha in razjarjeni, ker jim je bilo padlo par mož.

O pravem času pa je pridirjal s svojim laškim spremstvom mladenič Gregor, ki je bil že dopoldne priskočil Lenkoviču na pomoč. Boj je prenehal in obe stranki sta čakali, ali se bliža pomoč njim ali nasprotnikom.

„Gospod župnik iz Soteske!“ je klical mladenič oddaleč in skočil pred našimi znanci s konja, „ali me še poznate?“

*Georg Lenkovič Landshaupt Mann
in Craun.*

Jurij Lenkovič.

Šajerjevi ljudje so se tiho spogledali in se hitro razgubili, ko so spoznali, da je prišla pomoč župniku, ne njim.

„Kaj pa Vi, gospod Lenkovič?“ se je prestrašil mladenič, ko je videl, da obvezuje junaku vikar Polidor rano.

„Nič hudega,“ se je silil Lenkovič v smeh. „Kost ni prizadeta. Ustrojena in živa koža že nekaj zdržita in kroglo smo izvlekli.“

„Oh, srečne oči!“ se je veselil župnik in stiskal mladeniču roko. „Po glasu sem Vas spoznal, gospod Gregor. Meni so oslabele oči in Vi ste se izpremenili. Kak postaven junak! Koliko je tega, da Vas nisem videl? Štiri ali pet let? Vam so prinesla srečo, meni nesrečo in bridkost.“

Lenkovič je bil sedel na klop pred župniščem; lice mu je bledelelo in tema se mu je delala pred očmi. Spravili so ga v posteljo in se posvetovali, kaj bi ukrenili. Lenkovič je ukazal, naj odjezdi eden izmed hlapcev na grad Ruprč-vrh, da pripelje še štiri vojake in nekaj tovorov živeža, če bi bilo treba ostati še kaj časa v Soteski. Potem so dobro zatvorili vrata, zadelali okna pri tleh, nanosili za brambo kamenja v nadstropje, postavili straže k oknom in se okrepčali s tem, kar je premogla župnikova kuhinja in klet. Lenkovič je miril vikarja in Gregorja, ki sta se bala, da je rana nevarna, in župnika, ki se je tresel, da bo graščak Šajer zopet napadel župnišče.

„Brez strahu!“ je dejal. „Ti-le mali graščaki so pogumni le proti tistim, ki se jih boje. Mene se ne bo lotil. Jaz mu postavim v osmih urah pred grad tristo Uskokov, ki mu prelezejo zidovje kakor divji mački.“

„Hudo se nam godi katoličanom!“ je vzkliknil Gregor. „Protestanti so se zarotili, da iztrebijo našo vero iz kranjske dežele. Deželni stanovi so jim mogočno orožje, in kdor ne dere za njimi, temu preti pogin. Vi, gospod Lenkovič, ste jim hud trn v peti.“

„Ki jih bo še bodel, če Bog dá,“ je mrmral Lenkovič in stiskal pesti in ustnice.

„Kam pa ste se Vi namenili, gospod Gregor?“ je vprašal župnik. „Vi ste nas oteli, ostanite še pri nas, dokler ne mine nevarnost!“

„Ta je že prešla,“ je dejal mladenič. „Meni pa se mudi v Žužemberk k očetu. Bog ve, če še dobim živega.“

„Res, sam Bog ve. O lepi časi so bili, gospod Gregor, ko je bil Vaš oče še zdrav in krepak; a sedaj — vse, vse minulo; sami spomini!“

„Ali gozdar Brodnik še živi?“ je vprašal mladenič.

„Še; a postaral se je. Hči njegova se moži. Včeraj bi bila imela biti poroka.“

„Lenčika? Gotovo prav brhka. Kako sva se otroka rada imela; kako sem ji nagajal in kako se je bala zame, kadar me dolgo ni bilo z lova! Gospod župnik, eno uslugo!“ Stopil je k svojemu konju, odvezal mošnjo denarja in jo prinesel župniku. „Shranite mi to! Ako se vrnem, mi izročite; če ne, pa dajte gozdarju, mojemu redniku! Glejte, prav težko mi je pri srcu in zdi se mi, da gledam zadnjikrat te temne gozde in to zeleno vodo. Lahko bi bilo vse drugače. Vedite, gospod župnik, jaz sem došel že pred tednom, da vidim svojega očeta. A ta prokleti glavar, ki je s svojo peklenško ošabnostjo in brezsrčnostjo uničil vso mojo mladost in vse moje nade, me ni pustil blizu. Ubij ga strela!“

„Ne tako, gospod Gregor, ne tako!“ je miril župnik. „Maščevanje je Gospod sebi prihranil in nobene krivice ne bo pustil brez kazni; Vas pa bo obilno blagoslovil, če potrpite v Njegovem imenu. Nikomur ni sramota to, kar ni njegova krivda, in le svoje zasluge dajejo človeku ceno.“

„Gospod župnik,“ mu je segel Gregor v besedo in vstal, da se poslovil, „če bi bili vsi pravični ljudje takih misli, prevzeli bi se krivičniki še bolj in postali še krivičnejši. Kdor trpi in prenaša krivico, ta potrjuje krivičnike v krivičnosti, jim daje pogum in potuho, je njih zaveznik in nasprotnik pravičnih.“ Tak gnev je prevzel mladeniča, da je škripal z zobmi. „Da, gospod župnik,“ je kričal, „žal mi je, da ga nisem zabodel, njega in sina, ko sem imel priliko, kakršne ne bo nikdar več. Zdravi, gospod Lenkovič! Dopoldne sem Vas videl prvokrat in sedaj Vas vidim najbrž zadnjikrat.“

Stisnil je roko župniku, Lenkoviču in vikarju in burno ostavil župnišče. Pred hišo je sklical vojake, zasedel konja in oddirjal skokoma proti Žužemberku in spremstvo za njim.

Oni pa so strmeli in se tiho spogledali. Lenkovič in vikar sta se čudila, kaj da pomenijo te besede in ta nastop; župnika pa je obhajala groza in v strahu za razjarjenega mladeniča je prosil sam pri sebi Boga, naj mu vdahne dobre misli in prežene divjo strast.

„Povejte nam, gospod župnik,“ je dejal Lenkovič, „kdo da je ta Gregor! Ves dan me že muči radovednost. Tako brhkih junakov je malo in tako smelih še manj. Ne

vem, kako bi se bilo davi godilo meni in gospodu vikarju in ravnokar nam vsem, da nam ni priskočil on na pomoč. Meni se ni hotel razodeti; a Vi ga poznate, kakor se vidi, in veste za njegovo skrivnost. Vnet katoličan je; a to ni noben razlog, da bi tako strastno črtil in preklinjal deželnega glavarja; in čemu jezdi v Žužemberk?”

„To je dolga zgodba,“ je dejal župnik, „in če Vas ne nadlegujem in Vas rana ne boli preveč, Vam jo povem. Morebiti boste medtem zaspali. Za Vaše zdravje bi bilo to koristno in jaz bi si štel pripovedovanje v zaslugo. — Ta Gregor torej je sin, nezakonski sin glavarjevega bratranca, Jurija Turjačana, ki leži v Žužemberku na smrtni postelji in je morebiti že izdihnil, ne da bi bil videl še enkrat svojega ljubljenege edinca.“

Komaj je bil začel župnik pripovedovati, ga je vznemirilo rožljanje orožja in topot konjskih kopit v tihi noči. Umolknil je, se pritisnil k Lenkovičevi postelji in prestrašen poslušal. Vikar Polidor je stopil k oknu in povedal, da je razločil četo konjenikov, ki jezdijo proti Žužemberku. Ti jezdecji so nosili goreče bakle, za njimi se je vil črnosivkast dim in med dimom so letele debele iskre. Tu in tam so se posvetili v temnordečem žaru divji obrazi in karabinke na hrbtih in meči ob boku.

Lenkovičev hlapec je prišel povedat, da je jezdil deželni glavar in ž njim kakih trideset vojakov mimo.

„Bog se usmili! Kaj bo sedaj!“ je vzdihnil župnik. „Kaj bomo slišali jutri! Strašna nesreča, ali tako ali tako!“

Potem je pripovedoval dalje; zakaj noč je ostala mirna razen nekoliko vrišča in šuma kot odduška onemogle jeze, ki si ni upala udariti. Gospod Šajer se je bal Lenkovičevega imena.

III.

„Baron Jurij Turjačan v Žužemberku,“ je pripovedoval župnik, „se je pred kakimi dvajsetimi leti oženil z gospo Heleno. Zakonski sreči se je ustavljala različnost v značaju in v nazorih. Gospod, vesel in prijazen mož, je bil veren katoličan; ponosna, malobesedna gospa od konca tiha, pozneje pa od leta do leta strastnejša luteranka. Kadar se je sprl gospod s svojimi protestantskimi sorodniki, je potegnila žena s protestanti proti svojemu možu. Poklicala je v grad proti moževi volji protestantskega predikanta, Krištofa Sivca, ki dela zdaj v Žužemberku lepo in grdo

vreme. Še bolj se je poostrilo nasprotje, ko sta pomrla grajskima hči in sin. Življenje v gradu je postalo pusto in prazno. Turjačani so prezirali sorodnika katoličana in sosednji, poluteranjeni graščaki so se ga ogibali, da bi se prikupili mogočnikom. Gospod je ostal osamljen. Kolikrat sem čul preprostega človeka, ki je blagoroval Turjačana, češ, da ima, česar mu srce poželi; gospod pa je pohajal sam, žalosten, zamišljen, nesrečen po gozdu.

Minulo je nekaj let in neke nedelje popoldne, ko sem ravno doma brevir molil, vstopi Turjačan z gozdarjem Brodnikom, ki stanuje v hosti nad Staro Sotesko, in z dečkom kakih sedmih let.

„Tega dečka Vam priporočam, gospod župnik,“ je dejal. „Učite ga vsega, kar potrebuje plemenitaš: latinščine, brati, pisati, računati, zgodovine. Vsako popoldne ga bo prepeljal gozdar sem čez Krko in jaz pridem tudi katerikrat pogledat, kako da napreduje.“

Gospod je zasedel konja, ne da bi čakal odgovora, in odjezdil hitro proti Žužemberku. Deček je stal pred menoj in mi zrl nepremično v oči. Jaz ga gledam, gledam in vroče mi je postalo. Ves majhen Turjačan je bil: isto veliko, modro oko, iste odločne poteze v obrazu, isti ponos v držanju. Govoril je samo nemški, a govoril naprej in naprej. Žvrgolel in pripovedoval je, kako je živel v Švici, v mestu Bazlu, da mu pa gozdi tukaj tudi prav ugajajo, ker se lahko skače in kriči; samo otrok da je premalo; z gospodom Turjačanom pa da bi še rad popotoval.

Brodnik mi ni vedel drugega povedati kakor to, da mu je pred štirimi tedni nenadoma ukazal gospod, naj pojezdi z njim v Švico; v Bazlu ob Renu da sta dobila malega Gregorja in ga vzela s seboj. Spogledala sva se z gozdarjem in spoznala, da imava iste misli.

Deček je bil živahen kakor iskra in komaj sva ga krotila z Brodnikom, a hudobnosti ni kazal nikoli. K meni pa je prijezdil zdaj skoraj vsak dan Turjačan, poslušal, kako se deček uči, in se veselil njegovega napredovanja. Za plačilo in pobudo mu je donašal igrač, posajal ga na svojega konja in ponosen gledal, kako predrzno se nosi. Včasih je šinilo Gregorju v glavo, da je skočil h gospodu Turjačanu, se mu obesil okrog vratu in ga vlekel za dolge brke. Turjačan ga je božal po gladkih licih in kodravih laseh in ga zibal na kolenih. Potem pa se mu je inako storilo; poljubil ga je strastno, posadil na klop in skokoma odjezdil.

Brodnik in jaz, oba sva bila prepričana o resničnosti svojega domnevanja; govorila pa nisva o tem nikdar ne med seboj, ne proti drugim ljudem. Kaj pa sem hotel odgovoriti dečku, kadar me je vprašal, zakaj da ni Lenčika njegova sestra in gozdar Brodnik njegov oče? „Čudno,“ je modroval zamišljen, „naša Lenčika ima očeta in jaz sem tudi druge otroke vprašal in vsak ga ima; samo jaz ga nimam.“

„Kaj pa vaš stari hlapec Marka?“ sem dejal v zadregi. „Ali ga ima ta tudi?“

„O da; ima ga; a sedaj je že v nebesih, kakor pravi Marka. Ko je bil pa Marka mlad, sta živela z očetom na Brezovi Rebri, kjer je bilo prav prijetno, pravi Marka.“

„Vidiš, Gregor,“ sem dejal, „marsikateremu otroku umrje oče prav zgodaj.“

„O vem; saj nisem tako neumen. Mama moja je tako umrla in je tudi v nebesih. Očeta pa ni nikjer. — Ali veste, kakšnega si jaz mislim svojega očeta?“ je vzkliknil in oči so se mu zasvetile. „Ne takšnega, kakršen je naš gozdar, dasi pravi Lenčika, da bi ga ne zamenjala za nobenega drugega očeta; a jaz si mislim svojega mnogo večjega, z dolgimi brki, z dolgim mečem, na velikem konju in s perjem za kapo, takšnega, kakor je gospod Turjačan, prav takšnega.“

Še večja je bila zadrega, kadar je začel gospoda samega izpraševati, kdo da je njegov oče in kakšen da je bil.

„Če hočete, bodite Vi moj oče!“ je dejal enkrat tiho in se ga oklenil.

„Zakaj ne, če boš priden in poslušen?“ se je smejal Turjačan in ga svaril, naj ne hodi sam predaleč v gozd, ker bo zašel ali pa ga bo volk ali medved raztrgal. Fant je bil namreč tako predrzen, da je s samostrelom in malo sulico umoril že risa in divjo mačko, preden je poznal to zver, in nekoč se je bil vrnil razpraskan domov in pripovedoval zasopel, da se je komaj ubranil hudega psa. Ko pa so šli gledat v hosto, so našli volka zabodenega. Tako se je razvijal na duhu in na telesu vsem na veselje.

Gospe doma pa se je čudno zdelo, da hodi gospod skoro dan na dan isto pot. Da bi ga bila vprašala, ji je branil ponos; a mučila jo je od konca radovednost in jezila se je natihem nad neodkritosrčnostjo. Iz radovednosti pa je izrasla ljubosumnost in slutnja, da hodi mož po prepovedanih potih. Sledilo je cikanje in zbadljive be-

sede; a takih ljubeznivosti je bil gospod vaje in se ni menil zanje. Čim bolj so se napenjale neubrane strune zakonskega življenja, tem bolj je gnalo njega hrepenenje h gozdarju ali k meni doli.

Predikant Sivec, ki je dobro poznal zakonsko razmerje, je s postranskimi opazkami in pripomnjami, čudeč se, kam da gospod zahaja, z opomini, da ne sme biti med zakonskima nobene skrivnosti, z milovanjem in tolaženjem netil gospe sum in slutnje. Sam je bil kmalu nekaj videl in nekaj slišal; kar je manjkalo, to je dodal iz svojega in o istini se je osebno prepričal.

Ko sva sedela nekega popoldne z gospodom pred župniščem in je drevil Gregor gospodovega konja gori in doli, čez kupe in jarke, sem zapazil Sivca, ki je v knjigo zatopljen prihajal po cesti in iznad knjige svetlo pogledoval, kaj da se pri nas godi.

Opozoril sem gospoda, naj stopiva v sobo, da se umakneva vohunu. Gospod je nagubančil čelo, pljunil predse, zaklel in obsedel. Predikant je šel mimo, kakor da bi nikogar ne videl, ničesar ne zapazil.

Nekaj dni ni bilo gospoda doli in Gregorju je bilo dolgčas; a tudi gospodu se je tožilo po sinu.

Zopet se je igral Turjačan s svojim Gregorjem. Kazal mu je, kako se je boriti z mečem, kako se obrača konj, in veselil se je fantove spretnosti; kar prijezdi gospa baronica z oskrbnikom in s predikantom Sivcem. Vročina me je obšla, ker sem slutil, kaj da to pomeni, in najrajši bi bil skrtil gospoda in dečka. Toda gospod sam je bil že pristopil, pozdravil ženo in jo vabil, naj prisede. Gospa ni hotela. Ponudil se je, da jo spremi proti domu; strupeno se je nasmehnila, da ima že dva spremljevalca in da neče motiti zabave.

„Kakšnega lepega dečka imate, gospod župnik!“ se je obrnila k meni. „Čigav pa je?“

„Jaz sem gospoda barona Jurija Turjačana,“ je dejal fant moški.

„Res? Res?“ je dejala gospa in zardela. „Zanimivo, gospod predikant; kaj?“

Sivec je zmignil z rameni, povzdignil oči in mrmral nekaj o katoličanih in katoliški nravnosti.

„Kdo pa ste Vi, gospa?“ je vprašal Gregor.

„Jaz sem tudi gospoda barona Jurija Turjačana,“ je odgovorila porogljivo.

„To je čudno,“ se je zavzel deček. „Morebiti ste pa Vi moja mati. Oh, to bi bilo lepo!“ in stekel je k njej z razprostrtimi rokami.

Lahko si mislite, kako smo vsi osupli in razburjeni čakali, kako se razvozla zamotana zadeva. Meni se je posvetilo upanje, in mislim da Turjačanu tudi, da ogreje nedolžno dečkovo oko mrzlo srce gospe Helene.

„Eno besedo, Helena!“ je dejal gospod in na glasu se mu je poznal nemir. Izkušal jo je odvesti, da bi se pogovorila na samem; a ona se je branila, sunila dečka od sebe, da je padel na tla, in obrnila konja.

„Jaz nimam nobenih skrivnosti, gospod Turjačan,“ je dejala rezko, „in ne potrebujem skrivanja. Dečkov oče bodi, kdor hoče: jaz mu nisem mati.“ Oddirjala je z oskrbnikom in predikantom, ki jo je tolažil in miril, češ, takšni so pač, ti katoličani.

Turjačan je vzdignil preplašenega Gregorja, ga stisnil k sebi in mu poljubil mehko lice in solza jeze in žalosti se mu je zasvetila v očeh. Potem je odpravil dečka in njegovega rednika, sedel k meni in mi začel pripovedovati.

„Nekaj časa sem še mislil prikrivati svojo skrivnost,“ je dejal; „a ker je prišla na dan, nič ne dé in naj bo tudi prav. Najbolj prav seveda bi bilo, ako ne bi imel ničesar prikrivati, ali če bi bil takoj vse razkril, kar me je težilo. A človek ne ve vselej, kaj bo najboljše.“

Leta 1552. sem stal s svojim polkom na Švabskem in se mudil dalje časa v mestu Bazlu. Seznanil sem se s hčerjo poštene meščanske rodbine. Obljubila sva si zakon in praznovali smo zaroko. Po mnogih ovirah mojih sorodnikov, katerim nevesta ni bila enakorodna, se je približal dan poroke. Toda kdo se more zanesti na človeške načrte in sklepe? Ko smo se najmanj nadejali, dojde nujno povelje, da moramo takoj sedlati in odriniti proti mestu Metz. Kaj se je bilo zgodilo?

Posebna ljubljenca cesarja Karla V. sta bila, kakor Vam znano, kneza Viljem Oranski in Moric Saški, eden kalvinec, drugi luteranec. Prvi se je bil vzdignil ravno takrat proti cesarjevemu sinu, španskemu kralju Filipu, kateremu bo najbrž iztrgal Nizozemsko; Moric, kateremu je bila preslepljena vladarjeva dobrotljivost dala vso moč v roke, pa je zavratno napadel cesarja samega in toliko da ni ujel bolnega v Inomostu. Ponoči je zbežal cesar pred njim

v Beljak. Francoskemu kralju pa je predal ta poštenjak najvažnejše obmejne trdnjave, med njimi Metz.

Prišlo je torej povelje udariti na Metz, da si mesto zopet osvojimo. Kako težko sem se ločil od neveste, si ne morete misliti. Tovariši so že jezdili iz mesta, ko sem jaz še slovo jemal od objokane deklice, ki se ni dala utešiti, naj sem ji še tako zagotavljal, da se vrnem v par tednih, da ji bom pošiljal poročila o vsaki priliki. Kakor bi bila slutila, da se ne bova videla nikdar več! Zgrinjali so se vojaki od vseh strani, veseli in glasni; mene je bolelo srce in koprnel sem po domu in nevesti. Kjerkoli sem srečal popotne trgovce, katerim sem smel zaupati, sem jim dajal pisma na zaročenko, da bi jo tolažil, sam potreben tolažbe. Pričelo se je dolgočasno obleganje, brez pravih bojev, brez pravega miru. Kakor solnčni dnevi v megleni zimi so me parkrat razvedrila njena poročila, polna ljubezni in gorečih prošenj, naj je ne pozabim, naj je ne zapustim. Potem na moje pisanje nobenega odgovora več! Lotila se me je silna nepotrpežljivost. Prosil sem dopusta, prosil na vseh mestih, kjer sem se nadejal uslišanja; a gluha so bila ušesa povsod; povsod se je trdilo, da sem nujno potreben. Stopil sem pred poveljnika in mu očital, da me zadržuje iz gole zlobe, in rotil sem se, da uidem, ako me ne odpusti. Tedaj pa sem zvedel spletke svojih sorodnikov. Ti so me držali pri vojakih v nadi, da pozabim njim neljube neveste, da preprečijo moj zakon. Jaz sem odkrito priznal povod svojih prošenj in zastavil moško besedo, da se vrnem v dveh tednih. Sredi zime sem hitel v Bazel. Hude slutnje so me preganjale vso pot in mi stiskale srce. Prešlo je bilo že skoraj leto, kar sem bil odšel, in pol leta nisem dobil nobenega poročila. Takoj, ko sem prišel v mesto, sem hitel v znano hišo in odprl znana vrata. Odzdravili so mi neznani obrazi in izvedel sem, da se je rodbina preselila. Po dolgem iskanju in popraševanju sem dobil sestro svoje neveste in se razveselil v nadi, da sem dosegel svoj namen. Sestra me je sprejela neprijazno, celo zavzela se je, da sem se vrnil. Meni se je krčilo srce v strahu, kaj da bom slišal. Rotil sem jo pri zvesti svoji ljubezni do neveste, naj me ne muči, naj mi pove resnico kakršnokoli. In izvedel sem resnico. Umrla mi je bila nevesta, umrla, in jaz sem bil tako daleč! Zvedel sem tudi, da se je odposlanec mojih sorodnikov trudil, da bi jo z denarjem in z grožnjami pregovoril, naj se odreče svojega

ženina, ki se itak več ne briga za njo. Toda zaman je bil ves trud; njena zvestoba ni bila na prodaj za denar in se ni bala groženj. Sirota je čakala in koprnela v upanju in strahu in bridkosti. Porodila mi je sina in umrla. Koliko sem pretrpel, ko sem čul, da je uničena mojega življenja sreča! Kako sem preklinjal svojih sorodnikov zlobo in kratkovidnost svojega razuma, ki se je dala toliko časa slepiti! A kar se je zagrešilo, ne popravi nobena žalost, noben kes. Prinesli so mi sina, malega angelčka, ki se je nedolžno nasmehnil nesrečnemu očetu. Bridkomila tolažba, najslajši spomin ljubljene neveste mi je bilo dete, ki me je v mili onemoglosti opominjalo, da sem dolžan njemu, kar sem se bil njej zadolžil. Da, da, poplačati hočem ves svoj dolg, tako sem sklepal, in osrečil te bom, da naju bo zadovoljna in potolažena gledala iz nebes prerano umrla mati. Prvi sklep je bil, da vzamem dete s seboj, da je odgojim sam ter mu pridobim po zakonu svoje ime. Prva misel je vselej ali najboljša ali najslabša, ker jo vdahne ali Bog ali hudič; človek pa pridene potem svojih slabosti, da nastane zmes dobrega in slabega. Tako sem začel preudarjati tudi jaz: človek je samec; ne more skrbeti za takega otroka, ki potrebuje mehke ženske roke; treba najprej zagotoviti zakonitost. Kaj bi govoril! Zmagali so premisleki. Prepustil sem dete njegovi teti in z radodarnostjo plačeval svoj dolg in miril svojo vest. Vrnil sem se pred Metz in potem, ko se je bilo brezuspešno obleganje opustilo, v domovino. Samotaril sem na svojem gradu in živel ob spominih. Prihajali so sorodniki, vabili me v družbe, izbirali mi neveste in dokazovali, da sem dolžan z vplivno zvezo povzdigniti moč in veljavo svojega rodu, in pregovorili so me. Podoba mojega sina je sehnila bolj in bolj v mojem srcu. A kakor kazen za to pozabo me je zadela smrt hčere in sina in mi izpraznila dom in življenje. Spoznal sem svojo krivdo, skesal se svojega lahkoživja in živeje kot kdaj mi je stopila pred oči prva, nepozabna podoba in spomin, ki mi ga je zapustila. Ne zabava, ne družba, ne opravki niso mogli pregnati iz srca teh milih obrazov. Čimbolj sem se upiral s preudarjanjem, kolike težave, kakšne neprilike doma in zunaj si nakopavam, tem ostreje me je obsojala vest, tem živahneje je ugovarjalo srce. Podnevi, kadar sem hodil po samotnih krajih, me je klical moj Gregor, naj ga ne tajim, naj se ga ne sramujem, in v sanjah je iztegoval ročice proti meni in me objemal

kakor nekdanj roka njegove matere. Jaz sem odlašal in se zagovarjal z nado, da pride čas, ko pritisne moja žena iz ljubezni do mene mojega sina na svoje srce; a treba jo je pripraviti, premagati predsodke, ki žive v ženskih srcih z večjo silo kot v moških. Nastali pa so verski razpori, iz njih rodbinski prepiri in nazadnje nesporazum, nesloga, razdor v zakonu. Uvidel sem, da se zaman trudim pridobiti srce svoje žene za svoj načrt. Mene pa je vleklo srce k sinu. Včasih sem hotel popustiti svoj dom, da bi živel ž njim v tujini; potem zopet se mi je zdelo, da poskrbim bolje za njegovo bodočnost, če ga vzamem k sebi. Čas bo pregnal predsodke, tako sem se nadejal, in sorodniki se bodo usmilili nedolžnega sorodnika. A naj bi se zgodilo karkoli, dalje nisem mogel živeti brez sina; skoprnel bi bil sam v svoji nesreči. Tako sem ga privedel sem, sebi v tolažbo; a če bo njemu v srečo, kdo ve! Da se nisem po nepotrebnem bal trdega srca svoje žene, je pokazal današnji dogodek in ne nadejam se, da bi se omečila; preponosna je na svoje ime, svojo rodbino, svojo krepost. Tako trpimo za svoje in drugih grehe in drugi za naše; luteranci pa se spogledujejo, majejo z glavami in zavijajo oči, češ, takšni so! A resnično povem, bolj se sramujem svoje neodločnosti in slabosti nego hipne zmote vroče krvi.“

Tako mi je pripovedoval gospod Jurij Turjačan. Jaz sem mu stisnil roko, ga miloval in tolažil, da izteče morda še vse po sreči in da se bo sčasoma tudi gospe priljubili zali dečko. Gospod me je žalosten poslušal, zmignil z rameni in šel.

Doma mu je postalo življenje še neprijetnejše; zakaj pozabiti in odpustiti ni znala gospa. Družina se je ločila v dve stranki, gospodovo in gospenjo. Preprosti ljudje, zlasti katoličani, so se držali gospoda; oblastni in samopridni pa, ki so pričakovali več koristi od gospenje odločnosti, od vpliva sorodnikov in od moči lutrškega plemstva, predvsem vsi, ki so sprejeli novo vero, so stopili na gospenjo stran in lahko si mislite, da je ta prevagnila. Oboji pa so si nagajali in kljubovali, in kadar so govorili o mladem Gregorju, so ga imenovali eni mladega barona, drugi pa grajskega pankrta. Težavno je bilo braniti, da niso take besede došle do nedolžnih ušes.

Gregor pa se je oklepal še tesneje svojega očeta in kipeča otročja ljubezen, ki se sicer deli med očeta in mater, se je prelivala le v eno srce, v očetovo. Do solz me je večkrat

genilo videti, kako se poslavlja sin od očeta, kakor bi šlo za večnost, in drugi dan kako leti v njegov objem, kakor bi se leta in leta ne bila videla. Kar je bilo v srcu, to na jeziku; vendar se je med burne izraze pristrčne radosti prikradel semtertja plašen dvom in zvedava negotovost in temna slutnja.

„Gospa baronica je pač moja mačeha,“ je dejal nekoč očetu; „zato me nima rada. A kaj to! Jaz sem slišal zgodbe o mačehah ali pisanih materah, kako so bile hudobne in kako so mučile svoje pastorkе. A tem je pomagal vselej kak angel, če so bili dobri in pridni. Zato se jaz včasih bojim mačehе, včasih pa ne; saj mi bo pomagal kak angel.“ In stiskal se je k očetu in mu gledal v oči, kakor da bi ga prosil, naj ga brani. Tedaj se je lotevala očeta otožnost in skrb za bodočnost sina, za katerega se je toliko posve-toval s pravoslovci, vlagal toliko prošenj in trkal tu in tam, da bi mu pozakonili otroka. A zaman so bila vsa pōta, vse prošnje; upiralo se je sorodstvo in žena ž njim.

Gregor pa je rasteł in se razvil v brhkega mladeniča, da ga je bil vesel, kdor ga je videl. Naučil se je bil, česar sem ga mogel naučiti jaz; mnogo spretnejši pa je bil jezdec, borilec in strelec in radoval se je učitelj, gospod Turjačan sam, da ga prekaša učenec. Pri gozdarju v hosti pa se je začel dolgočasiti; govoril in sanjal je o vojnah in bojih in zmagah. Dobro srce in ljubeznivo vedenje je ohranil; a prijemala ga je silna naglost; ob malenkostih je semtertja vzplamtel kakor živ ogenj. Naša vzgoja je bila morebiti vendar premehka. Svoje razmerje do grajske gospode je polagoma spoznal in to spoznanje mu ni le netilo ljubezni do očeta, zbudilo mu je tudi pikro mržnjo proti gospe Heleni in proti vsem sorodnikom. Kljubu njih jezi in ugovorom se je ponosno imenoval Turjačana.

Nekoč mu pade v glavo, da bi obiskal očeta na žužemberškem gradu. Zaman mu je branil Brodник. Meč ob bok, samostrel na hrbet in hajdi na konja! Kdor je srečal brhkega jezdeca, vsak je gledal za njim. Ko prijezdi v Žužemberk, zavije naravnost na grajsko dvorišče, skoči s konja in ukaže hlapcu, naj ga oskrbi. Nosil se je tako, da so strežaji osuplo gledali in se jezili natihem; a ustavil se mu ni nihče. Stopil je v obednico ravno h kosilu. Gospod in gospa in predikant Sivec in dva gosta vsi so pogledali, kdo da prihaja, in vsi so se začudili. Gregor je stopil odločno in moško k svojemu očetu, ga pozdravil in objel.

Potlej se je poklonil vsej družbi, naj je ne moti njegov prihod, prisedel in velel slugi, naj mu postreže. Gospa ni rekla nič; ogorčena se je ozrla v gospoda, in ker tudi ta ni nič rekel, je vstala in šla. Gospod Sivec se je nemiren presedal na stolu in preudarjal, ali bi popustil gospo ali kosilo. Obsedel je; a držal se je grdo in jedel z jezo. Nekoliko je bilo tudi gospoda ujezilo, da je prišel sin nepovabljen in nenapovedan; a samosvestni nastop in plemenito vedenje je hitro pregnalo nejevoljo in zbudilo ponos in ljubezen v očetovem srcu.

Gregor je ostal na gradu in se od začetka trudil, da bi si pridobil naklonjenost gospe Helene in gospoda predikanta. Ženska prevzetnost je odbila vse poskuse; gospod predikant pa je le namigaval, da bi se dalo morda kaj doseči, ako bi zapustil rimske zmote in sprejel vero grajske gospe in vse kranjske inteligence. Gregor se je naveličal nehvaležnega truda in se ni brigal več ne za gospo, ne za predikanta, preverjen, da je vera njegovega očeta boljša od vere gospe mačehe. Še marsikdo drugi v gradu ga je pisano gledal; a ker Gregor ni razumel slabih šal, znal pa spretno sukati jezik in meč, se mu tudi tisti niso drznili nagajati, ki so se prikupovali gospe; in živel bi bil brez skrbi, da ni z bridkostjo zapazil, kako malo usluge je storil s svojim prihodom očetu. Zakonsko življenje se je še shujšalo. Gospod je videl, kako se sinu krivica godi, a proti ženi mu ni mogel pomagati; gospa je grozila, da pojde od hiše, ako se ne spravi Gregor, in sorodniki so začeli posredovati, pismeno in ustno, prikrito in naravnost z opomini, naj se ne sramoti ime slavne rodbine. V očetovem srcu se je borila ljubezen do sina z oziri na ženo in sorodstvo in bistremu očesu ljubečega sina ni ostala prikrita očetova žalost. Gregor je sklenil očetu na ljubo ostaviti domovino; preudarjal je samo, ali bi ušel skrivaj ali razodel komu svoje misli.

Izvršitev tega sklepa je pospešil neprijeten dogodek v gradu. Obiskali so bili barona Jurija zopet enkrat sorodniki, med njimi dva mlada barona. Vsi so seveda prezirali Gregorja in mu kazali, da ni enakoroden. Gregor je ostal miren. Ko sta ga pa začela mlada barona dražiti in popraševati, kakšne imenitne rodbine da je bila njegova mati, se je izpozabil in potegnil meč. Barona sta zbežala, razburila ves grad in ogorčena zahtevala, da se predrznež kaznuje. Gospa je javkala, da mora trpeti take predrznosti

dan na dan, in predikant je dodajal, da kjer ni prave vere, ondi vlada hudobnost in pregreha.

Drugega dne je Gregor že slovo jemal. Oče mu je dal zvestega služabnika, dal pripočila do svojih vojnih tovarišev in ga oskrbel z denarjem in daleč čez Sotesko ga je spremil. Da bi olajšal sebi in očetu slovo, je Gregor hitro odjezdil, ko je bil prejel očetov blagoslov. Iz daljave se je še ozrl nazaj, tja, kjer je stal oče in si brisal oči. Žalosten je jezdil gospod ves dan okrog, kakor bi čakal, da se sin morda vrne, in prišel je tudi k meni, ker se je bil navadil deliti z menoj žalost in veselje. Tožil je kakor očak Jakob, ko je bil izgubil Jožefa.

Gospa je postala pač po Gregorjevem odhodu prijaznejša; a ta prijaznost, ki je izvirala bolj iz žolča kot iz srca, je presedala gospodu in mu ni mogla nadomestiti sinove ljubezni. Zanj ni bilo več tolažbe na svetu in pod brezupno dušno bolestjo je začel tudi telesno hirati. Nekoliko se mu je razjasnilo mračno lice, kadar je dobil pismo od sina. Kazat je je nosil samo meni in pač se je smel radovati. Sin mu je delal čast, se je moško in hrabro nosil po bojiščih in hitro napredoval, ljubljien in spoštovan od prednikov in vrstnikov.

„Seveda bi ga rad še videl,“ je včasih preudarjal gospod; „a to so samoljubne želje. Zanj je boljše, da je drugje. Človek bi pač mislil, da mora takega mladeniča, ki mu ni enakega v vsem sorodstvu, vsakdo rad imeti; a ni tako, bogme! ni tako. Oh, kako goreče se midva ljubiva! A pomagati si ne moreva. Vse zaman! Na otrokih se kaznujejo grehi očetov. Trpeti morava oba, jaz po pravici, on po nedolžnem, zaradi mene.“

Tako so mu tekli temni dnevi, redkokdaj obsijani s svetlimi žarki. Hrepenel je po sinu čimdalje bridkeje; a nikdar si ni upal njemu v pismih razodeti tega hrepenenja, preverjen, da bi se vrnil sin takoj in bi njegova vrnitev pomenila novo nesrečo v družini. A če bi bila Gregorju samemu taka misel, tak sklep padel v glavo, kako srečen bi bil oče, samo enkrat da bi ga objel in pogladil po mehkih laseh in mu pogledal v svetle oči, naj bi morala tudi takoj zopet vsaksebi!

Tako je živel mož, ki so mu tolikanj zavidali. Nazadnje je obnemogel pod neizpolnjenimi željami, pod zatajevanjem in žalostjo. Legel je in nič več se nisva videla. Parkrat sem ga poskusil obiskati; a zavrnilo so me, da

potrebuje bolnik miru in da ne mara obiskovalcev. Gospa ima vajete v rokah in po Žužemberškem in Soteškem raste nasilnost protestantov. Gozdarja Brodnika, ki je moral dati hčer v grad za deklo, črte posebno ter mu nagajajo, kolikor morejo. Podložnike silijo poslušati lutrške pridige v grajski kapeli in ubogo neuko ljudstvo je vse zbegano in ne ve, katera vera je prava in katera kriva, in blodi v nezavedni zmoti. Vse se bo pa shujšalo po gospodovi smrti. Bog ve, če je dobil Gregor še živega in kako se bo njemu godilo. Grozne reči bomó morda slišali jutri.“

Župnik je končal svojo povest s tiho molitvijo za znance, za katere se je bal. Lenkovič je bil zaspal med pripovedovanjem in vikar Polidor je dremal poleg postelje. Kmalu je premagal spanec tudi njega in župnika; vojaki pa so stražili zvesto vso noč.

IV.

Navsezgodaj drugega dne je prišlo z Ruprč-vrha pet Lenkovičevih vojakov z živežem in strelivom. Lenkoviča je zbudila boleča rana, ko je priplavalo solnce izza Gorjancev. Roke še ni mogel gibati in preudarjal je, ali bi še ostal v Soteski ali se vrnil na Mehovo. Župnik in vikar sta šla maševat in kot strežnika, kakor je dejal Lenkovič, sta šla ž njima dva oborožena vojaka. Drugi so stali pripravljeni za pomoč. „Zakaj marsikdo,“ je dejal Lenkovič, „se Boga ne boji, puške pa.“

Ko je pozvonilo, je prihitelo precej ljudi, katerih ni bil še oplašil naduti graščak s svojimi hlapci in ki so se veselili, da se je vrnil stari župnik. Tudi grajskih je nekaj prikoračilo; a ko so zagledali oborožena vojaka, so se oddaleč ustavili, nekoliko pozabavljali in se razšli. Služba božja se je opravila mirno, in ko se je vračal župnik, ga je pozdravljalo mnogo zvestih župljanov, katerim se je po žalostnih dneh malodušja iznova budil odporen pogum.

V župnišče pa so došle kmalu grozne vesti, v Žužemberškem gradu da je vse razbito in razdejano; da so se vršili strašni boji vso noč; ubitih da je trideset ljudi, med njimi žužemberški Turjačan in njegov sin Gregor.

„Kar sem slutil,“ je tarnal župnik, „se je zgodilo in še več in hujše.“

Razgovarjali so se še o teh dogodkih, ko je prirož-

ljalo po cesti doli zopet krdelo jezdecev. Bili so glavarijevi, isti, ki so jezdili prejšnjo noč v nasprotni smeri mimo. Na čelu je jezdil sam glavar in na njegovi levici soteški graščak Šajer, ki je živahno govoril in migal in kazal proti župnišču.

„Napadli nas bodo,“ je sklenil župnik roke.

„Zapehnite duri in vrata,“ je ukazal Lenkovič, „in puške na okna! Kdor se približa na deset korakov, ustrelite ga!“

„A je deželni glavar,“ je pripomnil tiho vojak.

„In če bi bil sam belcebub,“ ga je zavrnil gospodar.

Medtem so bili trije konjeniki obrnili konje proti župnišču.

„Stojte, fantje!“ je zakričal stražnik iz župnišča. „Če ne, se bo sprožila puška.“

Konjeniki se niso zmenili. Puška je počila in eden izmed jezdecev se je hitro prijel za desno uho, odkoder se je pocedila kri. Obrnili so konje vsi trije.

„Ta predrznost, gospod glavar, ta nesramnost!“ je vpil graščak Šajer in stiskal pesti. „Sedaj je prilika — sam Bog nam jo je dal — uničiti tega vražjega Lenkoviča. On je najmočnejša opora papistov; ž njim se bo strla kači glava. Porabimo priliko! Drugič je ne bo.“

Glavar je gledal z mračnim očesom župniško zidovje, ki sicer ni bilo visoko, toda precej trdno. Videl je okna zatvorjena; a zevale so majhne line; in kakor obrne jež, kadar se zvije, bodice na vse strani, tako so gledale iz vseh lin puške na vse strani, pripravljene poseči v razgovor. Nekoliko jezdecev se je bilo razpršilo in začelo obkroževati in ogledovati malo trdnjavico; a kdor je prijahal bliže in zagledal cev, ki je molela proti njemu, in ob cevi vanj obrnjeno oko, se je sklonil na konju in odjezdil hitreje, nego je bil prijezdil. Kadar napadajo psi medveda ali vepra, se tudi naredi prostor, kamor se zver obrne.

Deželni glavar, ki je vedel, kako lahko se branijo, kako težko osvajajo tudi majhna poslopja, je izprevidel, da bi bil naskok najbrž brez uspeha, s prazno grožnjo pa da bi se osmešil. Premislil je tudi, da bi napad na Lenkoviča vzdignil mnogo hrupa in da bi mu ga deželni knez hudo zameril, in spomnil se je slednjič Lenkovičevega očeta, s katerim sta se toliko let skupaj bojevala. Pustil je Šajerja govoriti in mahati in hujskati, zlezal s konja, šel sam proti župnišču in klical, če sme obiskati gospoda Lenkoviča.

Odgovorilo se je, da si šteje Lenkovič to prijaznost v veliko čast. Zatvorjena vrata so se odprla in za glavarjem zopet zaprla. Gospod Herbart je videl, da so glavna vrata trikrat zapahnjena, da je hiša polna oboroženih hlapcev, založena z živem in strelivom za cel mesec. Nasmehnil se je prisiljeno in menil, da so se pripravili kakor proti Turku.

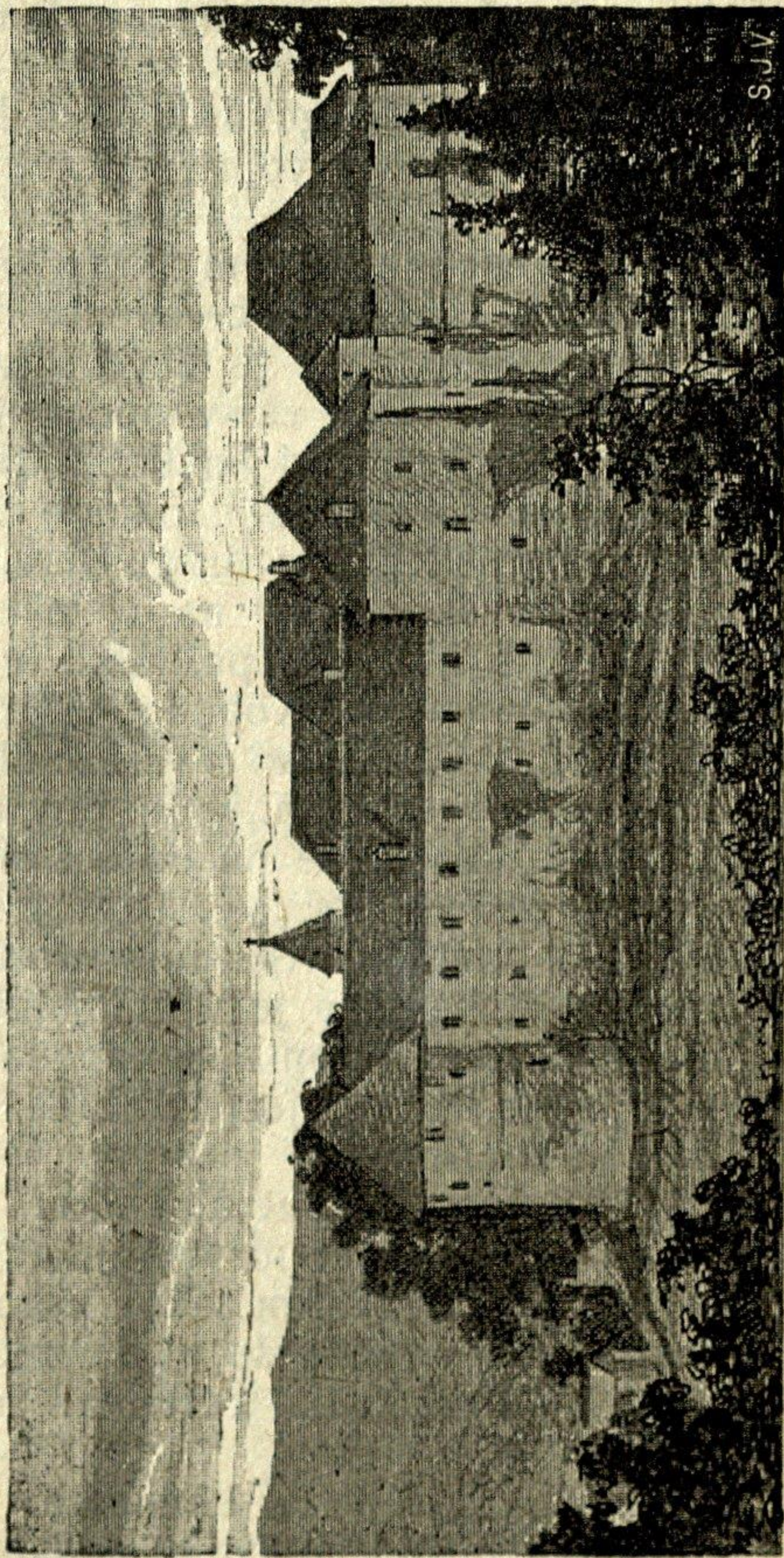
„Hvala Bogu in Lenkoviču!“ je odgovoril hlapec.

„Kolika nesreča, gospod Lenkovič,“ je pozdravil glavar bolnika, ki mu ni mogel podati desnice, „da ne morete z nami v vojno! Za petsto mož zaleže Vaše ime.“

„Kaj se hoče! Tudi meni bi bilo ljubše in slavnejše, če bi streljali name Turki, ne domačini,“ je dejal Lenkovič in predstavljal generalnega vikarja Polidora in župnika iz Soteske.

„Kot zaščitnik zakona,“ je dejal glavar, „bi vas moral jaz pravzaprav vse pregnati iz župnišča.“

„Gospod glavar,“ se je nasmehnil Lenkovič, „s silo nas ne preženete brez topov, in če pripeljete dvakrat toliko vojaštva; s pravico nam pa tudi ne pridete do živega, ker ne delamo nikomur krivice.“

Grad Turjak.

„Kako da ne, ko ste pregnali Šajerjeve hlapce, ko branite gospodu Šajerju ravnati z izpraznjeno župnijo kot varihu, kakor mu drago!“

„Ni tako, gospod glavar. Šajer hoče sam izprazniti župnijo in nekaj najti, preden je izgubljeno. Toda če mi kdo kaj vzame, česar mu sam ne dam, ne vem, če si je prilastil po pravici.“

„O tem bomo še govóрили,“ je dejal strogo glavar. „Tako ko se vrnem iz vojne, spravim zadevo pred deželni zbor.“

„Deželni zbor nima o tem nič govoriti, gospod glavar,“ je dejal Polidor. „Imetje je cerkveno in zadeva cerkvena.“

„Gospod vikar,“ ga je zavrnil glavar, „mi se bojujemo za svobodo vesti, za svobodo mišljenja, za svobodo vere. Ta nam je dražja od imetja in življenja.“

„In v imenu svobode napadate in preganjate tiste, ki so drugega mišljenja in druge vere. V imenu svobode se je vzelo katoliški Cerkvi na Nemškem skoraj vse, kar so ji bili podarili katoliški predniki, in isto se hoče izvesti tukaj pri nas. V imenu svobode se je izsililo načelo, da ima deželni knez odločevati o veri podložnikov. To načelo se je uveljavilo brez usmiljenja povsod, kjer je deželni knez protestant; kadar se pa hoče naš katoliški knez poprijeti tega načela, skočijo vsi protestanti pokoncu, se ustavljajo in kljubujejo. Kjer ima protestant večino, se ne ozira na manjšino; kjer je v manjšini, kriči o zatiranju, če se mu večina ne ukloni. Vi napadate; mi se branimo; a da se branimo, to vas jezi in zato nas tožite po pismih in knjigah in zborih.“

„Zadosti, gospod generalni vikar!“ mu je segel glavar v besedo, rdeč od jeze. „Spoštovanje do gospoda Lenkoviča mi brani, da ne odgovorim tako, kakor bi zaslužila Vaša predrznost. A najin račun še ni sklenjen in varujte se me! Snoči sem po zasluženju kaznoval predrznega vsiljenca, Vašega sovernika —“

„In mojega,“ je dodal Lenkovič.

Glavar ga je nejevoljen pogledal in se pomiril.

„Ko se vrnem iz vojne,“ je nadaljeval, „če Bog dá, srečno, bom izkušal oblastvu in zakonom pridobiti veljavo, katero jim nekateri odrekajo; a kakor gotovo se imenujem Turjačan, kesali se bodo. Gospod Lenkovič, ozdravite kmalu! Vi ste zapeljani in kot poštena vojaka se bova midva lahko pogodila.“

„Gospod glavar,“ je popravljaj Lenkovič, „Vi se motite, ako menite, da je mene kdo zapeljal. Narobe; jaz sem osrčeval gospoda župnika, naj se ustavi krivici, ki ni samo njemu, ampak tudi njegovim župljanom v veliko, morebiti večno škodo. Za pravico se mora potegniti vsak poštenjak.“

„Kaj je tukaj pravica, kaj krivica,“ ga je zavrnil glavar, „o tem ne bova odločevala midva sama, ampak drugi sodniki in dan sodbe je blizu. Sedaj gremo nad zunanjega sovražnika, potem se obrnemo proti notranjemu. Obžalujem pa iskreno, da se Vam je pripetila nesreča, tem bolj, ker se bojim, da bom pogrešal Vašega meča.“

Lenkovič je odgovoril, da je že ukazal svojim vojakom, kdaj in kje da se pridružijo glavarjevemu krdelu; želel mu je obilo bojne sreče in obžaloval, da mu mora v soteški zadevi nasprotovati.

Glavar je odšel in za njim so se zopet zatvorila vrata. Ko je zasedel konja, je zdirjala vsa konjica po cesti ob Krki doli.

„Ali se še treseta pred njim?“ se je nasmehnil Lenkovič razjarjenemu vikarju in preplašenemu župniku. „Strah je prazen. Kadar se čuti nasprotnik najslabšega, kriči najglasneje; a beseda še ni ubila nikogar.“

„Bog nas varuj njegove jeze!“ je tarnal župnik.

„Svoje jeze!“ je popravljaj vikar. „Glavar je mogočen gospod; a zadel bo ob mogočnejšega.“

Lenkovič je razlagal, da je nevarnost prešla; da ima Turjačan zdaj važnejšega dela in da po njegovem mnenju sploh ni mislil na soteško zadevo; da mu je bil samo Žužemberk pri srcu, kjer mu je šlo za osebno korist in za čast rodbine.

„Našega prijatelja Gregorja najbrž ni več med živimi,“ je vzdihnil. „Škoda zanj! Dober človek in drzen vojak je bil.“

Popoldne je Lenkovič nekoliko zadremal, vikar in župnik pa sta sedela v večernem hladu na klopi pred župniščem in se menila o znamenitih dogodkih važnega časa. Nedaleč proč so balinali Lenkovičevi vojaki. Po cesti doli je pripeljal starec z voli poln voz hišne oprave.

„Kam pa Vi, gozdar Brodник?“ je vprašal župnik zavzet starega znanca.

„Po svetu, na stara leta,“ je dejal mož in ustavil voz. „Gospa me je vrgla iz hiše in bojim se, da ne bo hotel nihče starca pod streho vzeti. Oh, reveži smo katoličani in Turek bi se nas usmilil.“

Župnik je prinesel okrepčila in silil moža, naj počije in pove, kaj da se je zgodilo v Žužemberku; zakaj grozne govornice da se širijo med ljudmi.

Starec je sedel na klop, si obrisal pot z obraza in začel pripovedovati.

„Včeraj popoldne,“ je dejal „sem šel v Žužemberk, nekoliko da bi izvedel, kako je gospodu, in tudi zaradi hčere, ki služi v gradu. Predikant Sivec jo namreč nagovarja, naj se poluterani, češ, da jo vzame potem za ženo, in gospa mu pomaga in sili Lenčiko v ta zakon. Jaz pa se bojim zanjo. Mlada dekleta so vihrava; lepe besede, gosposke suknje in zložno življenje so jim všeč. Vrhutega Lenčika nima več matere, ki bi ji svetovala; jaz ji moram biti oče in mati.“

„Z logarjevimi se je torej razdrlo?“ se je čudil župnik. „Lejte si, v nedeljo sem ju bil tretjič oklical. Mislil sem, da sta že poročena. Torej razdrli ste!“

„O nismo mi razdrli, gospod župnik, ampak gospa je preklicala dovoljenje.“

„Neznosne razmere!“ se je jezil vikar.

„Je tako,“ je prikimal mož. „Gospa se vleče za predikanta; in mene skrbi ta stvar. Saj veste, kakšen je svet dandanes. Kar hoče veljati za kaj boljšega, zametuje staro vero in ženske so ničemurne. — V takih skrbeh sem zavil v grad; saj h gospodu sem smel iti, kadar sem hotel. A včeraj je bilo drugače. Zavrnili so me pri velikih vratih, češ, da ne puste nikogar h gospodu. Rekel sem, da grem k hčeri; tedaj so se začeli norčevati, češ, naj še počakam, da postanem grajskega pridigarja tast. Kaj sem hotel! Sedel sem na kamen pred gradom in čakal, če bi prišla Lenčika, da bi z njo govoril. Po Žužemberku so govorili, da je gospod že mrtev ali da umira; da je dal poklicati župnika, da pa tega niso pustili v grad; da se napovedujejo katoličanom še vse hujši dnevi; in vsak me je vprašal, če vzame res Sivec mojo hčer. Tako je potekala ura za uro, zmračilo se je bilo in jaz nisem videl Lenčike. Takrat pa prijezdi po klancu gori osemnajst konjenikov in pomislite, kdo je bil načelnik! Gregor, naš Gregor. Jaz sem ga spoznal, on pa mene ne, ali pa me ni videl. Kaj da namerja, to sem slutil, grajski ljudje pa tudi. Ravno ko so pridirjali pred grad, so se zaprla vrata pred njimi. Gregor je kričal, da hoče videti svojega očeta; rotil se je in grozil, da pobije po gradu vse, ako mu ne odpro. A

njemu je pomagala jeza ravno toliko kakor meni moja potrpežljivost in čez ozidje tudi konj ne skoči. Tedaj je mignil Gregor jezdecem. Poskakali so s konj in jih izročili dvema hlapcema in se razpršili po trgu. Ne dolgo in bili so zopet pred gradom z lestvami, ki so jih bili po dve in več zvezali vkup. Takoj sem spoznal naklep in groza me je izpreletela. „Gospod Gregor,“ sem zavpil in skočil k njemu, „nehajte za božjo voljo! Usmilite se sami sebe in poslušajte me!“ Divje me je pogledal kakor blazen, zaškripal z zobmi in dvignil težko lestvo. Preden so se grajski pripravili, so bile lestve prislonjene in kakor ris je hitel Gregor s karabinko čez pleča in z mečem v zobeh po klinih in tovariši za njim ali vštric. Na treh krajih so prelezli ozidje in po gradu se je vzdignilo kričanje in streljanje. Kaj se je godilo notri, sem izvedel pozneje. Gospa se je bila zaprla v svojo sobo in sluge so se poskrili. Gregor se ni brigal zanje. Hitel je v sobo svojega očeta in ga našel mrtvega na odru. Vrgel se je nanj in ga objemal in ihtel kakor otrok. Medtem pa je bil ušel iz gradu oskrbnik, ukazal biti plat zvona, sklical podložne kmete in kmalu je prihitelo ljudi vse črno, s sulicami,

Prizor iz turških bojev.

meči, koli, kosami in vilami in obkolili so grad od vseh strani. Takrat bi se bil Gregor še rešil; kamorkoli bi bil udaril s svojimi vojaki, povsod bi si bil naredil z mečem gaz skoz kmetsko vojsko. A ni se mogel ločiti od trupla svojega očeta in čas je potekal. Ponoči pa pridere s krdelom konjenikov sam deželni glavar in zaskoči izhode na vse strani. Gregor je bil ujet. Polovica vojakov je vdrla v grad; drugi so stražili zunaj in vnel se je krvav boj. Padel je Gregor ob truplu svojega očeta, ko je bil pobil pet nasprotnikov, padla po ljuti brambi večina njegovih tovarišev, osem pa so jih pometali Turjačanovi vojaki skoz line, da so jih lovili na sulice stražniki spodaj. Tako je umrl naš Gregor. Pogubila ga je lastna strast in brezsrčnost tistih, ki mu niso privoščili, da bi bil še enkrat videl očeta, četudi mrtvega.“

Samega gozdarja je pretreslo pripovedovanje, da je ganjen umolknil in se zamislil, in s tiho grozo sta poslušala strašno zgodbo duhovnika in Lenkovičevi vojaki, ki so se bili približali.

„Veliko groznega sem že videl in doživel v svojem življenju,“ je nadaljeval gozdar; „takšne groze še ne kakor snočnjo noč, ko so ob gorečih baklah metali trupla skoz okna, jih slačili in spravljali čez Krko. Ostal sem v Žužemberku, ker me je bilo strah, da bi šel sam domov. — Prihranil sem tudi grajskemu biriču pot, ki mi je davi izročil pismo, da moram takoj izprazniti in ostaviti svojo hišo. Bogme, boljše je tako. Vedno bi me bilo strah sredi gozda pod ono streho. Premislite! Ko grem opoldne proti svojemu staremu domu in zavijem po bližnjici proti Strmi strugi, mi udari v nos mrtvaški duh in oddaleč začujem tropo krokarjev in kruljenje divjega merjasca. Stresla me je strašna slutnja. Ker nisem imel orožja razen samostrela, sem se urno vrnil na izhojeno pot. Doma me je čakal Janez in popraševal po Lenčiki. Dejal sem mu, da ni misliti na ženitev v takih časih, ko se gode takšne reči. Ukazal sem mu, naj vzame samostrel in sulico in dve lopati, in jaz sem vzel meč in puško in šla sva molče z doma, jaz razburjen, on bled od jeze. Še glasneje so se drli ptiči ob Strmi strugi in še se je čulo zamolklo kruljenje. „Ali je mrhovina ali pa mrlič,“ je dejal Janez in zagledala sva kakih dvajset golih človeških trupel, ki so ležala križem kakor drva; krokarji so trgali meso in merjasec je mesaril mrliča. Ustrelil sem, da bi odgnal zveri. Ptiči so se leno

vzdignili, sedali na bližnja drevesa in se še huje drli. Merjasec je vzdignil ušesa, naščetinil kožo, mlel z zobmi in gubančil rilec. Midva sva skočila vsak za svoje drevo. Janez je sprožil samostrel in zgrabil za sulico in jaz sem nabil zopet puško. Prašič naju je gledal s krvavimi očmi in godel, potem pa se je vendar obrnil in se izgubil v gošči. Stopila sva z Janezom naprej in spoznala med tovariši ubitega Gregorja. Toda kakšen je ležal pred nama! Razbit in razmesarjen, komaj podoben brhkemu nekdanjemu Gregorju. To je torej sin mogočnega žužemberškega gospoda, sem si mislil, ta mladenič, ki bi bil lahko po svojih dušnih in telesnih močeh ponos in veselje svojcem, moj ljubljeneec, ki sem ga jaz zredil, junak, ki se ni bal nobenega človeka, nobene zveri, ki je tolikrat prehodil ta gozd; ali naj mu po smrti še za grob ne dá prostora? Izkopala sva na skritem kraju jamo, zagrebla truplo in pokrila grob z rušami, da ga ne bi našli sovražniki in zopet izgrebli ubogega Gregorja. Bog se usmili njegove duše in varuj nas prenagle volje! Mimo strašnega kraja ne pojdem jaz več; še vedno mi zveni po ušesih krokanje in kruljenje in še vidim merjasca, ki riže po človeškem drobu in mu leti iz polnega rilca človeško meso. Zatorej proč, proč!“

„Toda ne nocoj!“ ga je zadržaval župnik in zadržal tem laže, ker Brodnik sam ni vedel, kam da naj se obrne; vedel je le, da se ljudje boje pomagati tistim, katere preganja gosposka. Hvaležen je spravil voz in živino pod streho in zahvaljeval župnika.

„Hčer Lenčiko boste pa kar popustili?“ je vprašal župnik.

„Poskusil bom, kar se bo dalo, da jo dobim nazaj,“ je vzdihnil mož; „a sedaj še sebi ne morem pomagati in še sam nimam doma. Izročiti jo moram Bogu in moliti, da ne izgubi prave vere, dandanes, ko vse odpada.“

Ni bil še izgovoril teh besed, ko pridirjata na konjih po cesti doli moški in ženska. Župnik in gozdar sta se ozrla in gledala in strmela, ker nista verjela svojim očem.

„To sta Lenčika in Janez,“ je zakričal Brodnik.

Že sta ustavila konja in Janez je hitro razjahal in pomagal Lenčiki s konja.

„Kaj pa to pomeni?“ se je čudil oče.

„Lenčika, brž se skrij!“ je hitel mladi logar. „Za petami so nama; toda pri moji veri, kdor se naju loti, ne odide živ.“

In res sta pridirjala dva hlapca žužemberške graščine in vpila, ko sta zagledala in spoznala Janeza, da mora Lenčika nazaj ž njima, tako da je ukazala gospa, in Janez da bo čutil, kaj se pravi ljudi odpeljevati.

„Nikar tako ne kričita!“ je dejal Lenkovičev vojak pred hišo. „Naš gospod potrebuje miru. Počakajta, da on razsodi, kaj je prav!“

Hlapca sta se jezila, klela poluglasno; a morala sta počakati.

Lenkoviču je bil medtem vikar Polidor povedal vso zgodbo Gregorjeve smrti. Zdaj je pripeljal predenj župnik še Brodnika, njegovo hčer in njenega ženina. Ta se je pritoževal, češ, da je bil že trikrat oklican, ker je imel od gospoda dovoljenje za ženitev; to dovoljenje da je gospa zadnji dan brez pravega vzroka preklicala; on pa da se je naveličal prositi in čakati; da je kupil v Žužemberku, kjer je vse navskriž in vse polno konj na prodaj, poceni dva konja, posadil Lenčiko na enega, zasedel drugega in ušel ž njo.

„Kakor naši Uskoki,“ se je smejal Lenkovič. „Ti se tudi tako ženijo. Vsak ugrabi in odpelje izvoljenko tako-rekoč po sili.“

„Lenčike nisem jaz nič silil,“ se je zagovarjal Janez in se ozrl, kje da se skriva dekle.

„Naših Uskokic navadno tudi ni treba,“ je razlagal Lenkovič, „in marsikatera se jezi, da je nihče ne odpelje. Toda, Lenčika, zakaj vendar nisi hotela ti vzeti gospoda predikanta Sivca, da bi postala gospa?“

„Ker je protestant,“ je dejalo dekle.

„Vrlo dobro, da se držiš prave vere.“

„Tudi je pust in siten človek.“

„To tudi še!“ se je smejal Lenkovič.

„In čez petdeset let star.“

„Vrh vsega drugega! Veliko izkušnjava si premagala in prav si storila, da ga nisi vzela. Ker je tedaj Lenčikina zvestoba tako nepremagljiva, da je niti star in pust in siten predikant ni mogel omajati, kaj bomo storili, gospod župnik?“

Župnika je spravilo vprašanje v zadrego; menil je, da cerkvenega zadržka pač ni, a gosposka, gosposka! Na to da se je treba ozirati, tej se pokoriti; drugače bodo sitnosti, nove sitnosti ne samo za ženina in nevesto, ampak tudi za njega, ki je že toliko prestal.

„Gospod župnik,“ je dejal vikar, „z Vašim dovoljenjem sklenem jaz ta zakon in prevzamem vse sitnosti.“

„Oh, če ste tako dobri, gospod generalni vikar!“ se je razveselil župnik in stisnil roko vikarju.

„Gospa nima pravice zapeljevati podložnikov v krivo vero in jih siliti v zakon.“

„Sploh nobene pravice več,“ je dejal Lenkovič. „Gospod je dal dovoljenje in to zadostuje. Gospenja slava je tudi že zatonila. Žužemberk je last deželnega kneza, in ker je umrl Jurij Turjačan, podeli lahko nadvojvoda Karel trg in grad, komur hoče. Upajmo, da ne pride kakemu protestantu v pest. Tudi dobrodušnost ima svoje meje. Briksenški škof je bil podelil blejski grad Herbartu Turjačanu in luteranstvo se je lepo širilo med škofovimi podložniki; nazadnje pa so se gospodu škofu vendar odprle oči. Dal je graščino mojemu bratu Ivanu in sedaj kriče protestanti, da jih zatira, ker morajo vrniti, kar so vzeli. Žužemberške gospe se ni treba nič bati.“

„Torej ni nobene ovire več, oče,“ je dejal Janez in za njim Lenčika in prijela sta ga vsak za eno roko.

„Oh, najhujši zakonski zadržek še,“ je vzdihnil oče. „S čim se bosta pa živila? Na konjih vendar ne moreta po svetu. Ne jaz nimam doma, ne vidva.“

Izpustila sta roke in pobesila oči.

„Oh, kako je star človek pozabljiv!“ se je udaril župnik ob čelo in stopil v sosednjo sobo. Prinesel je vesel v pobito družbo, ki je premišljevala, kako bi se dalo pomagati, mošnjo denarja.

„Dota je že tu, oče Brodnik,“ je dejal in izročil gozdarju zapuščino nesrečnega Gregorja.

Popolno bi bilo veselje pregnancy in onih, ki so čutili žalost in veselje ž njimi, da ga ni grenil spomin tako grozno umorjenega mladeniča.

Tišino in molk je pretrgal vojak, ki je vstopil z vprašanjem, kaj da naj se odgovori žužemberškima hlapcema.

„Naj rečeta doma,“ je dejal Lenkovič, „da se milostivi gospe lepo priporočamo in da jo vabimo za pojutrišnji dan na Lenčikino poroko kot teto.“

Res so obhajali čez dva dni poroko. Cerkveni obred je opravil vikar Polidor, za druga je bil Lenkovič, ki je bil že pokoncu, samo da je nosil roko še v zanki. Pregnane Brodnikove je vzel on v svojo službo ter jih poslal na Otočec.

Minul je dober teden in Lenkovič je mogel že zasesti konja. Pustil je enega vojaka v župnišču, da ne bi od strahu skoprnel stari župnik, ter se napotil z vikarjem Polidorom na trdni grad Mehovo.

V.

Kmalu po teh dogodkih sta sedela v večernem hladu na utrdbi mehovskega gradu poleg velikega topa Lenkovič in vikar Polidor. Gledala sta proti Novemu mestu doli in se menila o časih in razmerah, žalostnih za Cerkev in državo, in kako bi se dalo malodušnim katoličanom vdehniti več srčnosti in samozavesti, da ne bi samo voljno prenašali krivic, ampak pogumno branili pravico.

„Za ogroženega človeka,“ je dejal Lenkovič, „je napad najboljša bramba.“ Želela sta deželi krepkega škofa; ne takšnega, ki ga vse rado ima, ampak pastirja, ki živi med svojimi ovcmi in jih varuje volkov; želela sta odločnega deželnega glavarja, ki bi vladal v zmislju deželnih knezov, ne po navodilih samopašnih veljakov, in kakor se že prigodi, vpletlo se je med pogovor tudi nekaj medsebojnih poklonov.

Nastal je molk, da se je slišalo korakanje stražnika na stolpu proti hrvaški strani. Na robu hriba je stala grmada, iznova pripravljena, da se zažge ob nevarnosti. Slišno je zahreščala parkrat.

„Grmada je nemirna,“ se je namuzal Lenkovič; „to ne pomeni nič dobrega.“

„Drva se usedajo,“ je menil vikar; nemira se vendar ni mogel ubraniti in mraz in vročina sta ga izpreletela.

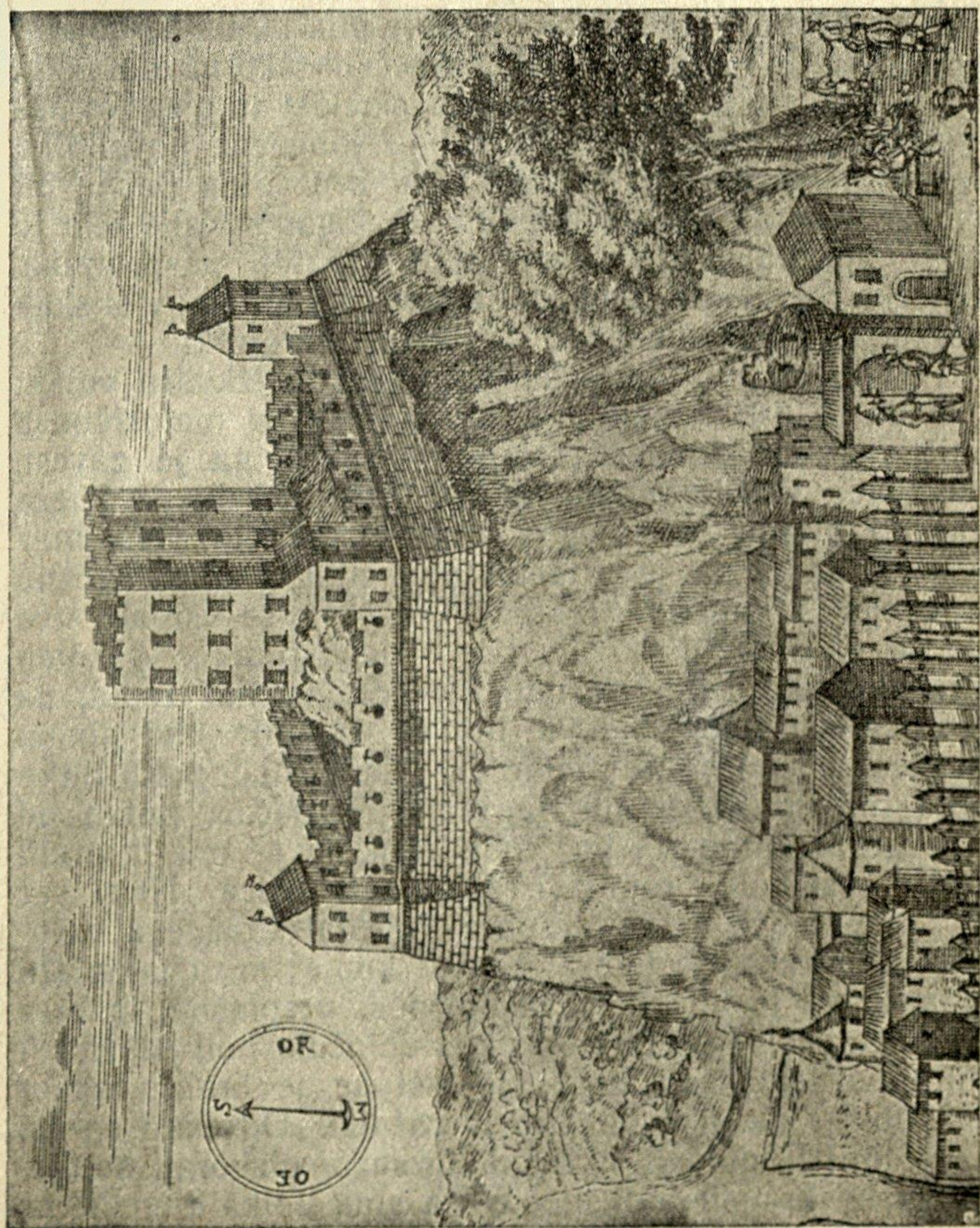
Pod grad pa je pridirjal na spenjenem konju poročnik in kmalu za njim drugi in tretji.

„Ali vidite, gospod vikar?“ je vstal Lenkovič in stopil slom naproti. „Grmada je prav slutila. Trije poročniki, drug za drugim; to je kaj posebnega. — He, Marko, kaj prinašaš dobrega?“

„Malo dobrega, milostivi gospod,“ je klical sel, „dosti zla. Naša vojska je poražena pri Budačkih ob Radonji. 200 mož je padlo, 2000 je ujetih.“

„Velika nesreča,“ je vpil oddaleč drugi poročnik. „Deželni glavar je ubit, njegov sin Volk Engelbert ujet, le štirje ljudje so se rešili.“ — Tretji sel je potrdil poročila prvih dveh in dodal, da se je Ferhad-paša, ki je premagal deželnega glavarja, vzdignil z vso vojsko nad Metliko.

Po Beli Krajini so že goreli kresovi in stražnik pod gradom je kresal ogenj, da zapali mehovsko grmado. Kmalu se je vzdignil dim in iz dima ogenj, ki je krvavordeče ožaril mogočni grad. Z grajskega dvorišča je zdirjal trop konje-

Budački.

nikov proti metliški strani, da bi zavračali male oddelke sovražnikov in večje naznanjali.

Lenkovič je nadziral v gradu priprave za sprejem pribežnikov in za turški naskok, potem ko je bil poslal brzega konjenika v Novo mesto, odkoder je šlo poročilo naprej v Ljubljano in iz Ljubljane v Gradec. Izpraševal

je ogleduhe, ki so jeli prihajati iz gorjanskih gozdov, dal zapisati, kar se je videlo važno, in jih odpošiljal z novimi naročili po stezah in prelazih.

Izporočila se je bila žalostna istina o groznem porazu pri Budačkih dne 22. septembra 1575.

Prva nesreča krščanske vojske je bila ta, da se boja ni mogel udeležiti Lenkovič. Nobena reč ni tako navduševala vojakov, kakor njegova mladeniška smelost in njegovo nemajno zaupanje v Boga in v sebe. Nobenega poveljnika tudi niso tako ljubili. V miru vesel družabnik jim je bil Lenkovič v bojni vrsti zvest tovariš, čigar sokolje oko je najbolje spoznalo, kje da je treba zgrabiti nasprotnika, čigar težka roka je prevzemala najnevarnejša dela; v stiskah in nadlogah pa jim je bil tolažnik in dobrotnik.

Pač je bil tudi Turjačan pogumen in izkušen vojak; a lotevala se ga je zadnje čase otožnost in malosrčnost. Premišljeval je domači razpor in bolela ga je zavest, da ne vlada dežele v duhu in po volji deželnega kneza in da bo morda ves njegov trud za lutrsko vero brez uspeha. Ponoči pa je vstajala pred njim podoba grozno umorjenega sorodnika. Iz srepih oči so se usipale sive strele jarega srda in se zabadale v njegovo srce. V sanjah je gledal, kako se je zgrudil Gregor, smrtno zadet, na mrtvo očetovo telo, ki se je braneč sklonilo nad sinom in krvavo osveto pretilo morilcu. Tudi noč pred bitko ni bila mirna. Iz spanja je planil Turjačan, potan od smrtne groze; prebudil ga je bil šum, ki se mu je pretil v sanjah v zamolkli ropot Gregorjevega padca. Ni si več upal zatisniti oči, da ne bi zopet zagledal strašnega osvetitelja. Pred zoro je ukazal sedlati konje; miril in tolažil je sina, ki ga je bila očetova otožnost preplašila, in brez upa zmage se je spustil v boj, kjer odločuje bolj odločnost in mirnodušnost nego moč. Bojeval se je hrabro kakor vselej, dokler ga niso obkolili sovražniki. Odsekali so mu glavo, pobili ali polovili in odgnali v sužnost skoraj vso njegovo vojsko in ujeli tudi njegovega sina Volka Engelberta. Drago se je morala odkupiti od Turkov glava in trup in pozno se je vršil slovesni pogreb v Ljubljani, kjer se je poslavljajal od velikega zaščitnika protestantov superintendent Krištof Spindler. Odsekani glavi pa so bili Turki odrli kožo ter jo natlačeno poslali kot znak slavne zmage v Carigrad. Pozneje se je odkupila tudi ta ter se hrani še dandanes v turjaškem gradu. Takisto drago se je morala plačati opro-

stitev Herbartovega sina Volka Engelberta in daleko¹ ni pokrila teh stroškov dediščina po umrlem Juriju Turjačanu. Saj se je moralo samemu Ferhad-paši šteti 20.000 tolarjev.

V Banjaluki stoji krasna turška cerkev ali džamija, ki se po svojem graditelju imenuje Ferhadija, sezidana z odkupnino mladega Turjačana — Auersperga. Narodna pesem v Bosni pa opeva zidanje džamije Ferhadije:

Zakukala sinja kukavica
 Usred zime, kad joj nije vrime,
 Na jabuci sprama Banjaluci,
 Na orahu sprama Biogradu.
 To ne bila sinja kukavica,
 Već to bila Ošpergana¹ majka.
 Po imenu pašu dovikuje:
 „Milost, paša, mio gospodare!
 Pusti meni Ošpergana sina!
 Išči blago, koliko ti drago!“

Kad to čuje paša gospodare,
 Govori joj paša gospodare:
 „Borom tebi, Ošpergana majko,
 Izgradi mi cestu kamenitu
 Od Tekije do Novoselije!
 Kupališta po gradu izvodi!
 Izgradi mi veliku džamiju,
 Kao što je tvoja ruška² crkva!
 Izgradi mi sahat-kulu³ belu,
 Kao što je zvonik tvoje crkve!
 Još mi dodaj tri toware blaga
 I tri litre bijela bisera;
 Pusti ću ti Ošpergana sina.“

Kad to čuje Ošpergana majka,
 Ona kupi⁴ mnoge sarahore⁵
 Pa izgradi cestu kamenitu
 Od Tekije do Novoselije.
 Kupališta po gradu izvodi;
 Razvaljuje svoju rušku crkvu
 Pa mu gradi veliku džamiju.

¹ Ošpergan = Auersperg, Turjačan. — ² Najbrž „(ko)ruška“ namesto „kranjska“. Štajerska, Koroška, Kranjska so nastopale skupno kot Notranja Avstrija. — ³ Sahat-kula, turen z uro. — ⁴ zbere. — ⁵ delavce.

Razvaljuje zvonik svoje crkve
 Pa mu gradi sahat-kulu belu.
 Pa mu nosi tri tovara blaga
 I tri litre bijela bisera.

Kad je ona sve to sagradila
 I svoje mu dugovanje dala,
 Opet kuka sinja kukavica
 Na jabuci sprama Banjaluci,
 Na orahu sprama Biogradu,
 Opet kuka Ošpergana majka,
 Po imenu pašu dovikuje:
 „Milost, paša, mio gospodare!
 Ja ti platih svoje dugovanje;
 Puštaj meni Ošpergana sina!“

Kad je domu sinak dolazio
 I vidio, što je i kako je,
 Da je majka crkvu porušila
 I veliko blago potrošila,
 Umre sine za tri bela dana,
 Umre sine od velika jada.

* * *

Poraz ob Radonji je bil za gmotno blaginjo kranjske dežele velika nesreča; zopet so pridrli Turki, naskočili in vzeli mesto Metliko, požgali v mestu vsa poslopja in pobili ali odvedli v sužnost vse prebivalce. Še hujši udarec pa je bila za kranjske protestante Herbartova smrt; ž njim se je zgrudila v prah njih najmočnejša opora. Katoličani so se osrčili, so začeli braniti pravice svoje vere in se ustavljati lutrskemu plemstvu. Še sedem let in postal je l. 1582. generalni vikar Polidor Montagnana prošt v Novem mestu, potem še deset let in baron Jurij Lenkovič je postal deželni glavvar na Kranjskem l. 1592. in še pet let in postal je l. 1597. Tomaž Hren škof v Ljubljani in Lutrovi veri na Kranjskem je zapel mrtvaški zvon.

Begunka.

Drama v treh dejanjih. — Spisal dr. Fr. Detela.

Osebe:

Dr. Doljak, posestnik z Goriškega.
Albert, njegov nečak.
Mira, Albertova soproga.
Neža Zavrl, posestnica na Dobravi.
Ivan, jurist, njen sin.
Jože, } fanta z Dobrave.
Tone, }
Rotija, } dekleti.
Ana, }
Lucija, begunka.
Lenka, gostinja, njena rednica.
Jereb, gostilničar v Bistrici.
Nekaj letoviščarjev.

Prvo dejanje se vrši na gorenjski Dobravi, drugo v Bohinjski Bistrici, tretje v Ljubljani.

Prvo dejanje.

(Dvorišče kmetske hiše; ob hiši velika miza s klopni, na mizi naložen jerbas; sredi dvorišča vodnjak. Rano jutro.)

Prvi prizor.

(Pred vežo) Neža, Ana, Rotija (te dve s srpi v rokah).

Ana. Oh, mati, ali ni to javno pohujšanje, kar ta begunka, ta gospodična, ta Lucija počenja? Za poštenim dekletom ne bodo fantje nikoli tako noreli. Jaz sem vendar starejša; ali so že katerikrat tako za menoj šli?

Rotija. Še nikoli, Ana. In zdaj se še Tone pomišlja, kaj?

Ana. Ej, ne samo Tone, tudi Jože, Rotija, tudi Jože.

Neža. Kaj vedve; a jaz, jaz! Kako dober in pohleven je bil v prejšnjih časih naš Ivan! Kako sem vedno upala,

kako prosila Boga, da bi postal gospod! Ko je dovršil latinske šole, sem si mislila vsa vesela: Zdaj so skrbi in stroški v kraju. Kako sem se motila! Oh, mama, je zastokal, odpustite mi, da ne morem vstopiti v bogoslovje! Ne morem, je dejal. Zakaj ne moreš, nehvaležni otrok? sem dejala. No, in izvedela sem. Za to begunko, za Lucijo hodi. Kakšna sramota!

Ana. Tu bi pa moral vendar gospod župnik nastopiti.

Neža. Oh, ta bo nastopil! Saj sem mu potožila svojo nesrečo.

Rotija. In kaj je rekel?

Neža. Norca si je iz mene delal. Saj ne hodi Lucija za Ivanom, je dejal; Ivanu pa branite Vi, ki ste njegova mati! Ali so to besede skrbnega dušnega pastirja? Ali morem jaz odraslega fanta v hišo zaklepati?

Ana. Moški vselej z moškim potegne; me pa ostane nemo reve. Kaj nam je pomagalo, ko smo se bile zarotile, da Lucija ne bo z nami plesala? Če Lucija ne bo, tudi mi ne bomo, so dejali fantje. Nesramnost! Ali naj dekleta same plešemo?

Neža. Toda zdaj je konec. Prej sem mislila, da fant kar tako nori; a zdaj je začel govoriti o ženitvi, o zakonu, o nevesti. Tak smrkavec! Še danes pojde Lucija iz naše vasi. Z Lenko, našo gostinjo, je vse dogovorjeno. Malo sta se branili, malo prosili, nekoliko pojokali; ampak jaz moram skrbeti za svojega sina. Tvoja rejenka, sem dejala Lenki, je stara zadosti in trdna zadosti in ni več treba, da bi se tebe tiščala. Služit naj gre, da pokusi nekoliko tujega kruha.

Rotija. Kam pa pojde?

Neža. Najmanj pet ur daleč. Kam, tega pa ne povem.

Ana. Mati, modro in previdno ste to ukrenili.

Neža. Lenka in Lucija obe sta mi morali sveto obljubiti, da ne bo črhnila nobena nobene besede. Jaz hočem imeti mir.

Drugi prizor.

(Izza ogla) Ivan, (od druge strani) Lucija (s srpom v roki; nekoliko pozneje) Jože, Tone (vsak od svoje strani, s koso na rami), prejšnje (se umikajo).

Ivan. Dobro jutro, Lucija, in srečen dan!

Lucija. Bog daj, Ivan! Tako zgoden?

Neža. Sta že skupaj. Zadnjikrat. Stopimo v vežo!
(Neža, Ana, Rotija se umaknejo.)

Ivan. Glej, Lucija, za jutranji pozdrav doboš ta-le šopek, ki je še ves rosen, rožmarin in rdečo rožo.

Lucija. O hvala! Rožmarin pomeni slovo in rosa solze. Pomenljiv šopek in ravno prav prišel.

Ivan. Da, pomenljiv. Te rosne solze čakajo, da jih topli žarki ljubih oči posuše.

Jože (zavriska). Ho, Lucija, že na nogah? Bog daj dobro jutro! Kako si spala? Tukaj imam zate par marelic.

Lucija. In kako lepih, Jože! Kako pa, da imaš roko okrvavljeno?

Jože. Malo sem se opraskal, ko sem lezel za njimi.

Lucija. Siromak! Stopi sem k vodnjaku, da ti rano izperem in obvežem, da se ti ne bo na solncu prisadila. (Mu obveže roko.)

Ivan. Kje pa je Tone?

Tone (prihaja). Ni daleč. Ali smo vsi skupaj?

Lucija. Tebe smo še čakali, Tone. Ali si zaležal?

Tone. Oh, Lucija, srečne oči! Eno darilce sem ti prinesel, če se ti ne zamerim.

Lucija. Le sem daj! Jaz sem kakor smrt; jaz vzamem vse.

Tone. Glej, ta-le vivček, da se ti ne bodo odrgnili prsti, kadar boš prejo vila. Štiri nedelje sem ga rezljal. Ali ni lep? Podobo Matere božje sem izrezljal.

Lucija. Pa res je nekako podobna. Poglejta, Ivan in Jože! In to je zdaj moje?

Tone. Kaj pa! Tebi sem naredil. Zdaj pa obdrži ali vrzi v ogenj! Samo da boš vedela, da te imam rad.

Lucija. Kakor jaz tebe in Jožeta in ...

Ivan. Mene?

Lucija. Seveda.

Tretji prizor.

Prejšnji, Neža, Ana, Rotija.

Ana. Kaj pa mene?

Lucija. Tebe pa še prav posebno in Rotijo in mamó. Glejte, mama, kako lepe marelice! Vzemite!

Neža. Ne bom; le sama jej!

Lucija. Ana, jih pa ti vzemi!

Ana. Jaz se pa ne bom branila, dasi vem, da jih je Jože za tebe nabral.

Jože. Tako je.

Lucija. Ampak Jože te ima tako rad, da ne bo nič hud.

Rotija. In kak lep šopek imaš, Lucija!

Lucija. Diši pa še lepše. Rožmarin, ta ostane meni za slovo; roža, znamenje veselja, bo pa tvoja. Glej, semkaj ti jo bom zateknila. Kako se ti lepo poda in kako si brhka! Ali se boš spominjala mene, dokler ta roža ne usahne? Mami bom pa dala ta vivček za spomin.

Tone. Ampak, Lucija, jaz sem ga rezljal za tebe. Štiri nedelje sem ga rezljal in se veselil, da ti bom mogel kaj dati.

Lucija. O vem in hvala ti! A jaz bi tudi rada komu kaj dala; pa nimam nič. Mama, vzemite v znamenje hvaležnosti in ljubezni!

Neža. Prav, Lucija; ampak predobra si; vse si razdala.

Lucija. Dobri ljudje meni, dobrim ljudem jaz. Glejte, kak lep dan se je naredil! Še nikoli se mi niso videli naši kraji tako krasni kakor danes.

Neža. Ampak čas je, da greste na delo. Katera bo zadela jerbas z zajtrkom?

Lucija. Jaz, mama.

Rotija. Ne, jerbas nosi vélika dekla. (Zadene jerbas.)

Neža. Lucija, ti glej, da se vrneš o pravem času! Ivan, ti ostaneš tukaj. (Delavci odidejo in zapojo: Sem mislil snoči v vas iti, pa je b'la meglica v jezeri.)

Četrty prizor.

Neža, Ivan.

Neža. Oh, ljubi moj Ivan, koliko žalosti mi ti prizadevaš! Koliko truda in skrbi sem prenesla, da sem te zredila in vzgojila! A vse bi bilo pozabljeno, vse poplačano, če bi mi bil ti izpolnil mojo srčno željo. Toda kaj si se menil ti za moje želje, kaj za mojo žalost! Ne vem, s čim sem se pregrešila, da me je Bog tako udaril. Koliko dobrot sem izkazala tej begunki! Kakor domača je bila v naši hiši. Z mojimi otroki se je igrala in učila. In kaj imam za zahvalo? Spletla sem si bič, ki me zdaj tepe.

Ivan. Lucija je popolnoma nedolžna. Ona ni zakrivila ničesar.

Neža. Ničesar zakrivila! To vem, da bi bila jaz zdaj srečna in srečna vsa naša hiša, če bi ne bila nesreča zanesla te begunke v našo vas. A kdo bi si bil mislil, da bo moje dobrote tako poplačala! Kriva sem jaz tudi, ki sem bila toliko časa slepa, ki sem izpregledala šele, ko je bilo prepozno. Kako pa bi se bila mogla bati, da se bo moj dobri, moj blagi, tako skrbno vzgojeni Ivan obesil na takšno žensko!

Ivan. Mama, nikar se ne pregrešite! Ali ni Lucija najpridnejše, najpoštenejše dekle v celi vasi, zgled vsem drugim? Srečen, kdor jo dobi za ženo!

Neža. Ti nikoli. Najprej je treba gledati, kakšnega rodu je dekle. Kakršna njiva, takšen pridelek; poštena mati, poštena hči. Kakšnega očeta, kakšne matere je ta begunka, to ve samo Bog, drugi nihče. Če bi bilo njenih staršev kaj prida, bi jo bili že zdavnaj iskali in našli. Potem gleda pameten mladenič, da s pošteno ženo tudi kaj priženi. Ženska, ki ni nikoli nič imela, je vedno zapravljava; saj se tujega blaga nikomur nič škoda ne zdi. Zapravljalivost pa je začetek pomanjkanja in pomanjkanje je konec sreče in ljubezni. Le poglej po hišah! Kjer stradajo, tam se prepirajo. Naša hiša pa tebe ne more naprej vzdržavati. Ti nisi sam; imaš brate in sestre, katerih jaz takšni zapravljavki na ljubo ne smem prikrajšati. Žena mora biti pa tudi ene vrste z možem, kmetica za kmeta, izobrazena za gosposkega človeka. Kaj hoče uradnik z neizobrazeno ženo? Ali jo more peljati v gosposko družbo? Ali ne osmeši taka ženska sebe in moža z vsako besedo, ki jo zine? Torej, Ivan, bodi pameten in ne nakopavaj nesreče sebi in nam in verjemi, da govori iz mojih ust sama skrb za tvojo srečo! Za mene ni zdaj druge sreče na svetu kot sreča mojih otrok.

Ivan. Oh, mama, vse verjamem in hvaležen sem Vam iz vsega srca. Toda kaj je za vsakega sreča, to ve vsak človek zase sam. Tuja sreča, tuja nesreča je za nas le videz, ki mnogokrat slepi, ker ne gledamo v srca, kjer se tolikrat skriva sreča in nesreča pred zavistjo in zloradostjo. Meni je bilo hudo, ker nisem mogel izpolniti Vaše želje, prepričan, da bi bila to nesreča za mene in torej nesreča za Vas, ki pravite, da živite le za srečo svojih otrok. Poslušal pa nisem samo svojega srca. Vse

Vaše ugovore sem že poprej sam preudaril. Kakšnega rodu da je Lucija, to ve dosedaj res samo še Bog. Morda je boljšega, morda slabšega kot jaz. A če bi bila tudi slabšega, kaj za to? Vsaj ni zrasla v žalostnih razmerah nepoštene rodbine. Pred Vašimi očmi je živela, Vi sami jo poznate tako dobro kakor svoje otroke in veste, da je njen obraz samo odsvit njenega plemenitega srca. Zaradi nesreče, da ne pozna ne očeta, ne matere, je pomilovanja, ne zametovanja vredna. Denarja res nima; a saj je jaz ne vzamem danes ali jutri in saj še njene besede nimam. Svojo besedo pa sem ji dal in je ne vzamem več nazaj. Kadar dobim primerno službo, jo zasnuvim. Razvajena ni ne ona, ne jaz in na boljšem je, komur majhni dohodki zadostujejo, kot oni, kateremu je velikih premalo. Njena izobrazba me nič ne skrbi. Poštena vzgoja je najboljša izobrazba. Opravljiva in obrekljiva zabavnost je le videz izobrazbe, ki moti samo površne ljudi. Oh, mama, za koliko dobrot in koliko ljubezni sem Vam jaz hvalo dolžan! Naj Vam postanem hvaležen še za srečo svojega življenja. Ne silite me v bridko nepokorščino, v nezakrivljeno kesanje, v grenko zavest, da moje sreče ni blagoslovila Vaša roka!

Neža. Ivan, iz tvojih besed zveni tvoja nesreča. Kako vesel si bil v prejšnjih časih, kadar si prišel na počitnice! Zdaj pa pohajaš zamišljen, sam po samotnih krajih. In kako sem se jaz prej veselila tvojega prihoda! Zdaj se ga skoraj bojim. Kam je izginilo tvoje in moje veselje, ko mene včasih kar premaguje želja, da bi odšel ti daleč proč, kjer bi ti ne zapeljevale oči srca in pameti! — Čuj, voz se je ustavil pred hišo. Pojdi klicat hlapca, da izpreže, potem pa stopi gori v Selce do strica, da nam preskrbi mlatičev! (Ivan odide.) Majhni otroci, majhne skrbi; veliki otroci, velike skrbi. Oh, kakšen bo konec!

Peti prizor.

Neža, Albert in Mira (kot popotnika).

Albert. Dober dan, mati!

Neža. Bog daj! Kaj bo dobrega?

Albert. Ali se bo dobilo pri Vas kaj kosila?

Neža. Nekoliko počakati bo treba. Pa saj mislim, da ne hodite po opravkih, ampak za kratek čas.

Albert. Kakor se vzame. Nekaj bi Vas vprašal.

Ali je v tistem groznem vojnem času pribežalo kaj beguncev v vašo vas?

Neža. Seveda, posebno ženske z otroki.

Albert. Ali jih je kaj pomrlo?

Neža. In koliko! Otroci so cepali kakor cvetje pod slano. Seveda, vročina in mraz, lakota in žeja, vsa nadloga je padla nanje. O nekaterih še imena nismo mogli izvedeti.

Albert. To je zanimivo!

Neža. Kakor se vzame. Ti siromački počivajo pri nas kakor padli vojaki v tuji zemlji. — Zdaj grem pa gledat, kaj se dobo za kosilo.

Šesti prizor.

Albert, Mira.

Albert. Ali si slišala, Mira, da je tukaj precej takih pomrlo, o katerih niso mogli izvedeti imena? Ali umeješ? Ali ni to zanimiva, prijetna novica?

Mira. Jaz ne vidim nobene posebne prijetnosti, Albert.

Albert. Ali ni prijetno slišati, da bo zdaj vendar enkrat tega večnega iskanja konec? Čudak je moj stric. Štirinajst let že pisari okrog in povprašuje po vsem svetu, kje da je njegova hčerka, njegova Lucija, in naju pošilja poizvedovat, kakor da bi jo midva najteže pogrešala. Umrla je, kaj se hoče! kakor toliko drugih. In da je prav tukaj umrla, to se mu bo dalo zdaj dopovedati.

Mira. Ne vem. Kolikrat sem ga jaz že tolažila, da naj se vdá v božjo voljo; on pa le vedno upa in upa in ravno to upanje je vzrok, da je proti nama tako skop.

Albert. Skop ravno ni, Mira.

Mira. Umazano skop. Ali mi nisi ti pred poroko obetal, da nama bo izročil svojo hišo v mestu? Kaj še! S seboj jo bo vzel, na oni svet. Tak starec, in kako se oklepa posvetnega blaga! Čakanja in oprezovanja sem se jaz naveličala.

Albert. Ali misliš ti, da jaz ne? In vendar morava biti previdna. Obveznosti nima stric proti nama nobene, in če se mu zameriva, sva dobila, kar sva dobila. Nevarnost se je zdaj nekoliko zmanjšala.

Mira. Dokler ni odstranjena, nama to malo pomaga. Ti se prehitro vdajaš hipnim nadam. Jaz vidim samo nov zaplet.

Albert. In jaz popoln razpletok. Samo izrabiti bo treba ugodno poročilo. Poslušaj! Sled za mojo bratranko Lucijo pelje naravnost v te kraje. Torej je ona semkaj pribežala. Drugič: Kar je bilo tukaj begunskih otrok, so ali pomrli ali našli zopet svojce. Tretjič in zadnjič: Lucija ni našla svojcev; torej je umrla in stričevo prazno upanje je pokopano. Postavil se bo spomenik z genljivim napisom, pretočilo se bo nekaj solz, opravilo se nekaj maš, dasi jih tak otrok ne potrebuje, in potem requiescat in pace!

Mira. Pojdiva na pokopališče pogledat tistih grobov brez imena!

Albert. Najprej k župniku! Tam dobiva najlaže potrdilo svojih slutenj.

Sedmi prizor.

Prejšnja, Neža (prinese en zavitek s seboj in ga položi na klop).

Neža. Pečenka se bo dobila in zrezek, zraven pražen krompir, solata ali v stročju fižol.

Mira. Torej dvakrat juho, enkrat zrezek, enkrat pečenko s krompirjem in solato! Za ta čas greva midva nekoliko po vasi; opoldne prideva nazaj. (Odideta.)

Osmi prizor.

Neža.

Neža (pogleda proti zvoniku). Koliko je pa že ura? Lucije še ni. Najbrž bo zavlačevala toliko časa, da se Ivan vrne, in potem nastanejo nove sitnosti. Sam ljubi Bog daj, da bi vse gladko steklo in da bi se ubogi fant potem spametoval! Saj ona je reva in jaz jo milujem; ampak moja skrb je moj otrok.

Deveti prizor.

Neža, Lucija (za na pot pripravljena), Lenka (s svežnjem v roki).

Lenka. Medve, mati, sva že tukaj. Ali nisem držala besede?

Neža. Si, Lenka; Bog ti povrni! Bala sem se že, da vaju ne bo o pravem času. Zunaj vasi čaka voz in glej, Lucija, jaz sem ti nekaj povila, kar ti bo prav prišlo, in nekaj denarja je priloženega. Jerebu v Bistrici sem pisala, da naj te vzame v službo. Pri njem je zmeraj dosti gospode; tam si boš prislužila v desetih, petnajstih letih doto, da se lahko omožiš. Zatorej nič ne žaluj!

Lucija. Ko mi je pa tako hudo, mama! Zdaj šele čutim, kakšna zapuščena sirota da sem. Komaj sem bila spoznala starše, me je nesreča iztrgala iz njih rok in v dolgih letih, v tujem kraju so mi izginili iz spomina. Ali še žive ali ne žive, ne vem, in če bi jih srečala, bi oni mene ne spoznali, jaz njih ne. In komaj sem se privadila drugemu kraju in drugim ljudem, moram naprej po svetu kakor nesrečna desetnica. Oh, saj vse nič ne pomaga. Ostanite zdravi in Bog Vam povrni, kar ste mi v teh letih dobrega storili, in pozdravite mi vse domače! Jaz imam vse tako rada.

Neža. Pozdravljala v tvojem imenu, Lucija, jaz ne bom. Vem, da imaš vse rada; ampak moškimi se kaj takšnega ne sme nikoli reči. Pri moških sta pamet in norost komaj za malo ped vsaksebi; zato moramo biti me pametne. Našemu Ivanu bo od začetka tudi hudo, to vem; sčasoma bo pozabil, če prideta vidva narazen, in to je za oba najboljše in najpametnejše. Zakaj to vendar tudi ti vidiš, da se vzeti ne moreta. Čemu si torej po nepotrebem srce težiti! Sina jaz ne morem zapoditi od hiše; tebi pa tudi ne kaže, da bi se tukaj starala, ko te morda v tujem kraju sreča čaka. Torej Bog te obvaruj! Poštena bodi, pridna bodi! Samo nekaj bi te še prosila: Semkaj nikar nič ne piši in ne pošiljaj nobenih pozdravil! Če ti bo česa treba, piši Lenki in z njo se bom jaz pogovorila. In zdaj z Bogom! Še križ ti naredim, da te bo Bog varoval. Do postaje te bo zapeljal naš sosed in do mraka boš že v Bistrici.

Lucija. Lenka, tega-le zavitka pa ne bom jemala s seboj; naj ostane pri Vas.

Lenka. Prav, Lucija. Posebnega tako ni. Tvoje stare igrače in nekaj perila iz otroških let je povezanega. Mislila sem, da ti bo za spomin.

Lucija. Oh, meni bi bilo najljubše, če bi izgubila ves spomin in začela iznova svoje življenje; koliko laže bi živela! Z Bogom za vedno! (Se poslovil, vzame zavitek Neži iz rok in odide.)

Deseti prizor.

Neža, Lenka.

Neža. Hvala Bogu! Skrb je odšla.

Lenka. In kako težko je šla! Koliko solz je pre-

lila zadnje noči! Naprej in naprej me je popraševala, kaj da je zakrivila, da jo pōdimo od hiše; z Ivanom da ni občevala nič drugače kot z drugimi vrstniki svojih let. Kar nisem ji mogla dopovedati, da se jaz zanjo nič ne bojim, ampak Vi da se bojite za sina in da bi moral ali ta od doma ali ona. Tolažila sem jo, da se čez nekaj let, ko bo Ivan že oženjen, zopet lahko vrne v naše kraje, če bo še hotela. Prav k srcu mi je šla njena žalost; saj se človek še na žival navadi in dekle je bila dobra in pridna, oh, kako pridna! Meni se bo tožilo po njej in kdo mi bo zdaj pomagal?

Neža. Jaz, Lenka. Ti si meni dobroto izkazala, ki je jaz ne bom pozabila. Eno košaro krompirja, en hlebec kruha in nekaj masti doboš takoj; samo malo počakaj! Ampak to ti povem, da ne pripoveduj nikjer, kam da je šla Lucija, in če dobiš od nje kakšno pismo, ne kaži nikomur razen meni!

Lenka. Oh, saj umejem, mati, saj nisem otrok. Bodite brez skrbi!

Neža. Glej, glej, naša gospoda je že nazaj.

Enajsti prizor.

Albert, Mira, prejšnji.

Albert. Da, opravila sva; ampak Vi nama niste povedali, da živi tukaj še ena begunka, Lucija, kakšnih osemnajst let stara.

Neža. Zdaj je ni več v našem kraju; je odšla. Lenka tukaj, moja gostinja, jo je zredila. Ta Vam lahko največ o njej pove, če Vas zanima. — Ali boste kosili zunaj na dvorišču ali notri v pivnici?

Mira. Kar tukaj boste pogrnili. (Neža odide.)

Dvanajsti prizor.

Albert, Mira, Lenka.

Albert (Miri). Neprijetno, kaj? (Lenki.) Torej Vi ste zredili begunko Lucijo; kako pa se je pisala?

Lenka. Tega jaz ne vem.

Albert. Ali se ni pisala Doljak?

Mira. Albert, ti ne smeš ženi odgovorov na jezik polagati. Kaj ne, Vi ne veste nič, kako da se je pisala.

Lenka. Res, da ne vem, in dekle tudi ni vedelo. Ko je bila majhna, je rekla, da je doktorjeva Lucija.

Albert (Miri). Doktorjeva Lucija! (Lenki.) Odkod ste jo Vi dobili?

Lenka. To je bilo tako. Moj brat je bil železničar pri Gorici v tistih strašnih časih. Ljudje so bežali pred sovražnikom in ta otrok se je v gneči in zmešnjavi izgubil. Brat ga je dobil pod enim vagonom, kjer je revče spalo utrujeno od pota, od strahu in bridkosti. Seveda se mu je smilila in tako jo je vzel k sebi; ampak mislil je, da ne bo za dolgo, in upal, da ne bo zastonj. Otrok je bil namreč gosposki, lepo oblečen, s tenkim perilom in drago igračo. Minuli so meseci, minulo leto, brat je čakal in upal naprej; toliko stroškov in sitnosti ni mogel zavreči. Saj veste, kaj je železničar na majhni postaji. Ko mu je pa nazadnje še žena umrla, je pripeljal Lucijo k meni v te hribe, češ, morda se vendar posreči izslediti starše in potem ne odide plačilo. Zato je tudi meni naročil, naj tistih kosov otrokove obleke ne zavržem, ker jih bo za pričevanje ob svojem času treba. No, brat je medtem umrl, prešlo je deset let in čez in tod ni nihče popraševal, nihče iskal, tako da sva z dekletom izgubili vse upanje. Zastonj sem jo redila, zastonj hranila tisti otročji drobiž, ki se še Lucija ne meni več zanj.

Albert. Kje pa ga imate?

Lenka. Tukajle je zavit. Dekle ga ni hotela s seboj vzeti.

Albert. Ali mi hočete pokazati?

Lenka. Zakaj pa ne? Saj je mala reč, ena punčka in nekaj perila. (Albert razvije sveženj in ogleduje z Miro perilo, kose obleke in igračo.)

Mira. Kje pa je zdaj ta Lucija?

Lenka. Kje je zdaj, tega Vam ne vem povedati; a gotovo je že daleč.

Albert. Koliko Vam dam jaz za vse to skupaj?

Mira. Morda se nama posreči, da doženeva, kdo da je ta Vaša Lucija.

Albert. Dvajset kron Vam dam.

Lenka. Saj še dveh ni vredno.

Albert. Tukaj imate denar in spravite! (Vzame zavitek.)

Lenka. Bog Vam povrni tisočkrat! Vi ste dober človek. Bog Vam daj srečo! Zdaj grem pa v hišo k materi, ki mi je nekaj obljubila. (Odide.)

Trinajsti prizor.

Albert, Mira.

Mira. Kar sva iskala, to sva našla. Ali si videl znamenje? L. D. Lucija Doljak. Kaj praviš?

Albert. Da si ti najlahkovernejša ženska tega sveta. Tebi pomenja vsak L. D. Lucijo Doljak.

Mira. Oh, čemu si ti toliko popraševal, čemu! To šarò, ki si jo kupil, bova takoj sežgala, da nama ne napravi nobene neprilike.

Albert. Nikakor ne, Mira. Jaz imam ves drug načrt. Te ostanke bova pokazala stricu. Če niso spomin njegove Lucije, dobro; če jih pa spozna za prave, kako bo vesel in srečen, da sva mu vsaj to prinesla!

Mira. Potem bo šele začel iskati. Čemu ga razburjati iznova, čemu buditi prazne nade! Če je Lucija umrla, naj počiva v miru; če pa še živi, ne pogreša več očeta, ki bi ga niti ne spoznala več. In kako hudo bi ji delo, če bi našla pač očeta, ljubljene matere pa ne! Zdaj se je že privadila novim razmeram in ne želi nobene izpremembe več.

Albert. Nič se ne boj, Mira! Moj načrt bo napravil vsemu iskanju in pričakovanju konec. Jaz porečem stricu, da naju je sled pripeljal na Dobravo, Lucije pa, žal, da nisva mogla izslediti — to je gola resnica — pač pa da sva izvedela, da je nekaj begunskih otrok, o katerih se ni moglo dognati, kdo in odkod da so, gori pomrlo in da leže ondi pokopani. Da je vse to res, za to so priče na razpolago. Potem pokaževa te ostanke. Naj bodo, čigaver hočejo, njegovo upanje in hrepenenje jih bo spoznalo za prave, za last in spomin izgubljene hčerke. Hkrati bo zvedel, da ni o Luciji ne duha, ne sluha, kar je popolna resnica. Tako se bo preveril, da je umrla. Iskanja in razburjanja bo konec; pomiril se bo stric in midva. In kar je najlepše, v vsej zgodbi ni ne ene laži.

Mira. Jaz ne vem, če ni moja misel boljša. Vsa sem vznemirjena in ne morem se iznebiti čudnih slutenj.

Albert. Draga moja, kakor si se prej preveč zanašala na svoje želje, tako se vdajaš zdaj nepotrebne strahu. Takšne ste ženske; zdaj se smejete, zdaj jočete; zdaj ljubite, zdaj sovražite; samo ne mirujete nikoli. Tvoje upanje se je nekoliko pomajalo. Kaj če to? Trdnim

stavbam ni majhen potres nič nevaren; veliki pa so tako redki, da jih pameten človek ne jemlje v poštev. Bodi mirna in zanesi se na mojo prebrisanost, ki mi je že tolikrat pomagala, in na prijaznost usode, ki nama tako lepo v roke streže!

Mira. Stric bo hotel gotovo tudi sam semkaj priti in kaj, če bo naletel na to žensko!

Albert. Nič se ne boj! Če pride semkaj, ga bova midva vodila. Videl bo, kar bova midva hotela, slišal, kar bo nama všeč. Kadar popotuje kak vladar po deželi, ali se ne sestavi program tako podrobno, da ne more nikoli zapaziti, da bi kak podložnik ne bil popolnoma srečen in zadovoljen?

Mira. Meni gore tla pod nogami. Jaz komaj čakam, da zapustim ta nesrečni kraj.

Albert. Po kosilu se takoj odpeljeva.

Mira. Meni ne diši nobeno kosilo; tako sita sem vsega, kar sem videla in slišala.

Štirinajsti prizor.

Neža (z miznim prtom), Lenka (s košaro v rokah), prejšnja.

Neža. Takoj pride juha na mizo.

Lenka. Še enkrat: Bog Vam povrni, dobri gospod; in blaga gospa, Bog Vam daj zdravje!

Drugo dejanje.

(Veranda gostilnice v Bohinjski Bistrici. Pred verando vrt. Dohod z desne in leve. Tri, štiri pogrnjene mize s stoli. Razgled na gore.)

Prvi prizor.

(Na eni strani verande za mizo) dr. Doljak, (zraven njega) Albert (ki bere novine) in Mira. (Ti so odzajtrkovali. Na drugi strani) dva letoviščarja (ki ogledujeta pokrajino in se menita med seboj).

Doljak. Zdaj so pokopane zadnje nade, ki so mi še držale življenje pokoncu. Velikokrat sem bil že prevarjen; a vselej je še oživelo upanje. Zdaj umira brez rešitve. Srce se še upira, a ne more več slepiti trezne glave.

Albert. Stric, nikar si ne grenite zadnjih let svojega življenja s takimi mislimi! Nikar ne obupujte! Morebiti se pa motite, ko mislite, da imate ostalino svoje Lucije v rokah. Bog ve, čigava je. Mestni otroci imajo vsi podobne obleke in podobne igrače.

Doljak. Nikar me ne tolaži, Albert! Saj vem, da prihajajo besede iz dobrega srca.

Mira. Iz najboljšega, striček.

Doljak. Ampak jaz sem na prvi pogled spoznal Lucijino drobnjav. Ravno to punčko sem ji bil jaz sam kupil. Očak Jakob je tako spoznal okrvavljeno suktnjo svojega sina Jožefa.

Albert. Nazadnje je pa Jožefa vendar še našel.

Mira. Striček, ali Vam ni hladno? Dovolite, da Vam ogrnem svoj šal! Otožnim mislim se pa nikar ne vdajajte! Tak lep kraj, tak lep dan; Vi pa tako žalostni! Oh, kako nama to hudo dé!

Doljak. Ne zameri, ljuba moja, da ti jaz s svojo žalostjo grenim mlado veselje! Naj se nažalujem; saj se bom zopet pomiril.

Mira. Vi ste tako žalostni, ker vedno ogledujete tiste žalostne ostanke. Kako se Vam more zaceliti rana, če jo vedno iznova oderete?

Doljak. Oh, pusti mi to milo ostalino, ta sladko-žalostni spomin preljubega otroka! Bog ve, kako se je godilo nesrečni hčerki, dokler ni od bridkosti in siroččine umrla! Bog ve, kje počiva njeno nedoraslo telo.

Albert. Na Dobravi, če imamo res njeno ostalino v rokah, v krasnem gorskem kraju. Nagrobni spomenik, stric, bom že jaz preskrbel. Čemu bi se Vi trudili na Dobravo, ki leži tako od rok?

Mira. Neprijetna pot bi Vas tudi utegnila zelo pretresti. Vi uživajte lepo poletje v tem divnem kraju; nama pa prepustite rodbinske dolžnosti!

Doljak. Hvaležen sem ti, Mira, za tvojo ljubav. Kako prijetno, če grejejo človeka v mrzli starosti topla srca!

Drugi prizor.

Lucija (kot strežajka pride pospravljat z mize), prejšnji.

Prvi letoviščar. Gospodična, moj náklon.

Drugi letoviščar. Pozdravljena, gospodična!

Lucija (Doljakovim). Ali smem še s čim postreči?

Mira. Ne. Odnosite posodo! Koliko časa bo še stala na mizi? Vas ni nikoli priklicati. (Lucija pobere posodje in se obrne.) Nate! Še ta prtič vzemite! (Vrže prtič za njo.) Nerodna ženska! (Oba letoviščarja se sklónita pobirat.)

Prvi letoviščar (drugemu). Kakšna jara gospoda!

Drugi letoviščar (prvemu). Kveder na parketu.

Albert. Gospoda, prosim, vedite se dostojno in ne žalite častitljivega starčka!

Prvi letoviščar. Z zgledom učite, ne z besedami! Presmešno.

Drugi letoviščar. Častitljiv starček, kaj?

Doljak (vstane). Jaz grem v svojo sobo po površnik in palico, ker se hočem nekoliko izprehoditi. (Odide.)

Albert. Mi hočemo imeti mir, mi plačujemo.

Prvi letoviščar. Gostov zastonjиков gospod Jereb sploh ne trpi; toliko značaja pa ima.

Tretji prizor.

Gostilničar Jereb (prihiti), prejšnji razen Doljaka.

Jereb. Kaj pa je? Kaj pa je?

Mira. Oh, ni vredno, da bi govorili. Zaradi ene strežajke se ne bomo prepirali.

Jereb (letoviščarjema). Gospoda odhajata? Ali hočete kegljati, ali želite ključa do čolnov?

Drugi letoviščar. Hvala, gospod Jereb! Mislim, da ne pojdeva daleč. Zdravi za ta čas! (Odideta.)

Četrty prizor.

Albert, Mira, Jereb.

Albert. Kdo pa je ta nova strežajka, ki se tadva gospoda tako zavzemata zanjo?

Jereb. Lucija? Brhka je, kaj? Moški jo prav lepo gledajo, ženske pa ne. Je že taka navada. Brhkega fanta imajo moški in ženske radi, brhkega dekleta pa samo moški. Sicer je pa sirota, brez očeta in matere; to se pravi: morebiti ima še starše, ampak ona ne ve zanje in oni ne za njo; begunka je.

Mira. In zelo mlada.

Jereb. Osemnajst, devetnajst let.

Albert. Odkod pa je prišla?

Jereb. Z Dobrave, precej daleč odtod. — Milostiva, ali Vam je hladno?

Mira. Nič hudega. Včasih me tako izpreleti. Ali bi mogla dobiti kupico limonade?

Jereb. Takoj, milostiva, Vam jo prinesem, takoj, v tem trenotju. (Odhiti.)

Peti prizor.

Albert, Mira.

Mira. Moje slutnje! Ona je. Na prvi pogled mi je to razodelo moje ubogo srce.

Albert. Smola!

Mira. Ta strežajka mora proč, takoj proč. Dokler bo tukaj, nimam jaz nobenega pokoja.

Albert. Vse prav, Mira; a to je treba lepo, mirno urediti. Gostilničarju morava dopovedati, da je v njegovo korist, če odslovi to strežajko. Dobiti se mora kak razlog.

Mira. Za božjo voljo! Ali ni dosti razloga ta prepir, ki ga je ona zakrivila?

Albert. To se bo videlo.

Mira. Drugač pojdemo pa mi. Skupaj ne moremo živeti.

Albert. Za to bo pa treba strica pridobiti in samega ne smeva ta čas nikamor puščati.

Mira. Oh, Albert, zakaj nisva sežgala tiste šare, kakor sem jaz hotela! Toda ti, ti nisi hotel; ti si vedno pametnejši. Zdaj imava. Stric nosi tiste ostanke s seboj in jih ogleduje in joče; nad nama pa visi Damoklejev meč, ki se bo utrgal, kakorhitro zagleda Lucija svojo robo.

Albert. Saj bomo kmalu vsaksebi. Sicer pa le poglej, kako stric hira in gine ob spominkih svoje hčerke! Morebiti ga bo usmiljena smrt kmalu rešila teh bridkosti.

Mira. Oh, ti vedno upaš.

Albert. In ti se vedno bojiš.

Mira. Ker me vedno preganja misel, da nama usoda nastavlja zanke, ki se bodo zadrignile, kadar bova zadošti zašla.

Albert. Nepotrebne skrbi, strahovi ob belem dnevu. Ali nisem premislil jaz tudi skrajnjega, najneverjetnejšega, najžalostnejšega slučaja? Če nama namreč vsi načrti izpodlete, če spozna stric res svojo hčerko, ali je nisva pripeljala ravno midva in ravno s to ostalino, s to šaro v

njegovo naročje? Kateri oče ne bi bil hvaležen takim do-
brotnikom? Najin položaj je ta, da dobiva ali vso de-
diščino — in to je najverjetnejše — ali pa da si ohraniva
svoje pošteno, dobro ime s precejšnjim deležem vred. Taka
je moja politika. Legati se ne sme poštenjak nikoli; res-
nice govoriti, kadar ne kaže, pa ni dolžan. Zatorej nikar
ne vznemirjaj sebe in mene!

Šesti prizor.

Prejšnja, Jereb.

Jereb (prinese limonado). Reči pa moram, da je ta
Lucija poštena in pametna; si pač misli s Prešernom:
Me pa hoč' mo bit' ženice, ljub'ce ne za kratek čas.

Albert. Naj si misli, kar hoče; ampak tega nepri-
jetnega, nepotrebnege prepira je ona kriva, ona s svojo
nerodnostjo in impertinentno pristranostjo, ki streže mla-
dim gospodom, goste, ki ji niso všeč, pa zanemarja.

Mira. Mi, gospod Jereb, smo najmiroljubnejša, naj-
skromnejša stranka; ampak vsega človek ne more prenesti.

Albert. Do zadnjega časa smo bili prav zadovoljni
pri Vas; odkar pa streže ta Lucija, nam ne ugaja gostilnica
več, in če ne bo drugač, si bomo morali prebrati.

Jereb. Oh, če bi bil jaz le količkaj slutil, da imate,
milostiva, kak povod pritožbi, takoj bi bil napravil red.
Zakaj mi niste že prej tega omenili? Jaz sem bil uverjen,
da so z Lucijo vsi gostje zadovoljni.

Albert. Vi ste poslušali samo mlade samce, ki
so bili naglas zadovoljni; nas, ki smo bili natihem ne-
jevoljni, niste slišali.

Mira. Saj mora biti tudi Vam neprilično gledati,
kako ji gospodje dvorjanijo in hišo v slabo ime spravljajo.

Jereb. A ona ne daje nobenemu nobenega povoda
ali pobude. Za nobenega častilca se ne zmeni nič; omo-
žila se bo pa morda prej ko marsikatera druga.

Mira. Torej ima že tudi snubca.

Jereb. Da, in bridko resnega.

Albert. Nas to jako malo briga.

Mira. Kakšnega stanu pa je?

Jereb. Najrajši bi bil zakonskega; a so zadržki, ne
cerkveni, ampak zelo posvetni. Visokošolec je, ki še nima
službe, iz njenih krajev doma. Snoči je prišel za njo.

Mira. To je nov povod, da ji odpoveste službo. Takšnega razmerja menda vendar ne boste gledali!

Jereb. Čisto nedolžna reč, milostiva. Ona je tako modra, da ne pusti nikogar blizu, in on tako zaljubljen, da je srečen, če jo oddaleč gleda.

Albert. Ugled Vaše hiše pa vendar trpi. Če se imata rada, naj se vzameta; a da bi gostje tako neslano ljubovanje gledali, ne smete zahtevati. Mi vsaj nismo tako potrpežljivi in jaz Vam kar naravnost povem, da mora Lucija od hiše, ali pojdemo mi. Odkrita beseda je najboljša in pogajati se mi ne maramo.

Jereb. Težava! Za take ljube goste bi mi bilo res žal, da odkrito povem, po drugi plati je pa tudi hudo ubogo služkinjo brez pravega vzroka od hiše poditi.

Mira. Brez pravega vzroka! Albert, ali si čul?

Jereb. Ne zamerite, milostiva! Človek se časi zaleti. Mi se ne bomo ločili, in da se Vi ne boste več pritoževali, za to bom jaz skrbel. Klanjam se, milostiva.

Mira. Ampak ta odpoved, gospod Jereb, je Vaša stvar; nas ne vtikajte vmes!

Jereb. Brez skrbi, milostiva! (Odide.)

Albert. Prav, Mira, da si to pripomnila. Za videz ali sum, da mi komu kruh odjedamo, bi se jaz lepo zahvalil. Za vsak slučaj bo pa treba strica tudi na odhod pripraviti; zakaj Lucija še ni šla, in če pojde, ne pojde morda daleč. Za nas pa je tem boljše, čim dalje smo narazen.

Sedmi prizor.

Doljak (s torbico in palico), Albert, Mira.

Mira. Ah, stric, Vi ste zbežali med prepikom in niste slišali, kakšne psovke so letele na mene in Alberta.

Albert. A jaz sem tema neotesancema tako gorke pravil, da sem jima kmalu sapo zaprl.

Mira. Celo Vas sta žalila in sramotila, striček. „Jara gospoda“ ni bila tolikanj proti meni naperjena, ampak proti Vam in Albertu. In tak prepir se lahko vsak dan ponovi. Jaz tega ne prenesem.

Albert. Jaz bi tudi rekel, da si poiščimo kakega drugega letovišča. Dražje ne bo nikjer, udobnosti pa povsod več.

Mira. Oh, striček, odpeljimo se!

Doljak. Ali veš, ljuba Mira, kaj ni bilo prav? Ti si nekoliko preostro prijela strežajko, ki je vendar sirota in si mora z delom svojih rok služiti vsakdanji kruh.

Albert. Kdo pa Vam je povedal, da je sirota?

Doljak. Uboga služkinja je, to mislim reči.

Mira. Skrajno zoprna. Kako gleda izpod čela! Njeno smehljanje je prezirljivo, izzivalno, žaljivo.

Doljak. Ti se motiš, draga moja. Ali more kak človek prijazneje gledati? Tako tople so njene oči in meni se zde tako znane, kakor če bi jih bil ne vem že kje videl. Izmed vseh strežajk je ta najvljudnejša in najpozornejša; zato je tudi vsem gostom pogodu.

Mira. Moški že vedo, zakaj jim je pogodu, jaz pa tudi. Žensko zna samo ženska prav soditi. Meni pa ne preseda samo ta strežajka, ampak vsa družba, neizobražena in ohola; preseda mi gostilnica, kjer se za drag denar skoraj ničesar ne dobi, in naveličala sem se kraja, ki je tako enoličen in dolgočasen.

Doljak. Ne bodi tako izbirčna, ljuba moja! Meni ugaja tukaj podnebje, pokrajina, hrana, vse. Štirinajst dni bomo vendar še ostali. Zdrava za sedaj! Jaz grem v gozdiček. (Odide.)

Mira. Ali ga vidiš? Zopet nese torbico s seboj.

Albert. Še štirinajst dni, Mira!

Mira. Oh, Albert, meni je tako čudno pri srcu. Kako rada bi se pregovorila, da ni istina, kar se godi, ampak težke sanje! Časi se mi je sanjalo, da se mi bliža grda pošast in me gleda predirljivo, porogljivo, s peklenko zlobo in pase grozne oči po mojih mukah; jaz hočem bežati in ne morem, zakričati in ne morem. In zdaj prehajajo v resnico prejšnje sanje. Bežati in kričati ne smem, hliniti moram radost in zadovoljnost in mir, dokler me ne ugrabi pošast. Oh, kdaj bo konec! Tako se melje popotniku, ki je zašel v gorah, prod pod nogami; pod rokami se mu lomi skalovje, kolena se mu šibe, mrzel pot ga obliva, črno se mu dela pred očmi in strahoma čaka, kdaj mu odpovedo moči, kdaj se mu zvrta v glavi in mu zmanjka tal.

Osmi prizor.

Prejšnja, Jereb, (pozneje) Ivan.

Jereb (vzame prazno kupico z mize). Poglejte, milostiva, tamle prihaja snubec naše Lucije.

Albert. Ah, to je moj prijatelj z univerze, Ivan Zavrl. Pozdravljen, Ivan!

Mira. Jaz grem gledat, kaj da striček dela. (Odide.)

Albert. Ivan, ali si res ti? Dobro došel!

Ivan. Bog te sprimi, prijatelj! Kaj pa ti tukaj?

Albert. Na letovišču sem s soprogo in stricem.

Jereb (Ivanu). Ali smem kaj prinesiti, gospod Zavrl?

Ivan. Pozneje. Zdaj imam še eno pot. (Jereb odide.)

Deveti prizor.

Albert, Ivan.

Albert. No, in kaj ti?

Ivan. Zasebne zadeve. Če tebe pogledam, se mi budi želja, da bi tudi jaz postal, kar si ti.

Albert. Namreč?

Ivan. Srečen soprog.

Albert. To ni taka težava; vendar je pa treba dveh. Ali imaš že kaj izbranega?

Ivan. Seveda; ampak ravno to je težava. Doma sem se popolnoma sprl, ker mi branijo.

Albert. Ah, čudno! Zakaj pa?

Ivan. Zato, ker ona nima denarja, ker ni pravega rodu in ne vem kaj še vse. A jaz ne odneham, ne odneham za ves svet.

Albert. Prav imaš. Jaz sem tudi samo svoje srce poslušal in sem srečen. Kje pa biva tvoja izvoljenka?

Ivan. Da ti naravnost povem, Albert, moja izvoljenka ni blagorodna gospodična.

Albert. Kaj za to? Pošteno kmetsko dekle je boljše od marsikatere gospodične.

Ivan. Ti si moj prijatelj; tebi lahko zaupam. Glej, ravno tukaj, pri Jerebu je v službi, Lucija.

Albert. Ah, Lucija, dražestna mladenka. Imeniten okus imaš, prijatelj. A če jo misliš res vzeti, bi ti jaz svetoval, da jo vzemi kmalu. Razloge ti povem, ker sem tvoj prijatelj. Imenitnega okusa namreč nimaš ti sam. Vzemi jo takoj, če ne za ženo, vsaj iz te službe!

Ivan. Da, če bi šlo vse tako lahko; a ravno v domačih krajih so ovire največje.

Albert. Saj nisi navezan na domače kraje. Mlad človek, ki ima glavo in srce, uspeva še laže v tujini, kjer ni toliko zavisti in tekmecev.

Ivan. Na to sem že tudi mislil in sem tudi rekel doma: Pregnali ste Lucijo, z njo ste pregnali mene. — Amerika mi je prišla na misel.

Albert. Jako pametna misel. Kaj pa je dandanes Amerika? Ljudje, kmetski ljudje, neizobraženi ljudje romajo tja kakor na svete Višarje. In kaj te ovira?

Ivan. Veš, prijatelj? Med nama rečeno, denarja nimam.

Albert. Tega ti priskrbim jaz. Tu moja roka.

Ivan. Pristrčna hvala, Albert! Ti si zvest, dober, nesebičen prijatelj. Na svidenje!

Albert. Toda, Ivan, pomni dobro, kar sem ti namignil! Tvoja izvoljenka biva na jako nevarnem kraju. Daj malo opazovati in videl boš, kako ji vsi moški dvorjanijo, kako jo zalezujejo. Pravzaprav je to čisto naravno in morebiti ima kateri tudi poštene, resne namene. Jaz na tvojem mestu bi ne pustil noben dan in nobeno noč Lucije tukaj.

Ivan. Oh, jaz vse to slutim in hudo mi je, prav hudo. Zdrav za ta čas! (Odide.)

Albert (zase). Amerika, dobra misel, imenitna misel. — Zdaj imam tri načrte. Eden se mora posrečiti.

Deseti prizor.

Albert, Mira.

Mira. Stric se vrne vsak čas. V gozdičku ogleduje in poljubuje svoje svetinje.

Albert. Mira, meni se budi novo upanje.

Mira. Ki bo kmalu zopet zadremalo.

Albert. Glej, ta moj prijatelj Ivan bi vzel Lucijo rajši danes ko jutri; tako sem ga jaz podkuril. Ampak v domačem kraju so težave, zapreke, ovire. Jaz sem mu vdehnil misel, da naj gre v Ameriko in odpelje izvoljenko s seboj.

Mira. Ali pojmeta?

Albert. Jaz upam. In zakaj ne bi šla v Ameriko in tam srečno in veselo živela, če jima doma branijo? Kaj je lepšega na svetu kot blago družinsko življenje, če mož in žena enih misli in enega srca svoji sreči in sreči svojih otrok živita!

Mira. Jako lepo in genljivo.

Albert. Mira, ali nisva midva tudi srečna?

Mira. Oh, seveda. A kako ju hočeš spraviti v Ameriko, ko najbrž niti denarja za pot nimata?

Albert. Mi jima ga bomo priskrbeli.

Mira. Torej novi stroški.

Albert. Če rečem jaz mi, menim strica.

Mira. Ali ne gre tudi to takorekoč iz najinih žepov?

Albert. Mira, čudna si; ne zameri! Noč in dan te vznemirjajo slutnje in strahovi; a da bi jih enkrat za vselej pregnala, tega ti ni mar. Glej, če pomoreva midva tema dobrima, blagima rojakoma v srečen zakon, odvrneva pretečo nevarnost, zabraniva nesrečo in storiva hkrati lepo dobro delo. Kako mirno bova potem živela, ko bova vedela, da se razprostira vesoljno morje med nama in Lucijo, in ko nama bo morala vest potrditi, da sva lepo, plemenito ravnala z ljudmi, do katerih nimava takorekoč nobenih dolžnosti!

Mira. Pustiva to!

Albert. Kakor ti drago; a nikar ne misli, da je denar, ki ga potrošiva, izgubljen. Ivan je tako idealen mladenič, da ga bo vzel samo na posodo, in lahko se zaneseva, da nama ga vrne v kratkem času z dobrimi obrestmi.

Mira. Kaj pa, če se bo stric ustavljal in ne bo hotel šteti?

Albert. Če mu midva lepo razloživa usmiljenja vredno usodo mladega para, se ne bo ustrašil majhne žrtve, zlasti ker mu je Lucija kar k srcu prirasla. Ali umeješ, Mira, ali vidiš nevarnost? Najina prošnja za Ivana in Lucijo se mora zdeti vsakemu človeku lepa in nesebična. Z njo se bova stricu posebno prikupila. Da je ta ženska begunka, tega stric ne sluti in omenjati ni treba nič. Za njen zakon, za potovanje v Ameriko in za najino dobroto je to brez pomena.

Mira. To vem sama in me ni treba učiti.

Enajsti prizor.

Prejšnja, Ivan.

Albert. Ah, Ivan, že nazaj? Moja soproga Mira.

Ivan (ji poljubi roko). Jako drago mi je, milostiva.

Albert. Moj najboljši prijatelj, Ivan Zavrl z Dobrave.

Mira. Ah, prekrasno! Upam, da se kmalu dobro seznanimo.

Dvanajsti prizor.

Lucija (prinese Ivanu piva), prejšnji.

Albert (zaupno Ivanu). Midva ne bova motila. Pomni, kaj sva govorila, in dobro se pomeni! Moja beseda velja. Mira, pojdiva po strica!

Mira. Na svidenje, gospod Zavrl!

Albert (pri odhodu Miri). Škoda, da si bila ti z Lucijo tako neprijazna. (Odideta).

Trinajsti prizor.

Ivan, Lucija.

Lucija. Ali ti je znan ta gospod?

Ivan. To je moj prijatelj Albert Doljak. Z menoj je študiral. Ker pa ima bogatega strica, ki mu je prepustil nekaj posestva, mu ni treba učenosti več. Rajši se je oženil.

Lucija. Posebno prijazna pa ni videti njegova soproga.

Ivan. Oh, Lucija, ali si vse premislila? Odloči se in pojdi z menoj! Glej, jaz zapuščam dom in mater in brate in sestre zaradi tebe; zakaj ti si mi več kot vse na svetu. Kaj pa bi ti zapustila meni na ljubo? Za tvoje starše ve samo Bog, doma nimaš, sorodnika ne poznaš nobenega, nikogar ni, ki bi te ljubil, ki bi te branil razen mene. Koliko bi torej ti žrtvovala, če greš z menoj? Ali ni moja žrtva mnogo večja?

Lucija. Seveda. Tako velika je, da mi ne dopušča vest, da bi jo sprejela. Kaj sem jaz, da bi se kdo žrtvoval za mene? Ali bi ne bila to brezobzirna, neusmiljena oholost? Nekrščanska je zahteva, da naj se za nas žrtvujejo oni, ki so z nami enakovredni, enakopravni, naši bratje in sestre. Mati se žrtvuje za svoje otroke, ker je zaradi njih na svetu. Ti pa nisi na svetu zaradi mene. Plemenit človek se žrtvuje prostovoljno za sobrate v nevarnosti; a jaz vendar nisem v nobeni nevarnosti in Bog ne daj, da bi jaz zahtevala za svojo srečo kakšno žrtev!

Ivan. Bistroumna si, Lucija, in dobro si me zavrnila; vendar sem ti hvaležen za lepo besedo o svoji sreči. Glej, jaz mislim pravzaprav na svojo srečo in svoji sreči žrtvujem, kar žrtvujem, in če se tebi zdi, da postane moja sreča tudi tvoja, ne ustavljaljaj se skupni sreči.

Lucija. Oh, kakšna bo ta sreča! Namesto blagoslova mojih staršev me bo spremljala v zakon kletev tvoje matere, moje družice bodo solze in jok in tvoj starejšina grenki kes.

Ivan. Glej, Lucija, sama si rekla, da nima nihče pravice zahtevati, da bi se kdo drug zanj žrtvoval, in najmanj smejo starši svoji dozdevni, namišljeni sreči žrtvovati srečo svojih otrok. Mati je zaradi otrok na svetu, ne narobe.

Štirinasti prizor.

Doljak, Albert, Mira, prejšnji.

Albert. Če dovoliš, Ivan, prisedemo k tebi. Moj stric, dr. Doljak, veleposestnik; Ivan Zavrl, jurist.

Ivan. Čast mi je.

Doljak. Nečak mi je že toliko o Vas pravil, da se prav veselim Vas osebno spoznati.

Lucija. Kaj smem prinesti?

Doljak. Jaz počakam do kosila.

Lucija. In milostiva?

Mira. Kakšen imate sladoled?

Lucija. Vanilijo, oranže, jagode.

Mira. Ali imate ananas?

Lucija. Danes nimamo.

Mira. Ali imate marelice?

Lucija. Žal! tudi ne; jutri se bodo dobile.

Mira. Ali vsaj višnje?

Lucija. Tudi nimamo.

Mira. Ničesar nimate; zato tudi ni treba nič nositi. (Lucija odide). Glejte, striček, ničesar se ne dobi. Naše gostilničarje bi bilo treba poslati nekoliko po svetu, da bi videli, kako se drugod gostom streže. Naše gostilnice se samo v cenah kosajo s švicarskimi in nemškimi; a tam imamo za denar vse udobnosti; tukaj se moramo zadovoljevati z zdravim podnebjem in s krasotami narave.

Petnajsti prizor.

Doljak, Ivan, Albert, Mira.

Doljak. Mira, ti vse preveč zahtevaš. Toda preidimo na glavno točko! Ne zamerite, gospod Zavrl, da se dotaknem jaz nekoliko Vaših rodbinskih razmer! Albert mi je namreč povedal, da se Vi zanimate za gospodično,

ki ravnokar ni mogla Miri z nobenim pravim sladoledom postreči, da jo hočete vzeti za ženo. Ker Vam pa mati brani, jo hočete odpeljati v Ameriko.

Ivan. Da, gospod doktor, tako sem odločil.

Doljak. Meni se zdi to nepremišljeno. Ne zamerite moji odkritosrčnosti! Počakajte par let, da doboste primerno službo! Potem se lahko doma oženite.

Ivan. Vi, gospod doktor, ne poznate moje matere; ona bo vedno branila.

Doljak. V takem slučaju, ko gre za srečo Vašega življenja, ima mati samo posvetovalen glas. Svet svoje matere morate poslušati, ker je gotovo nesebičen; sklepali boste Vi.

Albert. Kaj pa, stric, če izvoljenka ne bo čakala? Saj poznamo ženske.

Doljak. Potem bo gospod Zavrl spoznal, kako prav mu je svetovala mati.

Mira. Ampak to spoznanje, striček, bo moral plačati s svojo srečo. Ženskam pa ne smemo vihravosti tolikanj zameriti. Moški dobi, kadar hoče, za eno zaročenko deset drugih; če pa zamudi dekle iz nižjih stanov, recimo služkinja, le eno samo priliko, ali sme upati še v drugo? Zato se ne smemo pritoževati, če ni zanesljivejša od moškega. Očak Jakob je služil sedem let za svojo nevesto; a da bi služila kakšna nevesta sedem let za svojega ženina, ni ne pričakovati, ne zahtevati. Taka zahteva bi bila malo viteška.

Albert. Jaz sem tudi opozoril Ivana, da je posel strežajke pri razposajenih letoviščarjih nevaren, zlasti če je katera tako krasna.

Doljak. A zakaj se ne vrne ta strežajka domov?

Ivan. Ravno zaradi moje matere je morala od doma. To je žalostno poglavje. Kar je moja mati zakrivila, to moram in hočem jaz poravnati. Bog ne daj, da bi nedolžen človek trpel zaradi mene! Njo je ona zapodila od doma; jaz pojdem sam. Prijatelj Albert me je potrdil v mojih mislih in mi obljubil tudi začasno pomoč, za kar sem mu zelo hvaležen. To mi je kakor migljaj z nebes.

Doljak. Taki migljaji so največ slepila naših želja in naše trme. Počakajte, da se beseda uleti! Prehitro storjeno je vselej izkaženo.

Ivan. Pristrčna hvala za Vašo dobrohotnost, gospod doktor! A jaz sem vzel vse razloge pro in contra v poštev, preden sem prišel do svojega sklepa.

Albert. Midva z Ivanom sva vse dobro premislila in preudarila.

Mira. Srčnost velja, gospod Zavrl. Pogumnega kavalirja imajo dekleta rade.

Doljak. Ali je gospodična tudi teh misli?

Ivan. Upam, da jo bom pregovoril.

Albert. Mi bomo pomagali.

Doljak. A so še druge ovire. Vi ste pač polnoleten, gospod Zavrl; a ona je videti nedoletna, pod varuštvom in potrebuje ne samo potnega lista, ampak tudi dovoljenja svojih staršev.

Albert. Oh, to se bo vse dobilo.

Šestnajsti prizor.

Lucija, prejšnji.

Lucija (Ivanu). Ali prinesem še piva?

Doljak. Gospodična, kako pa Vam je ime?

Mira. Prinesite piva, prinesite! Ali ne vidite, da je vrček prazen?

Lucija. Prosim. (Odhiti).

Sedemnajsti prizor.

Prejšnji brez Lucije.

Ivan. Preslišala je, kar ste vprašali, gospod doktor. Lucija ji je ime.

Doljak. Ah, Lucija. Ali imajo vse Lucije tako lepe svetle oči. Moja uboga rajna hčerka je imela ravno takšne in je bila tudi Lucija.

Albert. V teh krajih je to prav navadno žensko ime. — Da bi pa ženin ne mogel pregovoriti neveste, da odide z njim, je izključeno. Ampak druga nevarnost je: ženska menja svoje sklepe trikrat na dan. Danes jo pregovorite, jutri bo začela premišljevati, pojutrišnjem omahovati, potem se bo obotavljala, nazadnje skesala. Zato je treba hiteti, gospod Zavrl.

Doljak. Koliko pa je stara Lucija?

Ivan. Mislim, da je v devetnajstem letu.

Doljak. Čudno, prečudno.

Mira, No, striček, da je kako dekle devetnajst let staro, je sicer lepo, čudno pa nič. Takih slučajev imamo na stotine.

Doljak. Oh, in med njimi mojega.

Mira (živahno). Že prihaja nevesta. (Luciji). Gospodična, mi smo Vas že zaročili in vse ukrenili, da bo kmalu poroka. Z gospodom ženinom pojdete lepo v Ameriko, kjer Vas čaka sreča. Kaj bi tukaj za majhno plačo služili, ko postanete onstran morja takoj sama svoja gospodinja in gospal! To službo tukaj boste vendar z lahkim srcem pustili.

Osemnajsti prizor.

Lucija, prejšnji.

Lucija. Saj jo bom morala; gospodar mi je že ukazal, da naj si poiščem druge.

Doljak. Zakaj pa vendar?

Lucija. Nič ne vem, kaj sem se zamerila.

Mira. To je brezsrčno, brezobzirno ravnanje.

Albert. Ampak nov migljaj, Ivan, slučaj, ki ni slučaj. Poslušajte, gospodična, notranji in tudi zunanji glas!

Lucija. Ah, težka je odločitev in še težja bo ločitev.

Doljak. Odločevali bodo pravzaprav Vaši starši, Lucija; brez njih dovoljenja ne morete nikamor.

Lucija (z bridkim nasmehom). Oh, kako bi bila jaz srečna, če bi res odločevali moji starši!

Ivan. Pisala boš Lenki ali pa še boljše, če pošljem jaz zanesljivega človeka tja do nje, in tam se bo vse uredilo.

Mira. Gospod ženin ni zastonj jurist; on ve bolje kot mi, kako se take stvari oskrbe. Prisrčno čestitam najprej Vam, gospod Zavrl, in potem tudi Vam, gospodična. Takšnega para je sam Bog vesel in veseliti se ga mora vsak dober človek. Zdaj pa pojdimo, striček, da se mlada dva sama pogovorita, ko si imata toliko povedati, prilike pa tako malo!

Doljak. Še nekaj, gospodična, bi Vam jaz svetoval.

Mira. Drugikrat, striček, drugikrat, pozneje.

Albert. Saj bomo še govorili. Zdaj pojdimo! (Ga vlečeta s seboj).

Mira (Albertu). Za božjo voljo! Jaz skoprnim.

Tretje dejanje.

(Ulica v Ljubljani. Na eni strani drevje s par klopmi, na drugi hiše in v eni hiši pri tleh pisarna izselniškega opraviteljstva s kričečim napisom in vabilom.)

Prvi prizor.

Albert, Mira (sedita na klopi, vstajata od časa do časa in se ozirata po ulici).

Mira. Ni ju še, ni ju še. Še en dan, še ta dan; potem se bo morda vendar umirilo to ubogo, izmučeno srce. Oh, odkar sva storila tisto nesrečno pot, živim v vednem strahu. Nobena jed mi ne tekne, nobena zabava me ne raztrese. Dan je dolg, noč še daljša. Od razburjanja bom skoprnela, in čim bolj se bliža odločitev, tem bolj drhtim od grozних slutenj. Teh muk ne morejo več prenesti razboleli živci.

Albert. Čemu si prišla semkaj, draga moja? Saj sem ti rekel, da ostani doma, da se iznova ne razburiš. A je že tako: najnervoznejši ljudje iščejo najstrastneje razburjanja in vznemirjanja. Potrpi še eno uro; potem je ves strah, vsa skrb, vse koprnjenje končano.

Mira. Oh, da bi le že bilo! Da bi le že razpuhtele pred belim dnevom črne slutnje! A kako bi bila mogla jaz ostati sama doma, kjer bi vedno trepetala, kaj da se tukaj godi, ali se ne podira najina s tolikim trudom zgrajena stavba! Dokler ne vidim s svojimi očmi, da je odletel krvoses, ki mi pije gorko kri iz telesa, nimam pokoja.

Albert. In ga tudi drugim ne privoščiš. En razburjen človek razburi deset mirnih. Zdaj pa je treba miru in preudarnosti. Jaz bi brez tebe tukaj bolje opravil, ti bi bila pa drugje potrebnejša. Strica bi peljala na izprehod, kamor bi hotel, samo semkaj ne; ali pa bi ga doma držala.

Mira. Menda ga vendar ne bo sem.

Albert. Jaz upam, da ne. Razložil sem mu korenito, kako bi ga slovo teh izseljencev pretreslo, kako nevarno bi bilo to za njegovo rahlo zdravje.

Mira. In kaj je rekel?

Albert. Da je moja skrbnost lepa, genljiva, hvale vredna. Nadejam se, da sem ga pregovoril in da ostane doma.

Mira. Čemu je šel iz Bohinja, čemu?

Albert. Čemu? Ali nisi ti najbolj silila, da poj-

dimo, pojdimo? Ali nisi bila ti najbolj nezadovoljna? Stric je samo tebi ustregel.

Mira. Oh, Albert, nikar se ne delaj nedolžnega! Ali nisi bil -ti vedno poln načrtov? Nazadnje si izumil dva nasprotna in se obeh poprijel: Lucija iz Bohinja, mi pa tudi! Kaj čuda, da smo zopet vkup! Ti loviš vedno dva zajca obenem. Eden slab načrt je boljši ko dva dobra. — A kaj da onadva tako odlašata? Gotovo sta se skesala. Kako ju črtim iz dna svojega srca! Ravno tadva mi strežeta po življenju, mi kopljeta grob.

Albert. Pomiri se! Saj že prihajata. Zaljubljeni se radi zamude, a na pol pota se ne ustavijo.

Mira. Ali sta sama?

Albert. Sama. Stopiva jima naproti! Pozdravljena, gospodična, na zdar, Ivan!

Drugi prizor.

Ivan, Lucija (oba za na pot napravljena, Lucija si briše oči), prejšnja.

Mira. Midva čakava tukaj, da se še enkrat poslovimo, ko smo si postali v kratkem času in žal! le za kratek čas tako dobri prijatelji.

Ivan. Midva pa čakava tiste ženske, ki bo prinesla Luciji potrebna pisma.

Albert. Kaj! Ali ni že vse urejeno? To so pa sitnosti, neprijetne sitnosti.

Mira. Lucija, pogum! Saj ne ostanete sami v tujini. Vdajte se v božjo voljo!

Lucija. Če bi jaz le vedela, da je to res božja volja in ne samo moja! Meni se zdi, da nakopavam s to potjo nesrečo sebi in tistim, ki so mi najdražji in so mi največ dobrega storili. Od rojstva sem se drži nesreča mene kakor podedovana bolezen in prehaja na vse, ki se mi približajo. Kot otrok sem izgubila starše in starši mene. Našla sem nov dom; a nisem se ga bila še naveselila, sem morala proč in nesreča je legla na dom. Služba, ki sem jo bila komaj nastopila, se mi je odpovedala. Zdaj grem in nesrečo in kletev zapuščam za seboj in nesem s seboj. Oh, Ivan, zdaj je še čas. Usmili se sebe, usmili se svoje matere, svojih bratov in sester! Ostani doma in beži od mene, da ne boš z menoj nesrečen!

Ivan. Potolaži se vendar, Lucija, in ne boj se za mene! Ali bom s teboj srečen ali ne, tega ne veš ne ti,

ne jaz; da sem pa brez tebe nesrečen, to vem in čutim. Moj sklep je neomajen. Jaz da bi se bal delati in trpeti za tebe, ki sem zase delal in trpel! — Glej, tamle gre naša Lenka! Jaz ji skočim naproti. Oprostite, milostiva!

Lucija. Jaz grem s teboj. (Odhitita.)

Mira. Oh, moji živci! Kako me glava boli od tega govorjenja in vzdihovanja!

Albert. Se ne dá nič prenarediti. Doma bi bila ostala!

Mira. S to žensko hodi res nesreča po svetu. In zdaj, Albert, poglej tja doli!

Albert. Stric! Kakšen vrag ga je priklical!

Mira. Ah, moja slutnja! In torbo ima s seboj.

Tretji prizor.

Ivan, Lucija, Lenka, Neža (prihajajo v živahnem razgovoru), prejšnja.

Neža. Ali tako mi vračaš, Lucija, moje dobrote? Ne zadosti, da si mi preslepila sina, da si mi ukradla njegovo srce, da si ga speljala z doma, proč od matere, od bratov in sester: zdaj ga hočeš še v Ameriko izvabiti, da ga ne bomo videli nikdar več.

Ivan. Mama, Vaši očitki so popolnoma krivični. Če kdo, sem jaz kriv. — Prosim Vas pa, nikar tako naglas pred tujimi ljudmi!

Neža. Da, tuji ljudje, ti so ti pri srcu; ampak jaz se teh ne bom bala. Jaz te ne pustim od sebe in te bom držala, dokler mi rok ne iztrgajo.

Četrty prizor.

Doljak, prejšnji.

Mira. Oh, stric, zakaj ste prišli! Zakaj ste prišli!

Albert. Ali niste slišali prepira? Pojdimo!

Neža. Jaz se ne bojim nikogar.

Doljak. Kam pa zopet? Kaj, da sta postala vidva tako nervozna! V Bohinju smo bili od konca vsi zadovoljni. Tukaj ostanemo do pozne jeseni, smo rekli. Naenkrat sta začela vidva stran siliti. Ne kraj, ne podnebje, ne hrana, ne postrežba, nič vama ni bilo pogodu. Dobro, sem rekel, pa spremimo naša dva znanca do Ljubljane! Ne, ne, sta zopet začela. Jaz naj bi bil ostal sam v Bohinju! To mi je že preveč. Zdaj sem tukaj in se hočem posloviti od gospoda Zavrla in od Lucije. Kdo pa je ta žena?

Albert. Mati gospoda Ivana, ki mu brani v Ameriko.

Pustimo jih, da se sami med seboj pogovore. Naša navzočnost je mučna njim in nam.

Mira. Tudi je breztaktno v domače prepire se mešati.

Lucija. Glej, Ivan, kaj sva naredila!

Doljak. Morebiti se bo dalo vse popraviti in poravnati. Kaj pa je, mati, da ste tako hudi?

Neža. Zakaj da sem huda? Kaj bi ne bila huda, ko mi hočejo sina odpeljati v Ameriko! Speljuje mi ga ta Lucija.

Lucija. Oh, mama, nobene stopinje nisem jaz storila za Vašim sinom in nič prijaznejša nisem bila proti njemu kot proti vsem drugim; sovražiti ga pa tudi ne morem zaradi tega, ker me ima rad. Izpred oči pa sem mu šla takoj, ko ste mi Vi ukazali. Kako je izvedel, kje da sem, tega ne vem. Prišel je on za menoj, ne jaz za njim in nisem ga jaz pregovorila, da bi šla skupaj v Ameriko; on je mene pregovarjal in prigovarjanju te dobre gospe tukaj sem se nazadnje vdala.

Neža. Zmeraj je kdo drug kriv. Jaz pa vendar to vem, da bi Ivan brez tebe ne silil v Ameriko. In ne samo Ivan, vsa vas je pri nas pokoncu. Kakor se je zaslišalo, da gresta vidva norca čez morje, hočejo iti še drugi za vama. Vse je znorelo, vse tišči v Ameriko.

Lenka. Vidiš, Lucija? Kolikokrat sem ti jaz prigovarjala, da si izberi kakšnega drugega ženina; pa nisi hotela. Ne Tone, ne Jože ti ni bil zadosti dober, ki sta vendar oba iz poštenih hiš. Dekleta brez dot ne smejo biti izbirčna.

Lucija. Jaz izbirčna! Jaz sem bila tako zadovoljna, da si nisem želela nobene premembe. Veselila sem se vsakega jasnega dneva, vsakega prijaznega obraza; nobeno delo mi ni presedalo; za vsako razvedrilo sem bila hvaležna. Če me je kakšna skrb obšla, je bila ta, da bodo minuli lepi časi. Oh, in res so minuli.

Albert. Niso minuli, gospodična. Samo pogum! Mi bomo skrbeli za Vašo srečo in za srečo Vašega izvoljenca, ki ga je lastna mati zavrgla.

Neža. Moj Bog, kakšne besede! Jaz da bi bila zavrgla svojega sina, ki hoče mene zavreči! Jaz živim samo za njegovo srečo, ki je tudi moja sreča.

Doljak. Zakaj se torej ustavljate njegovi in svoji sreči?

Neža. Oh, kaj ve tak otrok, kaj je njegova sreča?

Doljak. Glejte, mati, jaz sem ju tudi odgovarjal od Amerike in ju še odgovarjam.

Neža. Bog Vam povrni! Poslušaj, Ivan!

Doljak. Jaz sem jima rekel, da naj počakata še par let, in potem se lahko vzameta.

Neža. Tega pa ne; jaz ne bom nikoli dovolila.

Doljak. Mamka, saj se poznamo. Pri naših dobrih ljudeh so časi otroci trmasti, časi starši, večkrat pa oboji in to je potem nesreča na vse strani. Gospod Zavrl, gospodična Lucija, počakajta! Čas pridobljen, vse pridobljeno. Čas umedi najtršo hruško in bo tudi Vašo mater omehčal.

Neža. Nikoli. Kdo pa ste Vi, ki se mešate v moje zadeve?

Mira. Ali ste slišali, striček? Ali Vam ni še dosti?

Neža. Jaz bi le rada vedela, kdo da Vas je pooblastil, da segate v moje, v materinske pravice. Sin je moj; jaz sem ga rodila, jaz zredila in vzgojila, a ne za Vas in ne za to žensko.

Doljak. Za sebe pa vendar tudi ne. Saj otroci niso domača živina, ki bi jo redil gospodar za svojo korist.

Albert. Mamka, ta prepir je čisto odveč. Vaš sin je polnoleten in si sme sam izbrati pot do svoje sreče; do te deklice pa sploh Vi nimate nobene pravice.

Neža. Ne zamerite, gospod! Tako znani se mi zdite. Kje sem Vas že videla? Ali niste bili pred tremi tedni pri nas?

Albert. Vi se motite, mati. Ivan, ali sem bil jaz že katerikrat pri vas?

Ivan. Kolikor jaz vem, še nikoli.

Neža. Ampak ravnotak gospod je bil pri nas. Ali je to Vaša gospa?

Albert. Da, moja soproga.

Neža. No, in ravno s to gospo je bil pri nas.

Mira. Kaj pa Vi govorite! Jaz da bi bila s kakim tujim gospodom po svetu hodila! Jaz pojdem v sodišče, da dobim zadoščenja za to obrekovanje. Stric, Vi ste priča. Jaz s tujim gospodom!

Neža. Saj je bil čisto podoben Vašemu gospodu. Ne smete zameriti. Vaše zadeve niso meni nič mar. Če niste bili, pa niste bili; ampak ravnotak gospod in taka gospa sta bila pri nas in sta tudi kosila pri nas. Čakajte no, kaj sem vama bila napravila! Riž, pečenko s praženim krompirjem in zrezek s solato.

Mira. Da bi si bili Vi to zapomnili!

Neža. Kaj takšnega si bom vendar zapomnila, posebno še, ker ste bili prav zadovoljni. Oh, Lenka, saj si bila ti tudi takrat pri nas. Ravno tisti dan je bilo, ko se je Lucija odpravljala. Govori, ali nista bila takrat pri nas ta gospod in ta gospa?

Albert. To je presmešno. Kaj nas sploh briga to kosilo in Vaša gostilnica! Govorimo stvarno; sicer ne pridemo nikoli do konca. Jaz sem razložil svoje mnenje, da imata Vaš sin in to dekle popolno pravico oditi ali v Ameriko, ali kamor hočeta. Prepirati se pa z Vami ne maram. Pojdimo, Ivan! Ali bosta čakala, da se skesata? To bi bila lahko prej storila. Stric, mi smo hoteli dobro delo storiti, vsiljevali se pa ne bomo. Pojdimo! Ivan, ti veš, kje da nas dobiš, če bo treba; če si se pa premislil, smo mi trije pri tvojih domačih obravnavah popolnoma odveč.

Doljak. Odkod pa ste Vi, mati?

Neža. Z Dobrave.

Doljak. Albert, ti si bil vendar pred tremi tedni z Miro na Dobravi.

Neža. Kaj pa, da sta bila, in pri nas sta kosila.

Albert. Ah, tako? Torej Vi ste tista dobra kuharica? Glejte, popolnoma sem Vas bil zgrešil. Pred hišo, na dvorišču smo sedeli, kaj ne? Ali se spominjaš, Mira?

Mira. Zdaj sem se spomnila, ko si me ti opozoril. Za take važne dogodke človek nima spomina in za našo zadevo je to tudi brez pomena.

Albert. Brez vsakega pomena.

Doljak. In ta Lucija je tudi iz vaših krajev?

Neža. Odkod da je, tega ne ve noben človek.

Albert. Čas poteka. Ivan in Lucija, pojdita z menoj, da ne zamudita vlaka in zveze s parnikom!

Neža. Ta begunka naj beži, kamor hoče; Ivana pa mi pustite pri miru!

Doljak. Potrpi, Albert! Mene je začela stvar zanimati. Zakaj pa imenujete Lucijo begunko?

Mira. Tako se na Dobravi sploh imenujejo takšne ženske.

Ivan. Kakšne ženske, milostiva?

Mira. No, ki nimajo staršev.

Neža. To so čenče. Prava begunka je Lucija, vojna sirota.

Albert. A tako? Glejte, to mi je nekaj novega.

Doljak. Odkdaj pa je ta begunka v vaših krajih?

Neža. Bo že čez deset let. Kot majhen otrok je prišla k nam.

Mira. Gotovo; saj otroci so vsi majhni.

Neža. O ne, le pogledjte mojega sina!

Doljak. Kako pa je prišla ta begunka k Vam?

Neža. To ve pa ta-le Lenka bolje ko jaz.

Lenka. Oh, saj sem jaz že temu gospodu in tej gospe, ko sta bila v naši vasi, vse povedala.

Albert. Meni? Jaz nič ne vem.

Mira. Jaz se tudi nič ne spominjam.

Lenka. Ali ne veste več, kaj ste od mene kupili?

Albert. Je že res. Torej Vi ste tista ženska?

Mira. Vi ste nama pripovedovali, koliko begunskih otrok da je na Dobravi pokopanih.

Neža. To sem Vam jaz pravila. Lenka je govorila samo o Luciji.

Doljak. Meni, Albert, pa nisi ti tega nič povedal.

Albert. Ali sem pozabil ali sem pa mislil, da Vas ne bo zanimalo. Gospodično Lucijo sem videl jaz prvič v Bohinju. Na Dobravi je ni bilo več, ko sem bil jaz gori.

Doljak. Ostanimo pri stvari!

Albert. Pač res. Naša stvar je bodočnost gospodične Lucije, ne njena preteklost.

Doljak. Na preteklosti sloni bodočnost in ta preteklost mene posebno zanima. Torej kako je prišla Lucija v vaše hribe?

Albert. To je bilo tako. Ta ženska je pripeljala Lucijo kot majhnega otroka na Dobravo.

Lenka. O, ste že pozabili. Saj nisem jaz pripeljala Lucije na Dobravo, ampak moj brat, ki je bil železničar.

Albert. Res je tako. Ta železničar je bil nastavljen pri neki železnici.

Lenka. Pri Gorici.

Albert. To je brez pomena.

Doljak. Ne, ne, Albert, to je važno.

Mira. Striček, nikar si ne vznemirjajte spominov, ki so se komaj nekoliko pomirili!

Doljak. Nič se ne boj! Samo Albert naj pusti to ženo, da bo sama pripovedovala.

Lenka. Kaj bi še povedala? Ta otrok se je bil izgubil v tistih groznih časih, ko je pridrl sovražnik do Gorice. Moj brat se ga je usmilil in ga je vzel k sebi.

Albert. In potem ga je k Vam pripeljal.

Lenka. Le počakajte! Moj brat je bil siromak.

Albert. Bogatih železničarjev je malo.

Lenka. Upal je pa, da mu bo ta otrok še srečo prinesel. Veste, Lucija je bila zelo gosposka, lepo oblečena, z dragimi igračami. Zato je brat, tudi popraševal okrog, da bi našel starše. Vse zastonj. Od otroka se pa tudi ni dalo nič izvedeti. Jokala je, klicala ata in mamu in: Uboga Lucija, uboga Lucija!

Albert. In ta ženska je potem otroka lepo zredila in vzgojila.

Lenka. Prav res. Veliko skrbi in trpljenja mi je prizadela. Dobra in poslušna pa je bila, to moram reči.

Albert. To je zgodbe konec; potem pa se je razvil ta roman, kateremu iščemo ravno zdaj srečnega izhoda.

Mira. Ampak če bomo tako tratili čas, ga ne bomo našli.

Doljak. Ali niste imeli nobenih ostankov, spominkov te begunke, kakšno obleko ali igračo?

Lenka. Seveda sem imela; ampak sedaj nimam več.

Doljak. Kakšna škoda, kakšna škoda!

Mira. Striček, bodite mirni! Čemu ste se prišli sem vznemirjat! Pojdimo!

Lucija. Slišite, Lenka! Saj morate še imeti nekaj mojih stvari in mojo punčko.

Lenka. To sem vse prodala.

Lucija. Oh, zakaj ste prodali! Saj ni imelo za nobenega drugega nobene vrednosti razen za mene.

Lenka. Nič ne bodi žalostna, Lucija. Saj sem dobro prodala. Dvajset kron sem dobila. Deset jih bom dala tebi.

Albert. Ta stvar je torej v kraju; vrnimo se k svoji zadevi!

Doljak. Komu pa ste prodali?

Lenka. Komu? Temu-le gospodu.

Albert. Kaj? Od te Lucije so bili ti spominki in tista punčka? Jaz sem Vas razumel, da od neke Lucije, ki je pri vas umrla. Zakaj pa govorite tako nerazločno? Ampak, stric, meni se nekaj svita. Zdajle sem našel pravi sled. Sreča se bliža; veselje se napoveduje.

Doljak (ki je bil odprl torbico). Ali so bile to tiste reči, ki ste jih temu gospodu prodali?

Lucija. To so moje reči, to je moja punčka. Dajte mi nazaj, prosim. Saj so samo meni ljubi in dragi ti spominki.

Albert. Kolika sreča, koliko veselje, ljubi stric!

Mira. Albert, pelji me h klopi, da sedem! Meni je slabo.

Albert. Od samega veselja.

Doljak (objame in poljubi Lucijo). Lucija, moja hčerka, naj te pritisnem na svoje srce. Sam ljubi Bog te mi je vrnil po toliko letih. Oh, da nisem takoj razumel tvojih ljubih oči, ki so tako razločno govorile mojemu srcu! In kolika sreča, da se nisva zgrešila zdaj, ko sva se poslavljala!

Mira (ki jo je bil Albert opozoril). Ljuba Lucija, daj, da te objamem in poljubim!

Lucija. Če Vam je drago.

Albert. Tako sem pa vesel kakor še nikoli.

Lucija. Vi ste moj oče? Kje pa je mama?

Doljak. Oh, umrla je, od žalosti umrla. V nebesih pa je skrbela za tebe in te pripeljala v moje naročje.

Lucija. Jaz ne vem, kako mi je.

Doljak. Ali ne verjameš? Povej, če nimaš nad laktom leve roke znamenje od rojstva!

Lenka. Seveda ga ima. To vem jaz, ki sem jo tolikrat umivala. Čaj, da ti odpnem in zavišem rokav! Ali vidite?

Doljak. Oh, jaz ne dvomim nič.

Neža. Torej morate biti Vi kak doktor.

Doljak. Kako to?

Neža. Če je Lucijo kdo vprašal, ko je bila še majhna, čigava da je, je vedno rekla, da je doktorjeva Lucija.

Lenka. To sem jaz tudi temu gospodu povedala.

Albert. Res je to in tako se je meni in moji Miri posrečilo, da sva izsledila izgubljeno hčerko. Mira, ali me ne občuduješ?

Mira. Seveda. Ampak kadar ti mene ne poslušáš, gre vse narobe. Striček, jaz popeljem Lucijo takoj k svoji mojškri, da jo oblečemo, kakor ji gre.

Doljak. Ali ne pojde v Ameriko?

Lucija. Oh, oče!

Ivan. Gospodična Lucija, najpristrčneje čestitam tebi in gospodu doktorju. Motil pa ne bom dalje rodbinske sreče. Zdrava, Lucija, ti najlepši spomin mojega življenja!

Lucija. Kam vendar, Ivan?

Ivan. Kam? V Ameriko.

Lucija. Zdaj vendar ni nobenega povoda več.

Peti prizor.

Tone in Jože (prihajata s kofroma), Ana in Rotija (za njima),
prejšnji.

Ana. To ti povem, Jože, da mi ne pojdeš nikamor.

Rotija. Jaz te ne pustim, Tone. Bodi pameten!

Tone. Jaz grem v Ameriko.

Ana. O Marija, kakšen je!

Jože. Kdo bo meni branil? To bi jaz rad vedel. Ga
ni pod cesarjem!

Lenka. Jože, Tone, tukajle smo.

Rotija. Mati, oba sta znorela in hočeta iti v
Ameriko.

Tone. Gospod Ivan, midva sva pripravljena. Lu-
cija, pozdravljena stotisočkrat.

Jože. Lucija, kod si pa hodila? Odkar te ni pri nas,
še trava več tako ne zeleni. Zdaj smo zopet skupaj, ju!

Ana. Ampak odtod pojdeš domov, ne v Ameriko.

Tone. Teh žensk nikar ne poslušajte, gospod Ivan!
Žabe bodo regljale in ženske klepetale, dokler bo svet stal.

Ivan. Jaz sem dobil deset novih razlogov, da grem
v Ameriko.

Jože. To je moška beseda.

Lucija. Moj Bog, ali ni še konec mojega trpljenja?
Očeta sem našla, ali naj zdaj tebe izgubim?

Neža. Ivan, čemu pa zdaj v Ameriko? Saj jaz ne
branim več.

Ivan. Mama, kako nespametno Vi govorite!

Doljak. Ampak za dve osebi sem jaz pripravljen
plačati pot. Albert in Mira, ali se hočeta morda vidva od-
peljati?

Mira. Oh, striček!

Albert (Luciji). Če bi ne bil kupil jaz tvojih igrač,
bi ti nikdar ne našla svojega očeta.

Mira. In jaz sem takoj rekla tej ženski, da bomo
morda s temi igračami našli Lucijo. Ali ni res tako?

Lenka. O res, gospa. Zato sem jih pa tudi jaz pro-
dala. Kako mi je rajni naročal! Lenka, je rekel, hrani te
stvari! Ob svojem času ti bodo prav prišle in Lucijini
ljudje te bodo bogato poplačali. Ravnotako je rekel, da
me bodo bogato poplačali. No, in hranila sem zvesto. Z
Lucijo je imel pa brat stroške in jaz sem jih imela, dokler
je bila majhna.

Doljak. To Vam bom jaz vse povrnil.

Lenka. No vidite, kako prav je govoril moj brat!

Jože. Ali ti vsega tega kaj razumeš, Tone? Jaz nič.

Tone. Mati, dajte no po slovensko povedati, kaj da vse to pomeni!

Neža. To pomeni, da je Lucija našla svoje ljudi. Ta gospod je njen oče.

Jože. In Lucija ne pojde z nami v Ameriko?

Neža. Kaj še!

Tone. Škoda! Kaj pa Ivan?

Neža. Tudi ne, ker jo lahko zdaj tukaj vzame.

Ivan. Mama, kako govorite! Nikar ne smešite mene in sebe!

Mira. Veste, mamka, stvar se je zasukala in obrnila. Moja bratranka prej ni smela biti izbirčna, zdaj pa lahko čaka in izbira.

Ivan. To pojasnilo, milostiva, je odobritev mojega sklepa. Pristrčna hvala in z Bogom!

Tone. Pojdimos!

Lucija. Oh, oče, dovolite mi! Naj grem še jaz z njimi! Izbirala ne bom več, ker sem že izbrala.

Jože. Ta je prava. Torej zdravi ostanite, pa kmalu kaj pišite! Gospod Ivan, idimo!

Neža. No, gospod doktor, kaj pravite? In takim otrokom naj dá človek vajete v roke!

Doljak. Gospod Zavrl, ali ste razumeli? Ali mislita vidva, da pojdem zdaj še jaz za vama? Oba ostaneta tukaj.

Tone. Gospod Ivan, postavite se! Nam nima nihče nič ukazovati.

Ivan. Tone, jaz sem se premislil; jaz ne pojdem.

Jože. Oh, škoda! Midva sva se tako veselila, da pojdeva z učenim človekom v Ameriko. Kaj pa zdaj?

Ana. Doma ostanita, kakor so vama vsi pametni ljudje svetovali!

Jože. Jaz sem si denar izposodil; kaj hočem ž njim?

Rotija. Kaj hočeš! Vrni ga!

Jože. Vsega vendar ne bom vračal. Torej zdrava, Lucija!

Ana. Kako pa govoriš! Gospodična Lucija se reče.

Lucija. Prav, prav, Jože; saj ostaneva prijatelja.

Jože. No pa gospodična. Saj otrokom se nam je Lucija zmeraj nekaj posebnega zdela. Ampak radi smo jo imeli, moj Bog, kako radi! Torej zdrava še enkrat!

Tone. Tudi jaz vso srečo iz vsega srca!

Lucija. Jože in Tone, saj se bomo še katerikrat videli.

Jože. Ej, ne vem; to pa vem, da ne bo nikoli več tako lepo na svetu. Tone, idiva! (Se obrneta).

Ana. Rotija, pojdive za njima, da ne bosta vsega denarja zapravila! Mati, popoldne se odpeljemo skupaj proti domu. Gospodična Lucija, ali ste kaj hudi na naju? Medve nisve bili vedno dobri; zato se zdaj kesave. — Odpustite!

Rotija. Meni tudi, če ni bilo zmeraj vse prav!

Lucija (jima seže v roke in ji poljubi). Oh, saj ni bilo nikoli nič hudega. Ne bodita tako čudni in tuji! (Ana in Rotija odideta).

Šesti prizor.

Prejšnji (brez Toneta in Jožeta, Ane in Rotije).

Neža. Pravzaprav bi morala tudi jaz odpuščanja prositi.

Lucija. Ne, ne, jaz ostanem Vaša dolžnica in Ivanova mama je tudi moja mama.

Neža. In nobena mama ne želi nič hudega svojim otrokom. Seveda, če bi človek vse vedel, bi se ne motil; tako mi je pa za marsikaj žal; veselim se pa, da je Bog poravnal, kar sem jaz zakrivila. Dobro srečo, Lucija! Ti si je res vredna. In tudi Vam, gospod doktor! Kako ste še krepki in zdravi! Vi se še lahko oženite.

Doljak. Mamka, prepustiva to mladini! Vašega sina vzamem jaz za nekaj časa s seboj; mi gremo nazaj v Bohinj. Kaj pa vidva, Albert in Mira, ali pojdeta tudi z nami?

Mira. Ne, ne, striček, Bohinja imava zadosti.

Albert. Ivan, midva ostaneva stara prijatelja.

Ivan. To se umeje.

Albert. Če bi se ne bil ti moje misli poprijel, bi ne bilo vse tako srečno izteklo.

Doljak. To je res. Misel je bila sicer čudna in nespametna, dosegla je pa več, kot je nameravala; merila je na eno stran, zadela na drugo.

Mira. Kdo pa je vedel za to skrivnost?

Doljak. Ki jo je Amerika odkrila.

Lucija. Oh, oče, jaz Vas ne umejem.

Doljak. Boga zahvali, Lucija! Glej, jaz sem tebi in Ivanu prav svetoval, poslušala me pa nista. Namen sem imel dober, naletel pa sem slabo. Časi se pa ravno narobe zgodi.

Albert. Torej zdravi in na svidenje! Midva se odpeljeva proti jugu.

Mira. Lucija in Ivan, bilo srečno! Klanjam se, striček, in upam, da naju kmalu počastite in razveselite. (Odideta).

Sedmi prizor.

Prejšnji (brez Alberta in Mire).

Neža. Res je to, gospod doktor; kadar misli človek, da ravna zelo pametno, ga najraje zapelje; kakor je mene zapeljalo. Ampak hvala Bogu! delala sem narobe, obrnilo se je pa na lice. Oh, pridite kmalu vsi skupaj na Dobravo, da se bolj sprijaznimo!

Lucija. Danes, mama, greste pa Vi z nami.

Lenka. In jaz pojdem tudi, ker mi je gospod doktor obljubil, da mi bo poplačal moj trud in skrbi in stroške. Oh, kako me veseli, Lucija, da ni bilo vse zastonj in zavrženo!

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS @

00000075586

